

Algemeen ambtsbericht Syrië

Juni 2003

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken

Afdeling Asiel en Migratiezaken

Den Haag

	Inhoudsopgave	Pagina
1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Geschiedenis	7
2.2	Staatsinrichting	10
2.2.1	Politieke partijen	10
2.2.1.1	Legale partijen	11
2.2.1.2	Gedoogde partijen	15
2.2.1.3	Illegale partijen	15
2.3	Politieke ontwikkelingen	18
2.4	Veiligheidssituatie	20
2.4.1	Geheime diensten	20
2.4.2	Strijdkrachten	23
2.5	Sociaal-economische situatie	24
3	Mensenrechten	27
3.1	Waarborgen	27
3.1.1	Grondwet	27
3.1.2	Verdragen	27
3.1.3	Overige wetgeving	28
3.1.4	Toezicht	28
3.2	Naleving en schendingen	30
3.2.1	Vrijheid van meningsuiting	30
3.2.2	Vrijheid van vereniging en van vergadering	36
3.2.3	Vrijheid van godsdienst	37
3.2.4	Bewegingsvrijheid	47
3.2.4.1	Binnenland	47
3.2.4.2	Buitenland	48
3.2.4.3	Documenten	49
3.2.5	Rechtsgang	53
3.2.6	Arrestaties en detenties	57
3.2.6.1	Amnestieregelingen	61
3.2.7	Mishandeling en foltering	64
3.2.8	Verdwijningen	65
3.2.9	Buitengerechtelijke executies en moorden	65
3.2.10	Doodstraf	65
3.3	Positie van specifieke groepen	66
3.3.1	Vrouwen	66
3.3.2	Minderjarigen	68
3.3.3	Vooraanstaande intellectuelen en schrijvers	69
3.3.4	Homoseksuelen	70

3.3.5	Palestijnen	70
3.3.6	Koerden	71
3.3.7	Dienstplichtigen	81
4	Migratie	83
4.1	Migratiestromen en -motieven	83
4.2	Vluchtelingen	84
4.3	Beleid andere westerse landen	85
4.4	Terugkeer	85
4.5	Beleid UNHCR	86
5	Samenvatting	87
	Bijlage – Literatuurlijst	89

1 Inleiding

Dit algemeen ambtsbericht bevat informatie over de algemene situatie in Syrië en is opgesteld met het oog op de beoordeling van asielaanvragen van Syriërs in Nederland en eventuele verwijdering van afgewezen Syrische asielzoekers vanuit Nederland. Het algemeen ambtsbericht is een geactualiseerde bewerking van het algemeen ambtsbericht Syrië van 5 april 2002, kenmerk DPC/AM-730993, en beslaat de periode april 2002 tot en met april 2003.

Bij de opstelling van dit algemeen ambtsbericht is gebruik gemaakt van rapportages afkomstig van de Nederlandse ambassade in Damascus, alsmede van informatie afkomstig van het US Department of State, Amnesty International, Human Rights Watch, de Economist Intelligence Unit (EIU), UNHCR en het Duitse Bundesamt für die Anerkennung ausländischer Flüchtlinge (BAFL). Ook is gebruik gemaakt van vakliteratuur en berichtgeving in de media. De tekst van dit algemeen ambtsbericht is in een aantal gevallen gebaseerd op informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen. In de bijlage is een overzicht opgenomen van de geraadpleegde openbare bronnen.

In hoofdstuk 2 wordt de binnenlands-politieke en economische situatie in Syrië geschetst. Daarbij komt in paragraaf 2.2 de positie van verschillende legale, gedoogde en illegale partijen aan de orde. In paragraaf 2.3 worden politieke aspecten behandeld. In paragraaf 2.4 wordt aandacht besteed aan geheime diensten en leger. In paragraaf 2.5 volgt een schets van de sociaal-economische situatie.

Hoofdstuk 3 beschrijft de mensenrechtensituatie in Syrië. Na een overzicht van de grondwettelijke bepalingen, andere nationale wetgeving en verdragen waarbij Syrië partij is, worden de mogelijkheden van toezicht op de mensenrechtensituatie geschetst. Hierna volgt in paragraaf 3.2 de eigenlijke beschrijving van de situatie van de mensenrechten in Syrië. Hierin is opgenomen een beschrijving van de positie van enkele religieuze bevolkingsgroepen, waarna in paragraaf 3.3 de positie van etnische minderheden en andere specifieke groepen aan de orde komt.

Hoofdstuk 4 handelt over vluchtelingen en ontheemden, het beleid van andere West-Europese landen en het beleid van UNHCR.

Hoofdstuk 5 bevat een algehele samenvatting.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk¹

De Syrische Arabische Republiek² heeft een oppervlakte van 185.180 km², ongeveer 4,4 x Nederland. In geografisch opzicht kan een aantal gebieden worden onderscheiden. In het noordwesten liggen de Alawitische Bergen³ die van de Middellandse Zee worden gescheiden door een smalle maar vruchtbare kuststrook. Deze kuststrook en de westelijke hellingen van de Alawitische Bergen zijn van oudsher dichtbevolkt. Net ten noorden van de Libanese grens ligt 'de Poort van Homs', een natuurlijke laagvlakte tussen de Alawitische Bergen en het Libanon-gebergte⁴, waardoor de verbindingen tussen kust en binnenland lopen. De grens met Libanon wordt gevormd door het kalkstenen massief van het Anti-Libanon-gebergte⁵. Ten oosten hiervan strekt zich van Damascus tot aan Al-Nabk een langgestrekte oase uit, die via (deels ondergrondse) rivieren (waaronder de rivier de Barada) en eeuwenoude irrigatiekanalen water ontvangt uit de bergen. Het zuiden van Syrië bestaat uit de hoogvlakte van Golan⁶, het Hawran-plateau en de Arabische of Druzische Bergen⁷. Het hart van Syrië wordt gevormd door het stroomgebied van de Orontes⁸. Langs de grens met Turkije ligt een terrassenlandschap met diep ingesneden rivieren, en meer naar het oosten een vruchtbaar heuvellandschap; dit gebied, het noordelijke deel van 'Al-Jazirah'⁹, is de graanshuur van Syrië. Het zuidelijke deel van 'Al-Jazirah', het gehele centrale en oostelijke deel van Syrië bestaat uit een grotendeels vlak steppe- en woestijngebied, 'Badiyat al Sham'¹⁰. Deze beslaat ongeveer tweederde deel van het land. De vallei van de rivier de Eufraat¹¹ loopt dwars door dit steppe- en woestijngebied.

---

¹ Onderstaande gegevens zijn ontleend aan de uitgave 'Syrië' uit de Landenreeks van het Koninklijk Instituut voor de Tropen (Amsterdam, 1997).

² Al-Jumhuriyya Al-'Arabiyya Al-Suriyya.

³ Jibal Al-Ansariyya of Jibal Al-Salihinyya.

⁴ Jibal Lubnan.

⁵ Jibal Lubnan ash-Sharqi.

⁶ Al-Jawlan.

⁷ Jibal Al-'Arab of Jibal Al-Duruz.

⁸ Nahr Al-Asi.

⁹ Arabisch voor 'het eiland'.

¹⁰ De Syrische Woestijn.

¹¹ Al-Furat.

Het land heeft een inwonertal van ongeveer 16,5 miljoen¹² en kent een grote religieuze en etnische diversiteit. De meerderheid van de bevolking (ongeveer 74 procent¹³) is sunniet¹⁴. Sji'ieten¹⁵, alawieten¹⁶, druzen¹⁷, ismaëlieten¹⁸ en yezidi's¹⁹ maken tezamen ongeveer zestien procent²⁰ van de bevolking uit. De in een veelheid van kerken²¹ opgedeelde christelijke minderheid vormt ongeveer tien procent²² van de bevolking. Er bevinden zich minder dan honderd²³ joden²⁴, en wel in Damascus, Al-Qamishli en Aleppo²⁵.

Etnisch en linguïstisch kunnen in Syrië onder meer Arabieren (90,3 procent²⁶), Koerden²⁷, Armeniërs²⁸, Turkmenen²⁹ en Circassiërs³⁰ (tesamen 9,7 procent³¹) worden onderscheiden.

¹² The Economist Intelligence Unit, 'Country Profile Syria 2002' (Londen, 10 september 2002); officiële schatting medio 2000.

¹³ US Department of State, 'Syria: International Religious Freedom Report' (Washington, 7 oktober 2002).

¹⁴ Sunnieten volgen 'de sunna', dat wil zeggen de dagelijkse gedragslijn van de profeet Mohammed. Deze is tot in het grootste detail schriftelijk vastgelegd in de verzameling van mondelinge overleveringen over hem (de zogenaamde 'hadith'). De grote meerderheid van alle moslims in de wereld, ongeveer negentig procent, is sunnitsch.

¹⁵ Sji'ieten wonen in de Arabische wereld behalve in Libanon vooral ook in Irak, de Golfstaten en Jemen. Iran is overwegend sji'itisch. De sji'itische islam ontstond in de zevende eeuw toen een conflict uitbrak over de opvolging van de profeet Mohammed. Deze had vier dochters maar geen zonen. Het nageslacht van zijn dochter Fatima en haar man Ali, die behalve schoonzoon ook neef van de profeet was, speelde een cruciale rol bij het opvolgingsconflict. De 'Partij van Ali' ('Sji'at Ali') stond erop dat de kaliefen (Mohammeds opvolgers) nakomelingen zouden zijn van Ali en Fatima. De sji'ieten erkennen vanaf Ali een reeks van imams en worden 'twaalver-sji'ieten' genoemd. De twaalfde iman verdween in het jaar 874. Volgens de sji'ieten is deze iman niet gestorven, maar zal hij als 'mahdi' (dat wil zeggen 'verlosser') terugkeren.

¹⁶ Zie subparagraaf 3.2.3.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ US Department of State, 'Syria: International Religious Freedom Report' (Washington, 7 oktober 2002).

²¹ Zie subparagraaf 3.2.3.

²² US Department of State, 'Syria: International Religious Freedom Report' (Washington, 7 oktober 2002).

²³ Ibidem.

²⁴ Zie subparagraaf 3.2.3.

²⁵ CIA, 'The World Factbook 2002 – Syria' (Washington, 1 januari 2002).

²⁶ Ibidem.

²⁷ Zie subparagraaf 3.3.4.

²⁸ Zie subparagraaf 3.2.3.

²⁹ De Turkmenen zijn voornamelijk woonachtig ten noorden van Aleppo en langs de grens met Turkije. Zij zijn afstammelingen van Turkssprekende nomadenstammen die zich in de elfde eeuw in dit gebied vestigden.

³⁰ De Circassiërs (ook bekend onder de namen Tsjerkessen, Kabardiërs en Adigezen) zijn een Kaukasisch volk waarvan het grondgebied na vele veldslagen uiteindelijk in 1864 door de

2.1.2 Geschiedenis

Het huidige Syrië ontstond aan het einde van de Eerste Wereldoorlog door het uiteenvallen van het Ottomaanse rijk, waarvan het sinds 1516 deel had uitgemaakt. Voor 1914 werd het gehele gebied dat thans de staten Syrië, Libanon, Israël, Jordanië en de Palestijnse Gebieden omvat, als ‘Syrië’³² betiteld.

Op 10 juni 1916 riep Sharif Hoessein Din Ali, emir van Mekka, de Arabische opstand tegen het Ottomaanse bewind uit. Deze opstand mondde in oktober 1918 uit in de verovering van Damascus door de troepen van de Britse generaals Allenby en Barrow, en van de zoon van de emir van Mekka, Faisal, die werd bijgestaan door Britse adviseurs, waaronder T.E. Lawrence³³.

Na de verovering van Damascus werd Faisal³⁴ geïnstalleerd als ‘onderkoning’ over Syrië en Palestina. Op grond van de zogenaamde ‘Sykes-Picot overeenkomst’ was eerder, in 1916, door het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk besloten dat Syrië onder Franse invloed zou komen te staan.

In maart 1920 werd de onafhankelijke staat ‘Groot-Syrië’³⁵ uitgeroepen met Faisal als koning. Tijdens de Volkenbond-conferentie in San Remo in april 1920 kreeg Frankrijk ‘Groot-Syrië’ als mandaatgebied toegewezen. Emir Faisal vertrok in ballingschap en werd later koning van Irak.

Ondanks de officiële erkenning door Frankrijk in 1941 werd Syrië pas werkelijk onafhankelijk toen in 1946 alle Franse troepen zich hadden teruggetrokken. In 1950 kwam de eerste Syrische grondwet tot stand³⁶.

Vanaf 1958 tot 1961 maakte Syrië samen met Egypte deel uit van de ‘Verenigde Arabische Republiek’ (VAR). Na een militaire staatsgreep in Damascus in 1961 kwam aan dit samenwerkingsverband met Egypte een einde. In 1963 kwam in

---

Russen werd ingelijfd. Tussen 1850 en 1880 emigreerden 800.000 tot één miljoen Circassiërs naar het Ottomaanse rijk. De Circassische gemeenschap in Syrië wordt geschat op ongeveer circa 50.000 personen, die voornamelijk woonachtig zijn in dorpen in het noorden van het land.

³¹ CIA, ‘World Factbook 2002 – Syrië’ (Washington, 1 januari 2002).

³² Bilad Al-Sham. Dit gebied was in de loop der tijd onderverdeeld in allerlei administratieve eenheden zoals Jaffa, Jeruzalem, Damascus, Aleppo, Beiroet en Sidon.

³³ Beter bekend als ‘Lawrence of Arabia’.

³⁴ Zijn broer Abdullah zou later koning van Jordanië worden.

³⁵ Ruwweg omvattende het gebied dat omsloten werd door het Taurus-gebergte in het tegenwoordige Turkije in het noorden, de rivier de Eufrat in het oosten, de Arabische woestijn in het zuiden en de Middellandse Zee in het westen.

³⁶ De huidige Syrische grondwet dateert van 13 maart 1973.

Syrië via een staatsgreep de Arabisch-socialistische Baath-partij³⁷ aan de macht. Ook de in juni 2000 overleden Syrische president Hafez Al-Assad is via een staatsgreep³⁸ aan de macht gekomen, en wel op 16 november 1970. Op 22 februari 1971 werd hij tot president van Syrië gekozen, een functie die hij tot aan zijn overlijden onafgebroken heeft bekleed.

Eind jaren zeventig nam het binnenlands verzet tegen het bewind van wijlen president Hafez Al-Assad grote vormen aan, met name in de conservatieve handelssteden Aleppo, Homs en Hama, en in mindere mate in Damascus. Gewelddadige vormen van verzet werden ondernomen door de Moslimbroederschap³⁹, die banden onderhield met soortgelijke bewegingen in Egypte en Jordanië. Deze militante acties liepen uit op een grootschalige opstand door de inwoners van de stad Hama in 1982, die door het Syrische leger op zeer bloedige wijze werd neergeslagen. Naar schatting 20.000 mensen kwamen hierbij om het leven⁴⁰.

In 1983 probeerde tijdens ziekte van wijlen president Hafez Al-Assad zijn jongere broer Rifaat, commandant van de 55.000 man sterke elitaire 'Defence Brigade'⁴¹, de macht over te nemen⁴². De krachtmeting die daarop tussen voor- en tegenstanders van de president volgde, eindigde onbeslist, maar liep uiteindelijk uit op ballingschap van Rifaat in Frankrijk. Rifaat bleef echter één van de drie vice-presidenten en mocht in 1992 naar Syrië terugkeren. In februari 1998 raakte hij echter onverwachts zijn functie van vice-president kwijt⁴³.

Rifaat Al-Assad geniet overigens geen brede steun onder de Syrische bevolking. Alleen in de omgeving van de stad Latakia zouden er enkele honderden mensen zijn die hij tot zijn fanatieke aanhang zou kunnen rekenen. De wijze waarop het regime de ongeregelde heden in het najaar van 1999 in en om de stad Latakia de kop heeft ingedrukt, duidt er op dat de aanhang van Rifaat Al-Assad geen enkele ruimte wordt gegeven. Hoewel het aannemelijk is dat degenen die meededen aan deze ongeregelde heden zijn opgepakt, valt niet na te gaan of en op welke wijze zij

³⁷ 'Baath' (de schrijfwijze in het Arabisch wordt juist weergegeven met 'Ba'th') betekent 'reveil, wederopstanding, heropleving' (vergelijk in het Engels 'resurrection, awakening, revival, arousal, evocation').

³⁸ Vanaf 1948 tot de machtsovername in 1970 door Hafez Al-Assad vonden er in Syrië in totaal al vijftien staatsgrepen plaats (zie ook: interview met de politieke analist en onderzoeker Abd Al-Qadir Yas in het weekblad Al-Majallah van 24 juni 2000).

³⁹ Zie subparagraaf 2.2.1.3.

⁴⁰ Nikolaos van Dam, 'The Struggle for Power in Syria', derde editie (Londen/New York, 1996/1997), blz. 111 t/m 117.

⁴¹ Sarayah Al-Difaa.

⁴² Nikolaos van Dam, 'The Struggle for Power in Syria', derde editie (Londen/New York, 1996/1997), blz. 118 t/m 123.

⁴³ Sakina Boukhaima, 'Bachar El-Assad: chronique d'une succession en Syrie', Monde arabe maghreb machrek, nr. 169 (Parijs, juli-september 2000).

zijn bestraft. Ook is niet duidelijk of personen in verband met deze ongeregelheden nog vastgehouden worden.

Op zaterdag 10 juni 2000 overleed president Hafez Al-Assad op 69-jarige leeftijd.

Onmiddellijk na het overlijden van de president werd in Damascus alles in het werk gesteld om een snelle overdracht van de macht aan diens zoon Bashar te garanderen⁴⁴. Het Syrische parlement stemde dezelfde dag nog in met een wijziging van de Syrische grondwet, waarbij de minimumleeftijd voor een presidentskandidaat werd verlaagd van 40 tot 34 jaar^{45 46}. Op 11 juni 2000 volgde de benoeming van Bashar Al-Assad tot generaal en opperbevelhebber van het leger, alsmede zijn aanwijzing door het Centraal Comité van de Baath-partij als kandidaat-leider van deze partij⁴⁷. Kort daarop liet het Regionale (dat wil zeggen 'Syrische') Commando van de Syrische Baath-partij weten Bashar Al-Assad officieel voor te dragen als (enige) partijkandidaat voor het presidentschap. Tijdens het Negende Nationale Congres van de Syrische Baath-partij in Damascus, dat sinds 1985 voor het eerst weer bijeenkwam, werd Bashar Al-Assad door het nieuwe Centraal Comité van de Baath-partij op 19 juni 2000 unaniem tot secretaris-generaal en daarmee tot nieuwe leider van de Baath-partij gekozen⁴⁸. Na een lange, over twee dagen uitgesmeerde zitting waarin 160 afgevaardigden de overleden president lof verkondigden en eeuwige trouw beloofden aan Bashar Al-Assad, heeft het Syrische parlement op 27 juni 2000 de partijnominatie van Bashar Al-Assad voor het presidentschap goedgekeurd. Op 10 juli 2000 is met 97,29 procent van de daartoe bij volksraadpleging uitgebrachte stemmen Bashar Al-Assad tot president van Syrië gekozen⁴⁹. De beëdiging van het nieuwe staatshoofd vond op 17 juli 2000 plaats⁵⁰.

⁴⁴ Sakina Boukhaima, 'Bachar El-Assad: chronique d'une succession en Syrie', Monde arabe maghreb machrek, nr. 169 (Parijs, juli-september 2000).

⁴⁵ De leeftijd die Bashar Al-Assad in juni 2000 had.

⁴⁶ Sakina Boukhaima, 'Bachar El-Assad: chronique d'une succession en Syrie', Monde arabe maghreb machrek, nr. 169 (Parijs, juli-september 2000).

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ In de tussentijd had de verbannen broer van de overleden president, Rifaat, die zich in Marbella (Spanje) zou ophouden, verklaard zichzelf te beschouwen als de enige legitieme opvolger van de overleden president. Hij riep daarbij op tot een revolutie die 'de vrijheid en de democratie' in Syrië moesten terugbrengen; ook verklaarde hij leiding te willen geven aan 'de beweging voor wederopbouw'. Met deze woordkeuze gebruikte Rifaat Al-Assad de officiële Syrische terminologie over de staatsgreep in oktober 1970 van wijlen zijn broer. Na de beëdiging van Bashar Al-Assad als president van Syrië was Rifaat echter veel gematigder van toon en stelde hij de beleidsuitgangspunten van de nieuwe president van harte te ondersteunen.

2.2 Staatsinrichting

Syrië is een seculiere staat die bestuurd wordt door een regime dat steunt op een kleine machtsgroep. Deze laatste groep behoort voor een belangrijk deel tot de minderheid van de alawieten⁵¹. Ook de president maakt van deze minderheid deel uit.

De president is niet alleen staatshoofd, maar ook opperbevelhebber van de Syrische strijdkrachten en secretaris-generaal van de Baath-partij. Hij benoemt en ontslaat vice-presidenten, de minister-president en leden van de raad van ministers. De president wordt gekozen bij referendum voor een periode van zeven jaar.

De grondwet omschrijft de Syrisch-Arabische Republiek als een ‘democratisch-socialistische volksrepubliek’ die geleid wordt door de Baath-partij⁵².

Hoewel de uitvoerende macht in naam bij de raad van ministers berust, is het de president die de belangrijkste beslissingen neemt.

Het politiek bestel in Syrië berust op de volgende vier pijlers: de strijdkrachten⁵³, de geheime diensten⁵⁴, de ambtelijke bureaucratie en de Baath-partij⁵⁵.

De volksvertegenwoordiging⁵⁶ van 250 leden wordt gedomineerd door het Nationale Progressieve Front (NPF). Dit is een sinds 1972 bestaande coalitie van zeven partijen, waarbinnen de Baath-partij almachtig is⁵⁷. De Baath-partij heeft een absolute zetelmeerderheid in de volksvertegenwoordiging.

De volksvertegenwoordiging heeft weinig tot geen invloed op het beleid.

Doorgaans beperkt zij zich tot het bekrachtigen van de door de president uitgezette lijn en keurt zij het beleid van het regime zonder wezenlijk debat goed.

2.2.1 Politieke partijen

In Syrië mogen naast de Baath-partij officieel geen andere politieke partijen bestaan dan de zes partijen die deelnemen aan het Nationaal Progressief Front (NPF). Zolang in de Syrische grondwet is vastgelegd dat de Baath-partij de leiding

---

⁵¹ Zie subparagraaf 3.2.3.

⁵² Zie subparagraaf 3.2.2.

⁵³ Zie subparagraaf 2.5.2.

⁵⁴ Zie subparagraaf 2.5.1.

⁵⁵ Zie subparagraaf 2.2.1.

⁵⁶ Arabisch: Majlis Al-Sha'b.

⁵⁷ Zie ook subparagraaf 3.2.2.

heeft in staat en maatschappij⁵⁸, is er geen vooruitzicht op verandering van deze situatie. De zes met de Baath-partij in het NPF samenwerkende politieke partijen hebben zich verbonden geen activiteiten te ontplooiën binnen de strijdkrachten en onder studenten. Zij zijn nauwelijks als zelfstandig te beschouwen; de mogelijkheid voor deze partijen om zich in woord en/of geschrift onafhankelijk van de Baath-partij op te stellen, is beperkt. De invloed van deze kleine legale partijen op het landsbestuur is dan ook vrijwel nihil. Via een wijziging van de perswet heeft de Baath-partij in november 2000 echter toegestaan dat de in het NPF samenwerkende partijen hun eigen (partij)kranten⁵⁹ zouden krijgen, alsmede een eigen partijhoofdkantoor.

Op 18 januari 2001 werd in Damascus een nieuwe politieke groepering genaamd 'Grouping for Democracy and Unity'⁶⁰ in het leven geroepen. Een korte termijn doelstelling van deze nieuwe beweging zou zijn het bijeenroepen van een speciaal forum om actuele vraagstukken, met name corruptie, aan de orde te stellen. Hoewel deze groepering politiek actief is heeft zij (nog) geen daadwerkelijke goedkeuring van de autoriteiten gekregen voor zijn politieke activiteiten.

Naar verluidt heeft een bijeenkomst van communisten in oktober 2002 in Damascus geleid tot de vorming van een zogenaamd 'National Committee for the Unity of the Syrian Communists'. Deze beweging stelt zich als doel de verschillende communistische organisaties in Syrië om te vormen tot één communistische partij⁶¹.

Naast Syrische politieke partijen is ook een aantal buitenlandse politieke partijen in Syrië gevestigd. Het gaat hierbij vooral om Iraakse oppositiepartijen. Deze worden in Syrië gedoogd, zolang zij opereren binnen de grenzen zoals aangegeven door de Syrische autoriteiten en geen activiteiten ontplooiën die voor de openbare orde als politiek bedreigend zouden kunnen worden aangemerkt. Ook heeft een aantal Palestijnse organisaties zijn basis in Syrië⁶².

2.2.1.1 Legale partijen

Er zijn zeven legale partijen die samen het NPF vormen. Van deze zeven partijen is de Baath-partij de belangrijkste.

⁵⁸

Artikel 8 van de grondwet luidt: 'The Baath Arab Socialist Party shall be the leader party in society and the state, and shall lead a National Progressive Front that works to unite the capacities of the masses of the people to serve the interests of the Arab Nation.'

⁵⁹

Zie subparagraaf 3.2.1.

⁶⁰

In het Arabisch: Al-Tajammu min ajl Al-Dimuqratiyyah wa Al-Wahdah.

⁶¹

Al-Zaman, 19 oktober 2002.

⁶²

Zie ook algemeen ambtsbericht Syrië/Palestijnen van 31 januari 2002 (kenmerk DPC/AM-707220).

a. *Baath-partij*

De Arabische Baath-partij werd in 1947 in Damascus op initiatief van Michel Aflaq en Salah-Uddin Al-Bitar opgericht. In 1952 ging deze partij samen met de Arabisch-Socialistische Partij van Akram Al-Hourani. Hierdoor ontstond de Arabisch-Socialistische Baath-partij. Op 23 februari 1966 greep de radicale vleugel ('neo-Baath') van de Arabisch-Socialistische Baath-partij door middel van een militaire staatsgreep onder leiding van Salah Jadid de macht in Damascus. Als gevolg van deze staatsgreep werden leden van het eerste uur verbannen of om het leven gebracht. Velen vluchtten naar Irak waar de Iraakse Baath-partij in 1968 aan de macht kwam. Vanaf de jaren zeventig vindt de Syrische Baath-oppositie steun in Irak, en vice versa.

De ideologie van de Baath-partij houdt eenwording van de Arabische wereld en een vorm van Arabisch socialisme in. De Baath-partij is een seculier ingestelde partij die ook aan niet-moslims ruimte biedt. De ideologie van de Baath-partij ijvert voor emancipatie van de vrouw.

Ingevolge de grondwet beschikt de Baath-partij over een meerderheid aan aanhangers in alle overheids- en volksorganisaties, zoals vakbonden en vrouwengroeperingen.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap van de Baath-partij wordt in partijgelederen gezien als een voorrecht. Slechts een beperkt deel van de bevolking kan lid van de Baath-partij worden⁶³. Jongeren sluiten zich veelal aan om privileges met betrekking tot studie of werk te verkrijgen. Het lidmaatschap van de Baath-partij staat alleen open voor Syrische staatsburgers en kan in het algemeen als volgt worden verkregen. Eerst dient men lid te worden van de jeugdbeweging⁶⁴ van de Baath-partij. Vervolgens moet men 'sympathisant'⁶⁵ worden en ten slotte dient men een examen af te leggen om volwaardig partijlid te kunnen worden.

De Baath-partij geeft ideologische cursussen voor het gewone lidmaatschap van de partij. Deze cursussen voor studenten, militairen, arbeiders en ambtenaren zijn specifiek op de verschillende categoriën toegesneden en verschillen van niveau. Al deze cursussen duren tien maanden tot een jaar en worden gevolgd door eerdergenoemd examen. Vervolgens wordt men bij een feestelijke gelegenheid als volwaardig lid geïnstalleerd. Men moet wel voor het examen slagen om als partijlid te worden toegelaten. De totale periode van aspirantschap en ideologische opleiding, eventueel beginnend met de jeugdbeweging, kan drie jaar bedragen. Alleen volwaardige leden van de Baath-partij krijgen een echte lidmaatschapskaart; voor de drie eerdere stadia op weg naar het volwaardige lidmaatschap van de Baath-partij bestaan er identiteitsbewijzen. Het lidmaatschap

⁶³ Naar schatting is zo'n zeven à acht procent van de Syrische bevolking lid van de Baath-partij.

⁶⁴ Arabisch: Shabiba Al-Thaura, dat wil zeggen 'de Jeugd van de Revolutie'. Met 'de Revolutie' wordt in dit verband 'de Revolutie van de Baath-partij' bedoeld.

⁶⁵ Arabisch: nasir.

van de Baath-partij mag en kan nooit worden opgezegd. Het is voor een lid van de Baath-partij streng verboden lid te worden van een andere partij. Er bestaat een intern decreet dat zulk 'verraad' met de dood kan worden bestraft. Er is echter geen voorbeeld bekend, waarbij daarvan daadwerkelijk sprake is geweest.

Partij-organen

Tijdens het in januari 1985 gehouden Achtste Congres van de Baath-partij werd besloten het aantal leden van het Centraal Comité uit te breiden van 75 naar negentig leden. Bij diezelfde gelegenheid heeft het partijcongres de organen van de Baath-partij in een nieuwe samenstelling bevestigd. Deze organen zijn:

1. het *Centraal Comité*, bestaande uit negentig leden, dat buiten de partijcongressen de politieke lijn van de Baath-partij bepaalt. Tijdens het laatstelijk in juni 2000 bijeengekomen Negende Congres van de Baath-partij werden 62 leden van het Centraal Comité vervangen. Er maken zestien vrouwen deel uit van het Centraal Comité.
2. het *Regionale Commando* (ter vervanging van het vroegere Regionale Comité), dat een uitvoerend orgaan is. Van de 21 leden van het Regionale Commando werden tijdens het Negende Congres van de Baath-partij twaalf nieuwe leden gekozen.
3. het *Inspectie- en Controle Comité*, bestaande uit een vijf leden, met als taak toezicht op de uitvoering van besluiten en op de interne partijdiscipline.

De zes kleinere partijen die samen met de Baath-partij het Nationaal Progressief Front (NPF) vormen, zijn:

b. *Syrische Communistische Partij*^{66 67}

Deze partij is uiteengevallen⁶⁸ in drie vleugels, namelijk

- een orthodoxe richting onder leiding van Wisal Farah, weduwe van de voormalige leider Khaled Bakdash;
- een reformistische richting die in ideologisch opzicht dichter bij de Baath-partij staat en geleid wordt door Yusuf Al-Faisal;
- een illegale vleugel⁶⁹.

⁶⁶ Arabisch: Al-Hizb Al-Shuyu'i.

⁶⁷ Deze partij opgericht in de jaren twintig van de vorige eeuw, heeft wijlen president Hafez Al-Assad vanaf 1970 gesteund en maakt sinds 1972 deel uit van het NPF.

⁶⁸ De splitsing binnen de Syrische Communistische Partij dateert van begin jaren zeventig. De factie onder leiding van Khaled Bakdash die in 1995 overleed, steunde de Baath-partij, terwijl het Politiek Bureau van deze partij (CP-PB) onder leiding van Riyadh Al-Turk zich tegen het regime keerde.

⁶⁹ Zie verder subparagraaf 2.2.1.3.

c. *Arabisch-Socialistische Unie*⁷⁰

Deze partij vormt een voortzetting van de Nasseristische Partij die tijdens de unie met Egypte (de Verenigde Arabische Republiek; 1958 – 1961) als enige partij optrad; wordt thans geleid door Safwan Al-Qudsi.

d. *Socialistische Unionisten*⁷¹

Deze partij vormt een afsplitsing van de Baath-partij en streeft herstel van de unie met Egypte na; wordt geleid door Fayiz Ismail.

e. *Beweging van Arabisch-Socialisten*⁷²

Deze partij vormt een restant van de vroegere Socialistische Partij en wordt geleid door Ghassan Abdelaziz Osman.

f. *Partij van Sociaal-Democratische Unionisten*⁷³

Dit is een meer liberale partij die wordt geleid door Ahmed Al-Assad.

g. *Syrische Socialistische Nationale Partij*⁷⁴

Deze partij was vanaf 1955 in Syrië verboden, omdat de partij door de Syrische autoriteiten van betrokkenheid bij de moord op generaal Adnan Al-Maliki, chef van de Generale Staf van de Syrische strijdkrachten, werd verdacht. Jarenlang zijn leden en sympathisanten van deze partij vervolgd en leidde de partij een schaduwbestaan. In de loop der tijd verbeterde de positie van deze partij opmerkelijk toen de Syrische autoriteiten ervan overtuigd raakten dat deze partij met de moord op Al-Maliki niets van doen had. Langzamerhand verkreeg de partij van officiële zijde het groene licht om zich in het land te manifesteren. Op 5 augustus 2001 kwamen de leden van deze partij onder leiding van voorzitter Jebrane Arijj openlijk bijeen. Ook werd een delegatie van deze partij door president Bashar Al-Assad ontvangen. Deze presidentiële ontvangst was de eerste stap op weg naar een officiële opname in het Nationaal Progressief Front, die en marge van de jongste parlementsverkiezingen werd geëffectueerd. De partij zou grote aanhang genieten onder de Syrische bevolking, met name in de kuststreek. Ook in Libanon zou deze partij actief zijn. De partij staat eenwording van de Arabische wereld voor⁷⁵.

---

⁷⁰ Arabisch: Al-Ittihad Al-Ishtiraki Al-'Arabi.

⁷¹ Arabisch: Al-Wahdawiyyun Al-Ishtirakiyyun.

⁷² Arabisch: Harakat Al-Ishtirakiyyun Al-'Arabi.

⁷³ Arabisch: Al-Wahdawiyyun Al-Dimuqratiyyun Al-Ijtima'iyyun.

⁷⁴ Arabisch: Al-Hizb Al-Qaumi Al-Ijtima'i Al-Suri.

⁷⁵ Al-Hayat, 7 augustus 2001; Paris Radio Monte Carlo, 1 september 2001.

2.2.1.2 Gedoogde partijen

Er is voorzover bekend in Syrië nog één politieke partij officieel niet toegestaan waarvan niettemin (marginale) activiteiten worden gedoogd, namelijk de *Assyrische Democratische Organisatie*⁷⁶ (ADO). Dit is een organisatie van Assyriërs⁷⁷ die aandacht vraagt voor de culturele identiteit van de Assyriërs in Syrië. De leider van deze organisatie, Bashir Sa'adi, heeft als onafhankelijk lid zitting gehad in het Syrische parlement. Hij was betrokken bij acties voor Assyrische dorpen aan de rivier de Khabur⁷⁸. Hij werd daarvoor gearresteerd en zat vervolgens een half jaar gevangen zonder proces.

In de jaren tachtig en negentig kwam het regelmatig voor dat partijactivisten werden opgepakt en enige weken of maanden werden vastgehouden, om daarna weer te worden vrijgelaten zonder dat er een rechtszaak volgde. De laatste jaren komt dit veel minder frequent voor.

Voor zover valt na te gaan zijn er thans officieel geen andere politieke partijen of groeperingen⁷⁹ waarvan de Syrische autoriteiten (marginale) politieke activiteiten oogluikend toestaan.

2.2.1.3 Illegale partijen

Oppositiebewegingen zijn door de effectieve repressie van het bewind gedwongen clandestien en vaak vanuit het buitenland te opereren. Groepen verdwijnen soms van het toneel om later weer te verschijnen. Als er een tijd weinig of niets van een groep wordt gehoord, hoeft dat niet te betekenen dat deze niet meer bestaat of dat leden ervan niet meer worden vervolgd. Namen van oppositiebewegingen zijn soms uitsluitend terug te vinden in hun publicaties of verklaringen. Af en toe verschijnen er ook namen van nieuwe groeperingen als gevolg van allianties die zijn georganiseerd rond een politiek programma. Splitsingen en onenigheid binnen de groeperingen leiden tot nieuwe groepen met dezelfde of andere namen.

Illegale groeperingen zijn veelal rond personen geclusterde kleinere bewegingen die, althans in Syrië zelf, een schemerbestaan leiden. Veelal is het streven van dergelijke groeperingen gericht op herstel van de in de grondwet vastgelegde politieke vrijheden, c.q. beëindiging van de sinds 1963 geldende staat van beleg.

---

⁷⁶ Arabisch: Al-Munazzama Al-Ashuriya Al-Dimuqratiyya.

⁷⁷ Zie ook subparagraaf 3.2.3.

⁷⁸ In 1997 hebben zich problemen voorgedaan met betrekking tot de watervoorziening van dorpen die oorspronkelijk aan de rivier de Khabur lagen. Door een wijziging van de loop van deze rivier raakten deze dorpen die voor een groot deel door Assyriërs worden bewoond, verstoken van voldoende water. Naar aanleiding van protestacties tegen deze waterschaarste werden diverse actievoerders, onder wie ADO-partijvoorzitter Aziz Ahe, aangehouden. Zij werden na verloop van tijd weer vrijgelaten.

⁷⁹ Behalve nog enkele gedoogde Iraakse, Koerdische en Palestijnse partijen (zie subparagraaf 3.3.4).

Lidmaatschap van extreem-linkse groeperingen (met name diverse communistische bewegingen), van dissidente Baath-organisaties en van andere illegale groeperingen, kan langdurige detentie zonder vorm van proces tot gevolg hebben. Verspreiding of bezit van clandestiene informatie kan eveneens leiden tot langdurige gevangenisstraf.

a. Moslimbroederschap

Ondanks de aanwezigheid van een groot aantal kleine illegale oppositiepartijen en groeperingen in Syrië, lijkt het regime in de eerste plaats bezorgd te zijn over oppositie vanuit de hoek van de Moslimbroederschap⁸⁰.

In augustus 2002 vond in Londen onder auspiciën van de Syrische Moslimbroederschap een bijeenkomst plaats waaraan zo'n vijftig tegenstanders van het huidige regime in Damascus deelnamen, onder wie het hoofd van de Syrische Moslimbroederschap Ali Sadreddin Al-Bayanouni, de voormalige Syrische minister Ahmad Abu Saleh en het hoofd van de Arabische Mensenrechtencommissie in Parijs dr. Haitham Mana. En marge van deze bijeenkomst werd overeenstemming bereikt over een 'nationaal handvest voor Syrië', met daarin een opsomming van de niet-sectarische democratische grondbeginselen voor een Syrië na het verdwijnen van het één-partijstelsel onder president Bashar Al-Assad⁸¹.

b. Nationaal Democratisch Verbond (NDV)⁸²

Deze linkse coalitie is opgericht in 1979 en was vooral begin jaren tachtig actief. Sinds 2000 lijkt de coalitie opnieuw actief te zijn geworden. De in de coalitie deelnemende partijen zijn zelf onafhankelijk van de coalitie actief. Leider van de coalitie is Hasan Abd Al-Azim⁸³. De coalitie en de daarin samenwerkende partijen willen binnen de marges van de Syrische wet legitieme oppositie voeren. Het NDV geeft een tijdschrift uit getiteld Al-Mauwqif Al-Dimoqrati⁸⁴. Ook worden regelmatig verklaringen door het NDV uitgegeven over binnenlandspolitieke ontwikkelingen. Aanhangers van het NDV komen regelmatig in elkaars huizen bijeen. De achterban van het NDV bestaat voornamelijk uit communisten en Nasseristen. Zolang het NDV van de autoriteiten (nog) geen officiële toestemming

⁸⁰ Voor achtergrond-informatie over de Moslimbroederschap zie het algemeen ambtsbericht Syrië van 5 april 2002, kenmerk DPC/AM – 730993 (blz. 17 t/m 21).

⁸¹ Jane's Foreign Report, nr. 2704, blz. 4 en 5 (Londen, 12 september 2002 ;

⁸² In het Arabisch: Al-Tajammu Al-Watani Al-Dimoqrati;
In het Frans: Rassemblement (Nationale) Démocratique;
In het Engels: National Democratic Rally.

⁸³ In een interview (Al-Hayat, 7 november 2001) heeft Hasan Abd Al-Azim verklaard dat het NDV op vreedzame wijze zal blijven strijden voor de verdediging van democratische vrijheden, de rechten van de burger op vrijheid en sociale rechtvaardigheid.

⁸⁴ In het Nederlands: het Democratische Standpunt.

krijgt om als erkende politieke groepering op te treden, is het voor veel aanhangers (nog) niet aantrekkelijk om zich officieel bij het NDV aan te sluiten.

In de praktijk wordt het NDV en de actieve aanhang door de autoriteiten weinig in de weg gelegd. President Bashar Al-Assad zou recentelijk in een interview in een Jordaanse krant hebben opgemerkt respect te hebben voor het NDV als gematigde oppositiegroep.

Tijdens het begin van de militaire interventie in Irak in maart 2003 was het NDV betrokken bij de organisatie van anti-oorlogsdemonstraties. De eerste dagen vonden schermutselingen plaats tussen de ordepolitie en demonstranten, waarbij ook gewonden vielen. Een klein aantal demonstranten werd gearresteerd, maar korte tijd later weer vrijgelaten. Voorzover bekend zijn er geen leden van het NDV tijdens deze demonstraties gearresteerd.

De volgende partijen maken sinds begin jaren tachtig deel van het NDV uit:

- Communistische Partij-Politiek Bureau (CP-PB)⁸⁵;

Deze partij staat nog steeds onder leiding van Riyadh Al-Turk⁸⁶. Informatie over deze partij, de activiteiten en de achtergrond van haar leden is niet algemeen bekend.

- Arabische Democratische Socialistische Baath-Partij⁸⁷;

Deze partij vertegenwoordigt de marxistisch-georiënteerde vleugel van de Baath-partij, en was in Syrië aan de macht van 1966 tot 1970.

- Arabische Socialistische Unie Partij in Syrië⁸⁸;

Deze partij bestaat voornamelijk uit aanhangers van de overleden Syrische president Jamal Atassi.

- Arabische Socialistische Partij⁸⁹;

Deze groepering heeft ook een legale pendant in de 'Arabische Socialisten'⁹⁰.

- Revolutionaire Arbeiderspartij⁹¹;

Van deze partij die zich in de jaren zestig zou hebben afgesplitst van de Arabische Socialistische Partij, is voor wat betreft haar activiteiten al jaren niets meer vernomen. Twijfel bestaat of deze partij thans nog wel bestaat, dan wel onderdeel uitmaakt van het NDV.

c. Partij van Communistische Actie (PCA)⁹²

Deze partij werd in 1976 opgericht en is buiten het NDV gebleven. Lidmaatschap van deze partij vormt voldoende reden om door de Syrische autoriteiten te worden

---

⁸⁵ In het Arabisch: Hizb Al-Shuyu'i Al-Maktab Al-Siasi.

⁸⁶ Zie ook subparagraaf 3.2.1.

⁸⁷ In het Arabisch: Hizb Al-Baath Al-Dimoqrati Al-Ishtiraki Al-'Arabi.

⁸⁸ In het Arabisch: Hizb Al-Ittihad Al-'Arabi Al-Ishtiraki fi Suriyya.

⁸⁹ In het Arabisch: Hizb Al-Ishtiraki Al-'Arabi.

⁹⁰ Zie subparagraaf 2.2.1.1.

⁹¹ In het Arabisch: Hizb Al-'Ummal Al-Thawri Al-'Arabi.

⁹² In het Arabisch: Hizb Al-'Amal Al-Shuyu'i.

opgepakt, en kan langdurige detentie door de geheime diensten tot gevolg hebben, vaak zonder vorm van proces. Met name in 1984 en in 1988 vonden er arrestaties van PCA-leden plaats. De PCA opereert geheel ondergronds en verwerpt het gebruik van geweld. De PCA staat onder leiding van Fatih Yamous.

d. *Nationale Alliantie voor de Bevrijding van Syrië*⁹³

In deze organisatie, die werd opgericht in Damascus in 1982, werken Nasseristen, islamisten en onafhankelijken samen. Ook een Syrische Baath-groepering die de Iraakse lijn volgt is bij de alliantie aangesloten. Een van de bij deze alliantie aangesloten personen is generaal Amin Al-Hafez, president van Syrië van 1963 tot 1966. Hij heeft zich in 1990 opgeworpen als leider van de alliantie. Een andere leider van deze beweging zou Hammud Al-Shufi zijn, ooit Syrisch ambassadeur bij de Verenigde Naties.

e. *Assyrische Democratische Partij*⁹⁴ (ADP)

Deze partij wordt door de Syrische autoriteiten niet gedoogd. Zij beweegt zich geheel ondergronds.

f. *Islamitische Bevrijdingspartij (Islamic Liberation Party)*^{95 96}

Deze partij die ook bekend staat onder de naam 'Khilafah', werd in 1953 in Libanon opgericht door de Palestijn Taqiuddin Al-Nabhani en heeft afdelingen over de gehele wereld. In de meeste Arabische landen alsmede in enkele Aziatische landen is de partij verboden. De partij zet zich in voor invoering en strikte naleving van de shari'a wetgeving, alsmede de oprichting van een islamitische staat voor alle moslims.

2.3 Politieke ontwikkelingen

President Bashar Al-Assad heeft zich bij zijn aantreden in juli 2000 onder andere tot taak gesteld Syrië te moderniseren. Daarbij heeft hij aangegeven voorzichtig economische en maatschappelijke hervormingen te willen doorvoeren. De president wist zich hierbij gesteund door een groep van gelijkgezinde technocraten van zijn eigen leeftijd. In diezelfde periode kwam ook een politieke dialoog op gang onder journalisten, mensenrechtenactivisten en kritische intellectuelen over politieke en economische hervormingen⁹⁷.

De bestaande politieke elite van generaals, hoofden van geheime diensten en seniore politici was echter afkerig van een (te snelle) modernisering van de

⁹³ In het Arabisch: Al-Tajammu Al-Watani li-l-Tahrir Suria.

⁹⁴ In het Arabisch: Hizb Al-Dimuqrati Al-Ashuri.

⁹⁵ In het Arabisch: Hizb Al-Tahrir Al-Islami.

⁹⁶ Verdere informatie over het gedachtegoed van deze partij is te vinden op de website khilafah.pk.com.

⁹⁷ Zie verder ook subparagraaf 3.2.1.

samenleving. Dit zou schadelijk kunnen zijn voor de gevestigde politieke en economische belangen van deze groep. Met argusogen werd van die kant dan ook het moderniseringsproces gevolgd, dat onder leiding van de president op voortvarende wijze ter hand was genomen. De gevestigde politieke elite zou bepaalde hervormingsvoorstellen van de president wel kunnen aanvaarden, mits deze voorstellen het bestaande politieke en economische systeem zouden versterken. Door velen binnen de politieke elite wordt daarbij gekeken naar het eigentijdse Chinese model, dat enerzijds economische hervormingen aanmoedigt om een grotere welvaart in het land te bereiken, terwijl anderzijds een strakke politieke controle wordt gehandhaafd.

Toen de monopoliepositie van de Baath-partij en de voorrechten van de gevestigde machtselite echter in het geding kwamen werd aan de voorzichtige hervormingen van de president een einde gemaakt. Uiteindelijk is daarbij de manoeuvreerruimte die de president door de gevestigde politieke elite werd geboden voor politieke en economische hervormingen te gering gebleken. Naar buiten toe bestaat derhalve de indruk dat de president slechts het beleid van zijn vader en voorganger voortzet. De gevestigde elite in Syrië heeft tot nog toe weinig inzet getoond om de door de president voorgestelde administratieve en economische hervormingen daadwerkelijk te laten plaatsvinden.

Na het ontslag van de eerste regering-Miro op 3 december 2001 heeft President Bashar demissionair premier Mohammed Mustafa Miro opdracht gegeven een nieuw kabinet te vormen. Op 22 december 2001 trad de tweede regering-Miro aan. Hoewel de Baath-partij in de nieuwe regering zeven ministersposten minder kreeg toegewezen, blijven de belangrijkste politieke portefeuilles in handen van deze partij. Economische en minder belangrijke portefeuilles werden toebedeeld aan hervormingsgezinde ministers of aan ministers die niet partij-gebonden zijn of afkomstig zijn uit de kleinere partijen die samen met de Baath-partij het Nationaal Progressief Front (NPF) vormen.

Bij verkiezingen voor het parlement die op 2 en 3 maart 2003 werden gehouden, slaagde het NPF erin 167 van de 250 zetels te bemachtigen (135 zetels voor de Baath-partij en 32 zetels voor de andere NPF-partijen). De overige 83 zetels gingen naar onafhankelijke politici. Van de zeven miljoen geregistreerde stemgerechtigden bracht drieënzestig procent zijn stem uit; voor de parlementsverkiezingen van 1998 bedroeg dit aantal nog tweeëntachtig procent. De kiezers konden uit ongeveer vijftienhonderd kandidaten hun keuze maken. In het nieuwe parlement hebben dertig vrouwen zitting; honderdtweeënzeventig leden hebben een universitaire opleiding voltooid. In totaal deden honderdachtenzeventig nieuwe leden hun intrede in het parlement.

Met een meerderheid van 241 voorstemmen van de 247 aanwezige stemuitbrengende parlementariërs werd daarop Mohammed Naji Al-Otari als opvolger van Abdul Qadar Qaddoura tot voorzitter van het parlement gekozen⁹⁸.

2.4 Veiligheidssituatie

2.4.1 Geheime diensten

Het binnenlandse beleid van het Syrische regime is gericht op sociaal-economische ontwikkeling en handhaving van de politieke stabiliteit binnen de bestaande machtsstructuren. Om het land in hun greep te houden gebruiken de Syrische machthebbers een uitgebreid netwerk van geheime diensten. De in 1963 afgekondigde Wet op de Noodtoestand⁹⁹ - die volgens sommige onbevestigde berichten feitelijk zou zijn bevroren, maar in verband met het feit dat Syrië zich met Israël in staat van oorlog bevindt, formeel nog steeds van kracht is – biedt de geheime diensten een basis om buiten enige justitiële of parlementaire controle om te kunnen opereren. De onderlinge verhoudingen tussen de elkaar deels overlappende en controlerende geheime diensten zijn veelal ondoorzichtig. Geen van de geheime diensten heeft volledig toegang tot informatie over andere geheime diensten of over de identiteit van medewerkers van andere geheime diensten. De geheime diensten opereren onafhankelijk van elkaar en zijn vrijwel geheel onafhankelijk van Syrische ministers, zodat deze laatsten geen werkelijke invloed op hen kunnen uitoefenen. Wel zijn zij alle verantwoording schuldig aan de Syrische president.

Er wordt streng opgetreden tegen alles wat wordt beschouwd als in strijd met de door de Baath-partij gecreëerde ordening van de staat. Het regime in Damascus heeft daarbij geheel Syrië onder controle¹⁰⁰. Via vele tienduizenden medewerkers van geheime diensten wordt de ontwikkeling van iedere vorm van oppositie voorkomen. Personen verdacht van oppositionele activiteiten worden door geheime diensten opgepakt en worden enige dagen incommunicado gehouden. Medewerkers van geheime diensten zijn alom aanwezig in het Syrische straatbeeld. Daarnaast maken deze diensten gebruik van een uitgebreid netwerk van informanten. Voertuigen van veiligheidsdiensten in Syrië hebben geen specifiek herkenbare nummerborden.

Er zijn geen merkbare verschillen tussen het binnenlandse veiligheidsbeleid van president Bashar Al-Assad en dat van zijn vader Hafez Al-Assad te constateren. Bij zijn aantreden als president heeft Bashar Al-Assad te kennen gegeven dat

---

⁹⁸ Reuters, 1, 2, 3, 4, 5 en 9 maart 2003

⁹⁹ Voor de Engelse vertaling van de Wet op de Noodtoestand zie bijlage 1 van het algemeen ambtsbericht Syrië van 5 april 2002, kenmerk 730993.

¹⁰⁰ De door Israël bezette Golan-hoogvlakte niet meegerekend.

continuïteit van het (binnenlandse veiligheids) beleid voorop staat en dat de bevolking geen drastische veranderingen in het te voeren beleid moet verwachten.

De volgende vijf belangrijkste geheime diensten kunnen worden onderscheiden:

a. **Directoraat voor Politieke Veiligheid ('Political Security Directorate') (PSD)**¹⁰¹

Deze dienst is verantwoordelijk voor het opsporen van iedere vorm van georganiseerde politieke activiteit die ingaat tegen de belangen van het Syrische regime. Dit brengt met zich mee het in de gaten houden van verdachte politieke dissidenten. Ook de activiteiten van vreemdelingen in Syrië alsmede hun contacten met de plaatselijke bevolking worden nauwlettend in het oog gehouden.

b. **Directoraat voor Algemene Veiligheid ('General Security Directorate') (GSD)**¹⁰²

Deze dienst is de belangrijkste niet-militaire geheime dienst in Syrië. Het GSD bestaat uit de volgende afdelingen:

- *Afdeling voor Binnenlandse Veiligheid*¹⁰³

Deze afdeling is verantwoordelijk voor het in de gaten houden van de Syrische bevolking in het algemeen, en overlapt daarmee de werkzaamheden van het PSD¹⁰⁴.

- *Afdeling voor Buitenlandse Veiligheid*^{105 106}.

- *Palestina-afdeling*^{107 108}

Deze afdeling houdt de activiteiten van Palestijnse groeperingen in Syrië en in Libanon nauwlettend in de gaten.

---

¹⁰¹ In het Arabisch: Idarat Al-Amn Al-Siyasi.

¹⁰² In het Arabisch: Idarat Al-Mukhabarat Al-Amn.

Deze dienst staat ook wel bekend als Amn Al-Dawla (in het Nederlands: Staatsveiligheidsdienst).

¹⁰³ Arabisch: Idarat Al-'Amn Al-Dakhili.

¹⁰⁴ Volgens Hanna Battu in zijn boek 'Syria's Peasantry, the Descendants of its Rural Notables and their Politics' (Princeton University Press, New York, 1999, blz. 240) was het oogmerk van deze overlapping '.....to ensure that Assad has always in the security field two strings to his bow.....acting in a manner not unlike that of Napoleon, who pressed into service a secret police under Fouché and simultaneously organized a counterpolice to check on Fouché.'

¹⁰⁵ Arabisch: Fara' Al-Kharijiyya.

¹⁰⁶ In de Syrische pers wordt nauwelijks melding gedaan van het bestaan van deze afdeling.

¹⁰⁷ Arabisch: Fara' Falastin.

¹⁰⁸ In de Syrische pers wordt nauwelijks melding gedaan van het bestaan van deze afdeling.

c. *Militaire Inlichtingendienst*¹⁰⁹

Deze dienst heeft zijn hoofdkwartier in het ministerie van Defensie in Damascus en is formeel verantwoordelijk voor informatie van belang voor militaire operaties. Daarnaast is deze dienst verantwoordelijk voor eventuele militaire en logistieke ondersteuning aan Palestijnse, Libanese en Turkse extremistische groeperingen, politieke dissidenten in het buitenland, alsmede voor coördinatie van de activiteiten van het Syrische en het Libanese leger in Libanon. Deze dienst heeft verschillende onderafdelingen, waaronder Fara' Al-Tahqiq Al-'Askari¹¹⁰ en Fara' Falastin¹¹¹.

Een organisatie die organiek niet valt onder de militaire inlichtingendienst maar wel nauw samenwerkt met deze dienst is Dabita Al-Fida'iyya¹¹² in Damascus. Het hoofd van deze afdeling zou rechtstreeks verantwoording moeten afleggen aan het hoofd van de Palestine Branch van de Militaire Inlichtingendienst.

Dabita Al-Fida'iyya stond vroeger bekend onder de naam Maktab Falastin Al-Kifah Al-Musallah¹¹³ (in het Engels: Office for Palestine and the Armed Struggle). Deze organisatie bestond uit Syriërs en Palestijnen die deel uitmaakten van Palestijnse groeperingen die door de Syrische regering werden gesteund. Palestijnen die naar Syrië willen terugkeren, moeten machtiging voor toelating verkrijgen van deze organisatie. In het algemeen worden Palestijnen die in Syrië worden vastgehouden, voorafgaande aan hun vrijlating naar deze organisatie overgeplaatst. In het verleden was deze organisatie nauw betrokken bij arrestaties van Palestijnen in Syrië. Een belangrijke detentieplaats van deze organisatie ligt in de buurt van de Bagdadstraat in het district Al-Qassa' in Damascus.

d. *Luchtmacht-Inlichtingendienst*¹¹⁴

In tegenstelling tot wat de naam van deze dienst zou doen vermoeden, is deze dienst niet in de allereerste plaats betrokken bij het verschaffen van inlichtingen aan de Syrische luchtmacht. Deze dienst heeft zich ontwikkeld tot de meest geheime en gevreesde geheime dienst van Syrië. Dit vloeit voort uit het feit dat wijlen Hafez Al-Assad vroeger commandant van de Syrische luchtmacht was. Nadat hij in 1970 de macht in handen had gekregen, heeft Hafez Al-Assad deze dienst - die werd gedomineerd door mannen die hij goed kende en in de meeste gevallen ook zelf had benoemd – gebruikt om gevoelige binnenlandse en internationale operaties te doen uitvoeren.

¹⁰⁹ In het Arabisch: Shu'bat Al-Mukhabarat Al-'Askariyya.

¹¹⁰ In het Engels: Military Interrogation Branch.

¹¹¹ In het Engels: Palestine Branch.

¹¹² In het Engels: Commando Police.

¹¹³ In het Engels: Office for Palestine and the Armed Struggle.

¹¹⁴ In het Arabisch: Idarat Al-Mukhabarat Al-Jawwiyya.

In Syrië is de Luchtmacht-Inlichtingendienst vaak nauw betrokken geweest bij operaties tegen islamitische opposanten van het regime. Deze dienst speelde een belangrijke rol bij het neerslaan van opstanden van de Moslimbroederschap in de jaren zeventig en begin jaren tachtig van de vorige eeuw¹¹⁵. Leden van deze dienst zouden ook leiding hebben gegeven aan de landelijke jacht op leden van de Hizb Al-Tahrir¹¹⁶ in december 1999.

De laatste anderhalf jaar heeft deze dienst echter veel invloed verloren en lijkt op dit moment zelfs geen hoofdrol maar eerder een bijrol te vervullen.

e. Speciale Eenheden¹¹⁷.

Deze dienst heeft talrijke arrestaties verricht van personen die verdacht werden van ongeoorloofde politieke activiteiten in Syrië. Het werkterrein van deze dienst zou zich na verloop van tijd hebben verplaatst naar Libanon.

2.4.2 Strijdkrachten

De strijdkrachten nemen in de interne politieke constellatie van Syrië een vooraanstaande positie in. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van het feit dat zij de voornaamste machtsbasis vormden voor het bewind van wijlen president Hafez Al-Assad. Ook diens zoon en opvolger Bashar heeft de steun (van onderdelen) van de strijdkrachten nodig om zijn binnenlandse machtspositie te kunnen consolideren. De positie van de Syrische president is sterk afhankelijk van de loyaliteit van de strijdkrachten. De president is opperbevelhebber van de Syrische strijdkrachten. Luitenant-generaal Mustafa Tlass is minister van Defensie en tevens plaatsvervangend opperbevelhebber. Bevelhebber der landstrijdkrachten is luitenant-generaal Hasan Turkmani.

In verhouding tot de oppervlakte van het land zijn de Syrische strijdkrachten als relatief middelgroot in aantal aan te merken. Schattingen over de omvang van de strijdkrachten lopen op tot ongeveer 220.000 manschappen landstrijdkrachten, 30.000 luchtverdedigingstroepen, 50.000 luchstrijdkrachten en 6.000 marine.

De beste afgestudeerden van universiteiten en hogescholen komen uiteindelijk terecht in het leger, waar de ware prioriteiten van het regime liggen. Een baan in het leger is gewild. Immers, de salarissen zijn er hoger, medische zorg beter, huisvesting gratis of zwaar gesubsidieerd, en militairen hebben toegang tot speciale winkels waar zij (import)goederen tegen kostprijs kunnen aanschaffen.

De Syrische strijdkrachten vervullen een ondersteunende rol in de buitenlandse politiek van het Syrische regime. Hiervan getuigen onder andere de Syrische

---

¹¹⁵ Zie subparagrafen 2.1.2 en 2.2.1.

¹¹⁶ Zie ook subparagraaf 2.2.1.

¹¹⁷ In het Arabisch: Al-Wahdat Al-Khassa.

militaire presentie in het buurland Libanon¹¹⁸ en de frontpositie die de Syrische strijdkrachten innemen in de naar de mening van de Syrische regering ‘permanente confrontatie’ met Israël. In dit opzicht vormen de strijdkrachten een belangrijk instrument voor de buitenlandse (militaire) politiek van de president.

Afgezien van de algemene veiligheidstaak van de reguliere eenheden van land-, zee- en luchtmacht worden specifieke veiligheidstaken verricht door speciale veiligheidseenheden, voor het merendeel aangevoerd door alawieten. Te denken valt hierbij aan ‘special forces’ gerecruteerd uit militaire commando’s en de militaire politie, aan de Republikeinse Garde die speciaal belast is met de beveiliging van de president en zijn familie, en aan de Brigades ter Verdediging van de Revolutie¹¹⁹.

2.5 Sociaal-economische situatie

Tot de ineenstorting van de Sovjet-Unie heeft Damascus altijd nauwe politieke en economische banden onderhouden met Moskou. Nog steeds is de Syrische economie op staats-socialistische leest geschoeid. In de tweede helft van de jaren tachtig van de vorige eeuw vond mede ten gevolge van lange periodes van aanhoudende droogte een ernstige financiële en economische crisis plaats¹²⁰.

Hierbij moest de Syrische regering de schaarse financiële reserves aanspreken om grote hoeveelheden voedsel te kunnen importeren. Deze tegenslag noopte het regime tezamen met het wegvallen van de Sovjet-steun het economische beleid enigszins te wijzigen en meer ruimte te scheppen voor particulier initiatief. Na de Golfoorlog waarin Syrië de zijde van de anti-Irak coalitie koos, kwam er een geldstroom richting Syrië op gang van gematigde Arabische landen uit de Golfregio. Deze financiële injectie zorgde voor een belangrijke economische opleving van het land. Mede dankzij een belangrijke toename van de olie- en landbouwproductie groeide de economie in de periode van 1990 tot 1995 met gemiddeld zes procent per jaar¹²¹. De laatste jaren is er echter weer sprake van een verslechtering van de economische situatie. Deze is onder meer te wijten aan de politiek van import-substitutie die het land in een economisch geïsoleerde positie heeft gebracht, maar meer nog door het uitblijven van de voorgenomen hervormingsmaatregelen.

¹¹⁸ Na een eerdere terugtrekking van zo’n zesduizend militairen uit Beiroet en omgeving in 2001 heeft Syrië in februari 2003 ongeveer vierduizend militairen uit hoofdzakelijk christelijke gebieden ten noorden van Beiroet teruggetrokken. Er zijn thans nog ongeveer zeventienduizend Syrische militairen in Libanon gestationeerd (Reuters, 24 februari 2003).

¹¹⁹ Arabisch: Sarayat Difa’ Al-Thawra.

¹²⁰ US Department of State, ‘Background Notes: Syria’ (Washington, februari 2002).

¹²¹ ‘The Middle East and North Africa 2001, 47th edition, Europa Publications Ltd. (Londen, 2001).

De Syrische economie wordt geplaagd door een slechte economische infrastructuur, een corrupt bureaucratisch apparaat en een verouderde regelgeving. Hierdoor wordt de ontwikkeling van de particuliere sector afgeremd. Uitgebreide liberaliseringsmaatregelen zijn uitgebleven, terwijl het land nog steeds een planeconomie naar Sovjet-voorbeeld voert. Er lijkt angst te bestaan voor liberalisering van de economie, omdat dit de status quo en sociale stabiliteit zou kunnen aantasten.

Gezien het slechte investeringsklimaat zijn er nauwelijks westerse investeringen. Een uitzondering hierop wordt gevormd in de oliesector, waar Shell een joint-venture heeft met de Syrische staatsoliemaatschappij¹²². Syrië lijkt, zolang de olie- en gasector voldoende inkomsten oplevert, zowel het huidige economische beleid als de hoge lasten voor militaire uitgaven te kunnen dragen. Daar komt bij dat Syrië de laatste jaren een zeer lucratieve handel onderhield met Irak, waarvan de continuïteit na afloop van de Irak-crisis in hoge mate moet worden betwijfeld. Syrië is overigens geen lid van de World Trade Organisation (WTO).

De roep om aanpassingen van het beleid wordt echter steeds luider en wordt mede ingegeven door een toenemende werkloosheid onder een sterk groeiende bevolking. De hervormingsgezinden hebben hun hoop gevestigd op president Bashar Al-Assad. In zijn inaugurele toespraak in juli 2000 riep de president op tot modernisering van de economie en rationalisering van de maatschappij. Een belangrijke stap werd daartoe genomen op 2 december 2000, toen de Syrische Baath-partij besloot om het veertig jaar oude staatsmonopolie van het bankwezen op te heffen en het opzetten van particuliere banken toe te staan. De nieuwe wetgeving kan een belangrijke eerste stap in het economisch hervormingsproces zijn. Echter begin 2003 zijn er nog steeds geen particuliere banken. Totstandkoming van een associatie-overeenkomst met de Europese Unie, verreweg de belangrijkste handelspartner van Syrië¹²³, zou een katalyserend effect kunnen hebben. De onderhandelingen daarover die in 1998 zijn begonnen, zullen waarschijnlijk veel tijd vergen.

Met een olie- en gasvoorraad waarvan de omvang op langere termijn onzeker is, met een agrarische sector die sterk afhankelijk is van voldoende regenval, en met toerisme¹²⁴, gatarbeid¹²⁵ en donaties uit andere Arabische landen als sterk politiek

¹²² Syrian Petroleum Company (SPC).

¹²³ The Economist Intelligence Unit, 'Country Profile Syria 2002' (Londen, 10 september 2002).

¹²⁴ Het aantal toeristen steeg van 621.900 in 1991 tot 1¼ miljoen in 1998.

¹²⁵ Syriërs werkzaam in landen rond de Perzische Golf, Westeuropa of Latijnsamerika vormden een belangrijke bron van overmakingen van buitenlandse tegoeden naar Syrië. In 1990 liepen deze inkomsten terug toen ongeveer 100.000 Syriërs als gevolg van de Golfoorlog naar huis moesten terugkeren. Begin jaren negentig van de vorige eeuw trok Syrië profijt van de wederopbouw in Libanon na het einde van de burgeroorlog in dat land. Hierbij werd werk verschaft aan ongeveer 300.000 Syriërs. De overmakingen naar Syrië liepen in de tweede

afhankelijke inkomstenbronnen, lijkt de toekomst van de Syrische economie onzeker. De grootste uitdaging vormt de enorme groei van de Syrische bevolking die met een gemiddelde van 2,7 procent per jaar een van de hoogste ter wereld is, en een flinke aanslag vormt op infrastructuur en hulpbronnen. Eind 2005 zullen er naar schatting twintig miljoen Syriërs zijn; thans wordt dit bevolkingsaantal geschat op 16½ miljoen personen, van wie bijna de helft vijftien jaar of jonger is¹²⁶. Ieder jaar komen er naar schatting ongeveer 200.000 mensen bij die op zoek zijn naar een baan¹²⁷. De werkloosheid in Syrië, die door Westerse diplomaten wordt geschat op twintig procent van de beroepsbevolking¹²⁸, wordt gemaskeerd door het instandhouden van een groot leger en een omvangrijk overheidsapparaat. De salarissen lopen altijd achter bij de inflatie, die volgens het Internationaal Monetair Fonds van 1994 tot 1998 zo'n 6½ procent op jaarbasis bedroeg¹²⁹. Vele Syriërs zien zich genoodzaakt een tweede baan als taxichauffeur, straatverkoper of ober te zoeken. Tegelijkertijd wordt de kloof tussen arm en rijk groter¹³⁰. Er is een kleine rijke elite ontstaan van zakenlieden die hun positie te danken hebben aan goede banden met het regime. Aangezien hun belangen vaak niet verder reiken dan hun inkomsten, kan van deze groep nauwelijks worden verwacht dat zij zich sterk zal inzetten voor hervorming en liberalisering van de economie. De politiek invloedrijke groep heeft gevestigde belangen in de staatsgeleide sectoren van de economie en is daarom niet genegen deze te laten saneren. Versterking van de vrije markt zou bovendien een bedreiging kunnen gaan vormen voor de politieke structuur in het land. Voorgenomen economische hervormingen van president Al-Assad worden slechts mondjesmaat en op ad hoc basis doorgevoerd. Zij zijn te weinig substantieel om de Syrische economie de noodzakelijke stimulans te geven, of zijn zodanig ingrijpend dat, zonder voldoende economische steun, de implementatie van die maatregelen nog jaren op zich zal laten wachten. Strategische keuzes voor de lange termijn ten gunste van markteconomie, liberalisering en toenadering tot de Europese Unie worden met de mond beleden, maar worden niet geïmplementeerd.

Op 4 juni 2002 stortte in de noordelijke provincie Hama de Zeyzoun-stuwdam in de rivier de Orontes in. Vijf dorpen en naar schatting achtduizend hectare akkerland in de regio Alghab verdwenen hierdoor onder het water. Door de vloedgolf die ontstond toen de dam brak, verloren tenminste tweeëntwintig mensen het leven en raakten meer dan vijfentwintigduizend personen dakloos. De dam die in 1996 was aangelegd nabij de stad Idlib, zo'n driehonderdvijftig

---

helft van de jaren negentig echter terug toen Libanon met een economische teruggang te maken kreeg.

¹²⁶ The Economist Intelligence Unit, 'Country Profile Syria 2002' (Londen, 10 september 2002).

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ The Economist Intelligence Unit, 'Country Profile Syria 2002' (Londen, 10 september 2002).

¹²⁹ IMF, 'International Financial Statistics' (Washington, maart 2000).

¹³⁰ The Economist Intelligence Unit, 'Country Profile Syria 2002' (Londen, 10 september 2002).

kilometer ten noorden van de hoofdstad Damascus, maakte deel uit van een irrigatie-netwerk voor de landbouw in het noorden en midden van Syrië. Het was de op drie na grootste stuwdam van Syrië met een capaciteit van zeventig miljoen kubieke meter. Hij was drieënveertig meter hoog en vijf kilometer lang. Op 2 oktober 2002 zijn als gevolg van een grondverschuiving in de Noord-Syrische stad Aleppo zeventien oude gebouwen ingestort. De gebouwen die tussen 1956 en 1960 illegaal zouden zijn opgetrokken, stonden op een heuvel in de wijk Al-Kalassah. Tenminste tweeëndertig mensen kwamen hierbij om het leven, tweeëntwintig mensen raakten gewond.

3 Mensenrechten

3.1 Waarborgen

3.1.1 Grondwet

In de Syrische grondwet van maart 1973 worden garanties gegeven met betrekking tot de persoonlijke vrijheid van burgers, de onaantastbaarheid van de wet, de gelijkheid voor de wet van iedere burger, een eerlijke procesgang, de fysieke integriteit, de onschendbaarheid van de woning, briefgeheim, vrijheid van beweging en geloof, en bescherming van politieke vluchtelingen¹³¹.

In de praktijk worden echter presidentiële decreten gehanteerd die op basis van de sinds 1963 geldende noodtoestand de in de grondwet aan burgers toegekende waarborgen, rechten en vrijheden buiten werking stellen. Volgens sommige onbevestigde berichten zou de Wet op de Noodtoestand van 1963 feitelijk zijn bevroren. Het feit dat de afgelopen tijd diverse prominente mensenrechtenactivisten en journalisten op basis van deze noodwet berecht zijn door het Hooggerechtshof voor de Staatsveiligheid (SSSC) geeft echter aan dat deze wet nog steeds van kracht is.

3.1.2 Verdragen

Met betrekking tot de voornaamste internationale mensenrechtenverdragen is Syrië alleen partij bij:

- het in New York op 7 maart 1966 tot stand gekomen Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Rassendiscriminatie;
- het in New York op 19 december 1966 tot stand gekomen Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten;

¹³¹

Voor de Engelse vertaling van de grondwetsartikelen waarin deze garanties staan verwoord zie bijlage II van het algemeen ambtsbericht Syrië van 5 april 2002, kenmerk DPC/AM-730993.

- het in New York op 19 december 1966 tot stand gekomen Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten; en
- het in New York op 20 november 1989 tot stand gekomen Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Er zijn geen verdragen in het kader van de Arabische Liga en/of bilaterale verdragen van kracht tussen Syrië en Irak, op grond waarvan beide landen (politieke) gevangenen aan elkaar uitleveren.

3.1.3 Overige wetgeving

Het Syrische parlement komt niet zelf met initiatief-wetgeving, maar geeft slechts een oordeel over (en wijzigt soms) wetsvoorstellen afkomstig van de president.

Het Syrische Wetboek van Strafrecht van 1 september 1949 bevat onder meer strafbepalingen inzake schendingen van de openbare orde en veiligheid van de staat, alsmede strafbepalingen inzake misdragingen met betrekking tot de religieuze gebruiken van andere bevolkingsgroepen.

3.1.4 Toezicht

Ondanks het feit dat Syrië partij is bij een aantal belangrijke internationale verdragen op het gebied van de bescherming van de rechten van de mens vinden er in de praktijk ernstige schendingen van mensenrechten plaats¹³². Het is echter moeilijk om de mensenrechtensituatie in Syrië precies in kaart te brengen. De Syrische autoriteiten zijn nauwelijks bereid om de mensenrechtensituatie in het land te bespreken; zij ontkennen categorisch dat er schendingen van mensenrechten plaatsvinden. Mensenrechtenorganisaties kunnen niet vrij werken en worden vaak niet toegelaten. Alle (buitenlandse) niet-gouvernementele organisaties moeten zich inschrijven bij het ministerie van Sociale Zaken. Het is voor organisaties in Syrië verboden om zonder tussenkomst van de overheid gelden van buitenlandse donoren te ontvangen.

In 1995 heeft de internationale mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch bij een bezoek aan Syrië voorgesteld om diplomaten politieke processen voor het Hooggerechtshof voor de Staatsveiligheid (SSSC)¹³³ te laten bijwonen. In 1997 werd van de zijde van de Europese Unie voorgesteld dat Syrische rechtskundigen of vertegenwoordigers van internationale mensenrechtenorganisaties naar politieke processen voor het SSSC zouden kunnen worden afgevaardigd. Syrië heeft deze voorstellen niet overgenomen.

---

¹³² US Department of State, 'Country Reports on Human Rights Practices – 2002: Syria' (Washington, 31 maart 2003).

¹³³ Voor het Hooggerechtshof voor de Staatsveiligheid (SSSC) zie subparagraaf 3.2.5.

De Syrische regering heeft sinds 1997 geen delegatie van Amnesty International meer tot het land toegelaten.

In maart 2001 heeft het Comité inzake Burger- en Politieke Rechten dat ingevolge artikel 28 van het op 16 december 1966 te New York totstandgekomen Internationale Verdrag inzake Burger- en Politieke Rechten (ICCPR) is opgericht, een tweede periodiek rapport van de Syrische regering bestudeerd en besproken. Daarbij werd onder meer bezorgdheid uitgesproken over de sinds 1963 geldende noodtoestand, de toepassing van de doodstraf en de positie van politieke gevangenen. Het gaat hierbij om voortgangsrapportage die iedere verdragspartij regelmatig aan het Comité dient te overleggen over de maatregelen die zij heeft genomen om uitvoering aan het Verdrag te geven. De Syrische regering was deze voortgangsrapportage sinds 1984 nog verschuldigd.

Naar verluidt heeft in juli 2001 een zestigtal personen de ‘Organisatie voor de Rechten van de Mens in Syrië’ opgericht. Onder de oprichters zouden zich vooraanstaande politici en advocaten bevinden. Doel van deze nieuwe organisatie, waarvoor de Syrische autoriteiten nog hun goedkeuring moeten verlenen, is het begrip ‘mensenrechten’ in Syrië te verbreiden, het lot van verdwenen personen te achterhalen, politieke gevangenen in vrijheid te stellen en burgerlijke rechten aan voormalige gevangenen te herstellen. Op 26 juli 2001 vond een eerste bijeenkomst plaats van het oprichtingscomité van deze nieuwe mensenrechtenorganisatie. Tijdens deze bijeenkomst werd een bestuur van elf personen gekozen. Het bestuur heeft nadien een officiële goedkeuringsaanvraag voor oprichting van de organisatie bij het ministerie van Sociale Zaken en Arbeid ingediend. Omdat dit ministerie niet binnen de gestelde termijn van zestig dagen deze aanvraag heeft afgewezen, zou de oprichting daarmee de jure zijn goedgekeurd.

Van 11 tot 14 mei 2002 heeft een delegatie van het Human Rights Committee van de Interparlementaire Unie (IPU) een bezoek aan Syrië gebracht. Daarbij werden gesprekken gevoerd met de ministers van Justitie en van Binnenlandse Zaken. Een gesprek met de in detentie verkerende parlementariërs Riyadh Seif en Mamun Al-Homsi kon geen doorgang vinden.

Vertegenwoordigers van de diplomatieke vertegenwoordigingen in Damascus van de lidstaten van de Europese Unie, Canada, Japan, Noorwegen, de VS en Zwitserland hebben voorzover mogelijk de openbare processen bijgewoond tegen de onafhankelijke parlementariërs Mamun Al-Homsi en Riyadh Seif¹³⁴. Andere processen die voor het SSSC werden gehouden, waren niet openbaar en konden bijgevolg niet door diplomaten worden bijgewoond.

---

¹³⁴

Zie subparagraaf 3.2.1.

Op 8 augustus 2002 heeft de Europese Unie een verklaring uitgegeven over de mensenrechtensituatie in Syrië. Daarin werd bezorgdheid uitgesproken over de beperkte vooruitgang inzake politieke en economische hervormingen sinds het aantreden van president Bashar Al-Assad in 2000, alsmede over de recente vonnissen tegen personen die op vreedzame wijze gebruik maakten van hun recht op vrijheid van meningsuiting. De Europese Unie deed voorts in haar verklaring een dringend beroep op Syrië om alle politieke gevangenen vrij te laten. Op 17 september 2002 heeft de Europese Unie een demarche uitgevoerd bij de Syrische regering. Daarin werd onder meer bezorgdheid uitgesproken over de harde vonnissen van de SSSC tegen vier mensenrechtenactivisten in augustus 2002 en over de verslechterde omstandigheden waaronder correspondenten van internationale en regionale persburo's hun werk in Syrië moeten verrichten .

3.2 Naleving en schendingen

3.2.1 Vrijheid van meningsuiting

De Syrische grondwet biedt burgers het recht om zich vrijelijk in woord en geschrift te uiten¹³⁵. In de praktijk worden deze rechten door de Syrische autoriteiten in aanzienlijke mate beperkt. De Syrische regering controleert op strikte wijze de verspreiding van informatie. Zij staat geen kritiek toe – in woord noch in beeld – op de president, de familie van de president, de Baath-partij, de strijdkrachten, of op de rechtmatigheid van het Syrische regime.

Gedurende de tweede helft van 2000 en het begin van 2001 kwam er in Syrië een discussie op gang onder journalisten, mensenrechtenactivisten en kritische intellectuelen over de voor Syrië noodzakelijke politieke en economische hervormingen. In het kader hiervan verscheen in Libanese dagbladen in september 2000 een petitie, ondertekend door 99 Syrische intellectuelen (waaronder de romanschrijver Abdel Rahman Munif, de dichter Adonis en de professor in de filosofie Sadiq Al-Azm). In januari 2001 ondertekenden duizend Syrische burgers een petitie waarin de Syrische president onder meer werd gevraagd om opheffing van de bestaande noodwetgeving, vrijlating van alle politieke gevangenen, een democratisch verkiezingssysteem en onafhankelijke rechtspraak. Er kwamen openbare bijeenkomsten en vergaderingen binnenskamers (in zogenaamde 'salons') waar academici, zakenlieden, journalisten en advocaten min of meer openlijk hun mening durfden te uiten over de problemen waarmee het land

¹³⁵

Artikel 38 van de Grondwet luidt: 'Every citizen shall have the right to express his opinion publicly and freely, in speech, writing and other forms of expression, and to participate in the work of control and the voicing of constructive criticism aimed to ensure the safety of the structure of the homeland and the nation, and to enhance the socialist regime. The state shall guarantee the freedom of the press and of printing and publishing, in accordance with the law.'

worstelde. Van openlijke kritiek op de overleden president of zijn zoon en opvolger was geen sprake.

De machthebbers bleken deze ontwikkelingen als een bedreiging te ervaren voor de monopoliepositie van de Baath-partij en de onaantastbaarheid van de voorrechten van de machtselite. Ook vrees voor een groeiende invloed van fundamentalistische en militante islamitische stromingen speelde daarbij een rol. In februari 2001 kwam aan deze politieke dialoog dan ook vrij onverwachts een einde. Leiders van discussiegroepen die voordien vrijelijk over democratische hervormingen mochten spreken, werd medegedeeld dat deze bijeenkomsten niet meer zonder voorafgaande goedkeuring van de autoriteiten mochten worden gehouden¹³⁶. Daarbij dient tevoren een lijst van aanwezigen, gesprekstema's en de plaats van samenkomst te worden ingediend. Als gevolg hiervan is het openbare karakter van deze bijeenkomsten afgenomen. Samenkomsten waaronder die van het Jamal Al-Atassi forum¹³⁷ zouden nog wel binnenshuis plaatsvinden.

Individuele gevallen/voorvallen

Op 9 augustus 2001 werd de onafhankelijke parlementariër Mamun Al-Homsi¹³⁸ gearresteerd en afgevoerd naar de Adra-gevangenis, twee dagen nadat hij een hongerstaking was begonnen uit protest tegen corruptie, de voortdurende noodtoestand en de almachtige Syrische veiligheidsdiensten. Hem werd onder andere 'belediging van de grondwet, verzet tegen de regering en betrokkenheid bij het verschaffen van informatie aan buitenlandse mogendheden' tenlaste gelegd. Op 20 maart 2002 werd Mamun Al-Homsi door een civiele rechtbank tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld¹³⁹. In hoger beroep werd deze uitspraak bevestigd.

Op 1 september 2001 werd advocaat en voormalig politiek gevangene (hij verbleef van 1980 tot en met 1998 in gevangenschap¹⁴⁰) en vooraanstaand lid van de National Democratic Alliance¹⁴¹, Riyadh Al-Turk, gearresteerd en overgebracht naar de Adra-gevangenis. Tijdens zijn proces voor de SSSC, waarvan de eerste sessie in april 2002 door diplomatieke vertegenwoordigers van de Europese Unie kon worden bijgewoond, werden hem ten laste gelegd pogingen om de grondwet langs illegale weg te veranderen, in woord en geschrift aanzetten tot onrust, beledigen van de staat en ondermijnen van de nationale eenheid. Op grond hiervan werd hij op 26 juni 2002 veroordeeld tot dertig maanden gevangenisstraf. Op basis

---

¹³⁶ Human Rights Watch, Press release, New York, 20 februari 2001.

¹³⁷ Discussiegroep vernoemd naar de overleden ex-president van Syrië, Jamal Al-Atassi, die maandelijks bijeenkomt.

¹³⁸ Voor een interview met Mamun Al-Homsi enkele dagen voor zijn arrestatie, zie Al-Majallah, 26 augustus/1 september 2001.

¹³⁹ Associated Press/Reuters, 20 maart 2002.

¹⁴⁰ Zie ook subparagraaf 3.2.6.1.

¹⁴¹ Dit is een andere benaming voor het Nationaal Democratisch Verbond (NDV); zie ook subparagraaf 2.2.1.3.

van een presidentieel decreet werd Riyadh Al-Turk vanwege humanitaire redenen op 16 november 2002 vrijgelaten^{142 143}.

Onafhankelijk parlementariër Riyadh Seif werd op 6 september 2001, een dag na een politiek seminar in zijn huis in Damascus waar zo'n vierhonderd à vijfhonderd mensen aanwezig waren, gearresteerd en overgebracht naar de Adra-gevangenis¹⁴⁴. In oktober 2001 werd Riyadh Seif ter berechting aan de strafrechtbank in Damascus voorgeleid. Op 4 april 2002 werd hij tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld. In hoger beroep werd deze uitspraak bevestigd.

De voortgaande verharding van het beleid jegens mensenrechtenactivisten en 'civil society'-groepen en -fora leidde in september 2001 tot de arrestatie¹⁴⁵ en uiteindelijke veroordeling in 2002 van

- Habib Salih, zakenman en grondlegger van een discussieforum in de stad Tartus. Hij werd op 24 juni 2002 veroordeeld tot drie jaar gevangenisstraf vanwege het aanzetten tot sectarische onrust door het uiten van kritiek op de Baath-partij.
- 'Aref Dalilah, voormalig Dekan van de Economische Faculteit van de Universiteit van Aleppo en een van de eerste leden van de Voorbereidende Committee van het Civil Society Forum. Hij werd veroordeeld op 30 juli 2002 tot tien jaar gevangenisstraf vanwege rebellie en en belediging van de staat¹⁴⁶.
- Walid Al-Bunni, arts en deelnemer aan politieke discussiefora waar de rol van de Baath-partij binnen de Syrische staatseconomie ter discussie werd gesteld. Hij werd op 30 juli 2002 tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld.
- Habib 'Isa, advocaat, een van de grondleggers van de Human Rights Society in Syria (HRSS) en een van de advocaten die Riyadh Seif voor de rechtbank bijstond. Hij werd op 19 augustus 2002 tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld vanwege het aanzetten tot gewapende onrust door het oproepen tot grotere politieke vrijheden.
- Kamal Labwani, arts. Hij werd op 28 augustus 2002 tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld vanwege het aanzetten tot gewapende onrust, het aanvallen van de grondwet en het beschadigen van de nationale eenheid door het oproepen tot politieke vrijheid.

---

¹⁴² Reuters, 20 november 2002.

¹⁴³ Voor een recent interview van de Syrische journalist Mohammed Ali Al-Atassi met Riyadh Al-Turk zie Al-Quds Al-Arabi van 23 december 2002.

¹⁴⁴ Amnesty International, Urgent Action, 7 september 2001, AI Index: MDE 24//029/2001; Zie subparagraaf 3.1.4.

¹⁴⁵ Amnesty International, 'Syria – Smothering freedom of expression: the detention of peaceful critics', AI Index: MDE 24/007/2002 (Londen, 6 juni 2002).

¹⁴⁶ Tijdens de zesendertigste jaarvergadering in Washington van de Middle East Studies Association of North America (MESA) werd Aref Dalila de MESA Academic Freedom Award 2002 toegekend.

- Hassan Saadoun, gepensioneerd onderwijzer uit Al-Qamishli, lid van de Baath-partij, mensenrechtenactivist en een van de grondleggers van de Human Rights Association in Syria (HRAS) . Hij werd op 28 augustus 2002 tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld vanwege het aanzetten tot gewapende onrust, het aanvallen van de grondwet en het beschadigen van de nationale eenheid door het oproepen tot politieke vrijheid.
- Fawwaz Tello, ingenieur. Hij werd op 28 augustus 2002 tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeeld vanwege het aanzetten tot gewapende onrust, het aanvallen van de grondwet en het beschadigen van de nationale eenheid door het oproepen tot politieke vrijheid.

Westerse diplomaten hebben voorzover mogelijk de openbare zittingen van de strafrechtbank in Damascus steeds bijgewoond¹⁴⁷.

Als gevolg van een disciplinaire straf opgelegd door de orde van advocaten in Damascus werd het de leider van de Human Rights Society of Syria (HRSS), de zeventigjarige advocaat Haythem Al-Maleh ,in juni 2002 verboden om gedurende een periode van drie jaar zijn beroep als advocaat uit te oefenen. In augustus 2002 werden Haythem Al-Maleh en drie andere leden van de HRSS (Mohamed Farouq Al-Homsi, Mohamed Kheir Bek en Ghasoub Ali Al-Mallah) gelast om op 18 januari 2003 voor de militaire rechtbank te verschijnen. Hen werd ten laste gelegd dat zij zonder officiële machtiging het HRSS- tijdschrift Tayarat (artikelen in dit tijdschrift gaan over mensenrechten in Syrië) dat in Libanon werd gedrukt, verspreidden, dat zij zonder officiële toestemming deelnamen aan een politieke organisatie met een internationaal karakter en dat zij drukwerk uitgaven dat tot sectarische onrust opwekte. Bovendien moesten Haythem Al-Maleh en Mohamed Farouq Al-Homsi zich verantwoorden voor het zonder toestemming van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid oprichten van een mensenrechtenorganisatie, en werd Haythem Al-Maleh ervan beschuldigd in het buitenland onjuiste informatie te verspreiden¹⁴⁸.

Op 23 december 2002 moest de journalist Ibrahim Hamidi, correspondent in Syrië van het Arabisch-talige en in Londen gevestigde dagblad Al-Hayat, zich melden bij de militaire veiligheidsdienst. Hij was opgeroepen na de publicatie van een voorpagina-artikel in Al-Hayat van 20 december 2002 over de voorbereidingen van Syrië op een eventuele instroom van meer dan een miljoen Iraakse vluchtelingen bij een eventuele aanval op Irak. Hoewel Ibrahim Hamidi nog steeds wordt ondervraagd, is er tegen hem nog geen officiële aanklacht ingediend.

Persvrijheid

¹⁴⁷

Ook een afgevaardigde van de Arab Organisation for Human Rights was hierbij aanwezig.

¹⁴⁸

Reuters, 5 augustus 2002; Human Rights Watch World Report 2003.

De Syrische pers is ondergeschikt aan de regering en de Baath-partij. Er bestaan in Syrië geen onafhankelijke dagbladen. Het Syrische ministerie van Informatie houdt toezicht op alles wat van de drukpers komt. De Wet op de Noodtoestand biedt de regering uitgebreide bevoegdheden om te bepalen wat op het gebied van opinievorming wel of niet geoorloofd is.

De belangrijkste dagbladen zijn Al-Baath¹⁴⁹, Al-Thawra¹⁵⁰, Khouli en Tishrin¹⁵¹. De Syrian Times is het enige Engelstalige dagblad in het land. Het wordt verspreid door de uitgever van Tishrin in een oplage van ongeveer vijfduizend. Voorts worden in de grootste steden buiten Damascus nog uitgegeven Al-Jamahir en Al-'Arabiyya (beide in Aleppo), Al-Fidaa (in Hama in een oplage van ongeveer vierduizend) en Al-'Uruba (in Homs in een oplage van ongeveer vijfduizend).

In een resolutie van mei 2001 heeft de Baath-partij toegestaan dat de overige leden van het Nationaal Progressief Front¹⁵², met inbegrip van de twee officiële vleugels van de Syrische Communistische Partij, hun eigen kranten uitgeven en een eigen partijkantoor openen.

De factie van de Syrische Communistische Partij onder leiding van Yusuf Al-Faisal overwoog eerst tot heruitgave van het semi-clandestiene tijdschrift Nidal Al-Sha'b¹⁵³. Uiteindelijk werd gekozen voor de wekelijkse publicatie in kleur van Al-Nur¹⁵⁴, dat wordt gedrukt in de Al-Wahda drukkerij, eigendom van de Syrische regering.

De factie van de Syrische Communistische Partij onder leiding van mevrouw Wisal Farah Bakdash brengt het dagblad Sawt Al-Sha'b¹⁵⁵ uit.

De Socialistische Unionisten brengen sinds februari 2001 het dagblad Al-Wahdawi uit.

Daarnaast werd door het ministerie van Informatie toestemming verleend voor de publicatie van het tijdschrift Al-Iqtisadiyyah¹⁵⁶ van de heer Waddah Abd Rabbuh, en van het blad met politieke satire en karikaturen Al-Doumari¹⁵⁷ van karikaturist Ali Farzat. Voorts zou het Committee for the Defence of Democratic Freedoms

---

149 Spreekbuis van de Baath-partij.
 150 Spreekbuis van de regering.
 151 Spreekbuis van het bureau van de president.
 152 Zie subparagraaf 2.2.1.
 153 In het Nederlands: 'Strijd van het Volk'.
 154 In het Nederlands: 'Het Licht'. Genoemd naar het tijdschrift dat de Syrische Communistische Partij in de jaren vijftig uitbracht. De publicatie van dit tijdschrift werd in 1958 stopgezet, nadat in verband met de uitroeping van de Verenigde Arabische Republiek alle dag- en weekbladen waren genationaliseerd.
 155 In het Nederlands: 'Stem van het Volk'.
 156 In het Nederlands: 'De Econoom'.
 157 In het Nederlands: 'Lantaarndrager'.

and Human Rights in Syria (CDF)¹⁵⁸ van Aktham Nu'aisa een nieuw blad verspreiden onder de naam Al-Amarji¹⁵⁹.

Begin 2002 werd door de Syrische autoriteiten toestemming verleend voor de verspreiding van het economische en politieke weekblad Abyad wa Aswad¹⁶⁰ van Mohammed Bilal Turkmani (zoon van chef Defensiestaf Hasan Turkmani).

Ofschoon de Syrische regering al in 1999 een verbod op het verschijnen van Jordaanse kranten in Syrië had herroepen en Jordaanse kranten in Syrië alom verkrijgbaar waren, vroeg de Jordanian Press Association in juni 2001 aan het Syrische ministerie van Informatie officieel toestemming voor het laten verschijnen van Jordaanse kranten in Syrië. Minister Adnan Omran van Informatiezaken verklaarde daarop dat het desbetreffende Syrische Arab Institution for the Distribution of Publications op de hoogte was gesteld van de officiële goedkeuring voor het laten verschijnen van Jordaanse kranten in Syrië. Voorwaarden daarbij zijn voorafgaande goedkeuring en verspreiding van de kranten door het eerdergenoemde Syrische instituut¹⁶¹. Jordaanse journalisten dienen een maand vantevoren het Syrische ministerie van Informatie op de hoogte te stellen van hun inreis in Syrië.

De radio- en televisiestations zijn in handen van de regering of de Baath-partij. Het thans wijdverbreide bezit van schotelantennes voor televisieontvangst wordt door de Syrische autoriteiten gedoogd. Ontvangst van uitzendingen van buitenlandse televisiestations is in Syrië mogelijk.

Het gebruik van internet is in Syrië beperkt¹⁶² en aan strenge voorschriften onderhevig. Overtreding van deze voorschriften kan tot afsluiting van de vereiste telefoonaansluiting leiden. President Bashar Al-Assad heeft maatregelen aangekondigd om via aansluitingen op kantoren, in particuliere internetcafés, in de Al-Assad Nationale Bibliotheek en op de internationale luchthaven van Damascus een grotere toegang tot internet mogelijk te maken. De Syrian Telecommunications Establishment (STE), de enige internet-provider van het land, biedt nog steeds geen toegang tot Israëlische websites of tot websites van de Syrische oppositie, zoals de in Londen gevestigde Syrian Human Rights

¹⁵⁸ Een in 1989 opgerichte ngo die nauw verbonden is met in Parijs en Londen gevestigde ngo's van gelijke naam.

¹⁵⁹ In een oud Syrisch dialect zou dit 'Vrijheid' betekenen. Dit blad zou ter vervanging dienen van het blad Sawt Al-Dimoqratiyya, dat al meer dan tien jaar zou zijn verspreid. Diverse medewerkers van dit laatste blad zouden in het verleden zijn aangehouden.

¹⁶⁰ In het Nederlands: 'Wit en Zwart'.

¹⁶¹ Al-Sharq Al-Awsat, 28 augustus 2001.

¹⁶² President Bashar Al-Assad heeft veel belangstelling voor computers en voor de rol die computers bij de modernisering van de Syrische samenleving zouden kunnen spelen. Hij is dan ook een grote voorstander van het introduceren van computertechnologie in Syrië. Hij was voor zijn ambtsaanvaarding als president voorzitter van de Syrian Computer Society.

Committee. Er bestaat ook censuur op het elektronische berichtenverkeer. Het aantal abonnees op internet was in januari 2003 150.000. Om per maand vijftien uur toegang tot internet te hebben moeten abonnees in Syrië ongeveer 600 Syrische ponden betalen.

Op 22 september 2001 werd een presidentieel decreet afgekondigd inzake de persvrijheid. In dit decreet, dat ter vervanging dient van een eerder decreet uit 1949, worden de beperkingen waaraan perspublicaties onderhevig kunnen zijn, duidelijk omschreven. Ook zijn er straffen in opgenomen in geval van overtreding. Perspublicaties waarbij de nationale veiligheid, de eenheid van het land, de veiligheid van de strijdkrachten, de buitenlandse betrekkingen, de waardigheid en goede naam van het land, de nationale economie of de monetaire veiligheid in gevaar worden gebracht, zijn verboden. Publicaties inzake omvang, bewapening en uitrusting van de strijdkrachten zijn eveneens verboden, tenzij deze officieel zijn vrijgegeven.

Een gevangenisstraf van maximaal drie jaar en een boete van maximaal één miljoen Syrische ponden kan bij overtreding van dit decreet worden opgelegd. Iedere publicatie die oproept tot een wijziging van de grondwet zonder de daarbij te volgen constitutionele weg, of tot burgerlijke ongehoorzaamheid, wordt inbeslaggenomen. Zij die verantwoordelijk worden gehouden voor dergelijke publicaties, kunnen ingevolge het nieuwe decreet worden vervolgd en bestraft¹⁶³.

Begin 2002 heeft het Syrische ministerie van Informatie alle correspondenten voor internationale media (op een enkele uitzondering na allen Syriërs) een perskaart verstrekt met de geldigheidsduur voor slechts drie maanden. Om in aanmerking te kunnen komen voor een perskaart voor het hele jaar dient de betrokken journalist naar verluidt een tiental artikelen met positieve berichtgeving over Syrië te overleggen.

3.2.2 Vrijheid van vereniging en van vergadering

Het oprichten van onafhankelijke politieke partijen is in Syrië niet toegestaan. De Syrische grondwet voorziet in het recht van vereniging¹⁶⁴. Het oprichten van vakbonden wordt daaronder uitdrukkelijk begrepen. In de praktijk is het echter niet toegestaan om een onafhankelijke vakbond of enige andere vereniging op te richten. Alle Syrische vakbonden moeten zijn aangesloten bij de Algemene Federatie van Vakverenigingen¹⁶⁵ die wordt gedomineerd door de Baath-partij. De GFTU maakt dan ook feitelijk onderdeel uit van de regeringsbureaucratie.

¹⁶³ Reuters, 23 september 2001.

¹⁶⁴ Artikel 39 van de grondwet bepaalt: 'Citizens shall have the right of assembly and peaceful demonstration within the principles of the Constitution. Exercising this right shall be regulated by law.'

¹⁶⁵ General Federation of Trade Unions (GFTU).

Met uitzondering van de agrarische sector zijn stakingen bij wet toegestaan. In de praktijk wordt het werknemers verhinderd deel te nemen aan stakingen. De Syrische autoriteiten treden hard op tegen iedere vorm van georganiseerde werkonderbreking. Voor zover bekend vonden de laatste stakingen, die waren georganiseerd door vakverenigingen van onder andere artsen, ingenieurs en advocaten, in 1982 plaats. Deze resulteerden in arrestaties en langdurige gevangenisstraffen.

Voor het houden van openbare bijeenkomsten, demonstraties of vergaderingen is uitdrukkelijk toestemming van de Syrische autoriteiten vereist. Personen die een bijeenkomst hebben bezocht waarvoor van de zijde van de Syrische autoriteiten geen uitdrukkelijke toestemming was verleend, kunnen vervolging te duchten hebben. Risico voor vervolging wordt nog groter indien de desbetreffende bijeenkomst in de ogen van de autoriteiten als politiek bedreigend wordt aangemerkt.

Om als legaal te kunnen worden aangemerkt moeten alle verenigingen en organisaties bij de Syrische autoriteiten geregistreerd staan. Registratie en goedkeuring (van activiteiten) van groeperingen die zich niet met politieke of voor de openbare orde gevoelige aangelegenheden bezig houden, is doorgaans zonder bezwaar mogelijk.

Niet-geregistreerde groeperingen mogen geen bijeenkomsten houden. Bij de Syrische autoriteiten geregistreerde groeperingen dienen iedere keer voor het houden van een bijeenkomst toestemming van de autoriteiten te verkrijgen.

3.2.3 Vrijheid van godsdienst

De grondwet voorziet in vrijheid van godsdienst¹⁶⁶. In de praktijk wordt dit recht in het algemeen door de autoriteiten gerespecteerd. Leden van religieuze minderheden worden niet louter vanwege hun religieuze achtergrond door de autoriteiten vervolgd. Religieuze minderheden bezitten in Syrië het recht om uitdrukking te geven aan hun eigen identiteit en geloofsbeleving. Dit mag echter niet in strijd komen met het door de autoriteiten nauwgezet gehanteerde beleid van het voorstaan en het handhaven van een religieus evenwicht in het land. De autoriteiten zijn zeer gekant tegen welke vorm of uiting van separatisme dan ook. Vanuit een ideologie van seculier Arabisch socialisme staat het regime traditioneel tegemoetkomend en coöperatief tegenover de diverse religieuze minderheden in het land, mits hun activiteiten de doelstellingen van deze ideologie niet doorkruisen. In essentie wordt het regime gedragen door minderheden, in de eerste plaats door de alawieten, waartoe ook de president behoort. Ook christenen en islamitische minderheden (zoals ismaëlieten, druzen en sji'ieten) steunen over het

¹⁶⁶

Artikel 35 van de Grondwet bepaalt: '(1) Freedom of belief shall be guaranteed. The state shall respect all religions. (2) The state shall guarantee the performance of all religious rituals provided this does not violate public order.'

algemeen de huidige politieke status-quo in het land, niet in de laatste plaats uit angst voor een eventuele vervanging van het huidige bewind door een regime van sunnitsch-fundamentalistische signatuur.

De grondwet schrijft voor dat de president van Syrië moslim dient te zijn¹⁶⁷. Alle godsdiensten en sektes dienen officieel geregistreerd te staan bij de autoriteiten die toezicht houden op bijeenkomsten en geldinzamelingsacties.

Bekering

Het is niet toegestaan om moslims tot het christendom te bekeren. Dergelijk proselitisme wordt bij wet veroordeeld als een 'inbreuk op religie en gezin', en is strafbaar als een vergrijp tegen de openbare orde¹⁶⁸.

Missie- en zendingsactiviteiten onder moslims worden in de praktijk dan ook ontmoedigd. Actieve bekeringswerkzaamheden passen niet in de door het regime gecreeëerde staatsorde en de ruimte die daarbinnen is weggelegd voor religieuze en etnische minderheden. Dergelijke activiteiten worden door de autoriteiten gezien als een bedreiging voor het delicate religieuze evenwicht in het land. In voorkomende gevallen kan gebruik worden gemaakt van de artikelen 462 en 463 van het Wetboek van Strafrecht.

Net als in andere islamitische landen is de positie van moslims die openlijk overgaan tot een ander geloof, problematisch. De burgerlijke wetgeving spreekt zich over de gevolgen van een dergelijke apostasie niet uit. De sociale druk vanuit de omgeving van de bekeerling om tot het islamitische geloof terug te keren, is groot.

De Syrische geheime diensten houden zich voor zover bekend niet met religieuze zaken bezig. Inmenging van geheime diensten in individuele kwesties van apostasie is niet bekend.

Syrië kent christelijke, alawitische, druzische, ismaëlitische, joodse en yezidi-minderheden.

Christenen

¹⁶⁷ Artikel 3 van de Grondwet bepaalt: '(1) Islam is the religion of the president of the Republic.'

¹⁶⁸ Zo schrijft artikel 462 van het Syrische Wetboek van Strafrecht voor dat een ieder die een van de in het openbaar te belijden godsdiensten beledigt of uiting geeft aan minachting voor een van deze godsdiensten, een gevangenisstraf van twee maanden tot twee jaar tegemoet kan zien.

Artikel 463 van het Syrische Wetboek van Strafrecht schrijft een gevangenisstraf voor van één maand tot één jaar aan een ieder die de uitoefening van een godsdienst, ceremoniën of religieuze praktijken met betrekking tot die godsdienst verstoort, of deze door daden van geweld of bedreigingen verhindert; dan wel aan een ieder die gebouwen die heilig zijn voor godsdiensten, attributen of andere voorwerpen die vereerd worden door leden van een bepaalde religie of door een gedeelte van de bevolking, verwoest, verminkt, beschadigt, ontwijdt of bezoedelt.

Er bevinden zich in Syrië diverse christelijke groeperingen, die in totaal een minderheid van ongeveer tien procent (1,4 miljoen) vormen. Vele christelijke kerken hebben een eigen onderwijssysteem dat loopt van de kleuterschool tot en met het priesterseminarium. Ook hebben zij eigen grondbezit. Syrische christenen zijn relatief sterk vertegenwoordigd in de vrije beroepen en in de zakenwereld. Hun levensomstandigheden steken over het algemeen dan ook gunstig af bij die van andere categorieën van de Syrische bevolking.

In mei 2001 bracht paus Johannes Paulus II in het voetspoor van de apostel Paulus een officieel bezoek aan Syrië. Bij die gelegenheid werd hij officieel ontvangen door de Syrische president. Bezoeken werden gebracht aan diverse historische kerken, zoals de St. Pauluskerk in Damascus en de St. Georgekerk in Al-Quneitra¹⁶⁹.

De christelijke gemeenschap in Syrië kan worden onderverdeeld in orthodoxe en met Rome geunieerde kerken. De vier grootste christelijke kerken zijn de Syrisch- en Grieks-orthodoxe en Syrisch- en Grieks-katholieke kerken. Ongeveer tachtig procent van de christenen behoort tot één van deze kerken. De overige twintig procent is verdeeld over vele kerken, waaronder de protestante, de Armeense en de Assyrische kerken.

De volgende christelijke kerken kunnen worden onderscheiden:

*Syrisch-orthodox*¹⁷⁰

Evenals de andere oosterse kerken ziet de Syrisch-orthodoxe kerk zich als de oorspronkelijke orthodoxe richting binnen het christendom, waarvan de andere kerkgenootschappen zijn afgedwaald. Volgelingen van de Syrisch-orthodoxe kerk (ongeveer 600.000 leden) worden ook wel 'jakobieten' genoemd naar de Syrische monnik Jacobus Baradaeus, die in de zesde eeuw een van de grondleggers van deze kerk was. De spreektaal en de liturgische taal zijn vormen van het Aramees¹⁷¹.

¹⁶⁹ Al-Quneitra is een provinciale hoofdstad, gelegen in de door Israël van 1967 – 1974 bezette hoogten van Golan. Bij terugtrekking werd deze stad door Israël volledig verwoest.

¹⁷⁰ De Syrisch-orthodoxe kerk gaat uit van de zogenaamde 'monofysitische leer', waarbij Christus slechts één enkele natuur werd toebedacht, namelijk een goddelijke natuur. Deze leer is gebaseerd op de doctrine zoals die door Jacobus Baradaeus (500 – 578) in de zesde eeuw is opgesteld.

¹⁷¹ Het Aramees wordt ook wel 'oud-Syrisch' of 'Suryani' genoemd. In deze zin worden voor Syrisch-orthodoxe christenen ook wel de aanduidingen 'Suryani's' of 'Arameëers' gebruikt. Daarnaast komt men wel de naam 'West-Syriërs' tegen, terwijl Syrisch-orthodoxe christenen net als Chaldeërs ook wel voor 'Assyriërs' worden aangezien. Dit vanwege de gemeenschappelijke etnische en cultuur-historische identiteit die is terug te voeren tot het voor-christelijke volk der Assyriërs dat in Mesopotamië leefde.

Ten tijde van de christenvervolgung aan het einde van de Eerste Wereldoorlog zochten de Syrisch-orthodoxe gemeenschappen hun heil voornamelijk in de Franse mandaatgebieden Syrië en Libanon.

De Syrisch-orthodoxe kerk heeft een eigen patriarch. Dit is sinds 1980 Zijne Heiligheid Mar Ignatius Zaka I Iwas¹⁷². Als Patriarch van Antiochië claimt hij opvolger van de apostel Petrus te zijn. Patriarch Ignatius Zaka was eerder de vertegenwoordiger van zijn kerk in het centraal comité van de Wereldraad van Kerken in Genève. Het patriarchaat van de Syrisch-orthodoxe kerk bevindt zich in de christelijke wijk van Damascus. De Syrisch-orthodoxe kerk in Syrië telt bisschoppen in Aleppo, Homs, Al-Hassakah, alsmede twee in Damascus.

De positie van Syrisch-orthodoxe christenen verschilt in zoverre van de positie van andere christenen in Syrië dat eerstgenoemde christenen voornamelijk woonachtig zijn op het platteland. Zij leven vooral in de noordoostelijke streek Al-Jazirah, dat in economisch opzicht een achterstand heeft ten opzichte van de rest van Syrië. In deze regio wonen ongeveer 60.000 tot 75.000 Syrisch-orthodoxe christenen.

Van alle christenen in Syrië zijn de Syrisch-orthodoxen tezamen met de Assyriërs het minst goed geïntegreerd in de Syrische samenleving. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door het feit dat zij veelal in de geïsoleerde noordoostelijke hoek van Syrië wonen. De streek Al-Jazirah ligt op 800 km van de hoofdstad Damascus, waarbij de Syrische Woestijn nog een natuurlijke barrière vormt. Hoewel de economie in Al-Jazirah niet florissant is, betreft het een redelijk vruchtbaar landbouwgebied¹⁷³ waar de lokale bevolking niet verkommert. Deze bevolking bestaat in de grote provinciestad Al-Qamishli en omliggende plaatsen in grote meerderheid uit christenen en Koerden. Arabische moslims zijn er niet veel. De christenen spreken gedeeltelijk nog Aramees.

Daar waar de christenen uit de grote steden in Syrië¹⁷⁴ merendeels tot de gegoede en gevestigde midden- en bovenklasse behoren, zijn Syrisch-orthodoxe christenen uit de streek Al-Jazirah aanzienlijk armer, hoewel in het algemeen nog wel relatief rijker dan hun niet-christelijke omgeving.

In tegenstelling tot de sunnitische Arabieren en Koerden om hen heen, hebben de Syrisch-orthodoxe christenen naar verluidt een sterke neiging om hun sociaal-economische situatie te verbeteren. Waar dit na de Tweede Wereldoorlog resulteerde in een migratie naar de grote steden in Syrië, leidt deze behoefte de laatste decennia van de afgelopen eeuw tot emigratie naar West-Europa, de Verenigde Staten, Canada en Australië.

---

¹⁷² Ook wel 'Prins-Patriarch van Antiochië en het Gehele Oosten, Overste van de Universele Syrisch-orthodoxe kerk'.

¹⁷³ Meer dan de helft van de graan- en katoenproductie van Syrië komt uit deze streek.

¹⁷⁴ Veelal Grieks-orthodoxen en Grieks-katholieken.

Ook spanningen tussen (Syrisch-orthodoxe) christenen en Koerden in de streek Al-Jazirah kunnen tot (e)migratie aanleiding geven. Langs de Turkse en Iraakse grens met Syrië is sprake van een groeiende Koerdische bevolking. Tegelijkertijd neemt de christelijke bevolking af door een lager kindertal, maar vooral ook door eerder genoemde (e)migratie.

In steden als Al-Qamishli en Al-Hassakah betekent dit dat wijken die oorspronkelijk volledig christelijk waren, en waar de (christelijke) bewoners zich veilig en prettig voelden, nu in toenemende mate gemengd worden, vooral door vestiging van Koerden die het onroerend goed van vertrekkende christenen opkopen. Vertrekkende christenen weigeren soms hun grondgebied aan de kerk te verkopen, soms is de kerk ook niet geïnteresseerd in het aankopen van grond. Dit versterkt het gevoel bij (Syrisch-orthodoxe) christenen niet meer onder elkaar te zijn en dat leidt tot een (e)migratiespiraal. Doordat ondermeer veel christenen emigreren, waarbij gemeenschappen van Syrisch-orthodoxe en andere oosterse christenen in westerse landen – ook in Nederland – een grote aantrekkingskracht uitoefenen, wordt door hen steeds meer land opgegeven. Hierdoor ontstaan er landdisputen tussen christelijke en Koerdische bevolkingsgroepen. Voorts zijn de christenen er beducht voor dat hun dochters mannen uit andere religieuze groeperingen huwen, waardoor zij in hun ogen voor het (Syrisch-orthodoxe) geloof verloren gaan.

De Syrisch-orthodoxe kerk is zelf tegen de emigratie uit Syrië, de historische geboortegrond van deze kerk. De Patriarch en zijn bisschoppen trachten hun volgelingen ertoe te bewegen te blijven. Volgens de Syrisch-orthodoxe kerk zouden ‘individuele spanningen’ tussen leden van de (Syrisch-orthodoxe) christelijke en Koerdische gemeenschappen voor sommige christenen aanleiding kunnen vormen om te (e)migreren. Met de Koerden zouden diepe culturele verschillen bestaan, dit in tegenstelling tot de gemeenschappelijke cultuur die de (Syrisch-orthodoxe) christenen zouden delen met het Arabisch-islamitische volksdeel van Syrië.

De verhouding tussen de (Syrisch-orthodox) christelijke en Koerdische bevolkingsgroepen is derhalve niet bepaald vriendschappelijk te noemen. Maar van een eventuele geloofsvolging is allerminst sprake. Eerder valt te constateren dat de christelijke groepen in Syrië zwaar leunen op het Syrische regime, dat met zijn veiligheidsdiensten in het noordoosten van Syrië alom aanwezig is. (Syrisch-orthodoxe) christenen kunnen – in het geval dat zich problemen mochten voordoen tussen hen en de Koerden – een beroep doen op de Syrische autoriteiten om bescherming. Dit kan echter niet voorkomen dat onder de oppervlakte hevige spanningen aanwezig zijn tussen beide gemeenschappen, waaruit incidenteel conflicten kunnen opblazen. Om zich hieraan te onttrekken kunnen (Syrisch-orthodoxe) christenen naar de grote steden in Syrië migreren, waar dergelijke problemen zich niet of nauwelijks voordoen.

Syrisch-katholiek

De Syrisch-katholieke kerk¹⁷⁵ is in 1781 ontstaan na afscheiding van de Syrisch-orthodoxe kerk. Er zijn ongeveer 40.000 leden van deze kerk in Syrië. Zij leven in kleine gemeenschappen, voornamelijk in Aleppo, Al-Hassakah en Damascus.

Grieks-orthodox

De Grieks-orthodoxe kerk heeft in Syrië ongeveer 350.000 leden die voornamelijk in en om Damascus, Latakia en de aangrenzende kuststreek woonachtig zijn. Geestelijk leider is Zijne Heiligheid Ignatius Hazim, Patriarch van Antiochië en het Gehele Oosten, die jurisdictie heeft over Syrië, Libanon, Iran en Irak.

Grieks-katholiek

De Grieks-katholieke kerk¹⁷⁶ telt in Syrië ongeveer 100.000 leden. Geestelijk leider is Maximos V Hakim, Patriarch van Antiochië en het Gehele Oosten, Alexandrië en Jeruzalem. Er zijn aartsbisdommen van deze kerk in Aleppo, Busra, Hauran, Homs en Latakia.

Armeense kerken

Er zijn ongeveer 200.000 Armeniërs in Syrië, voornamelijk woonachtig in Aleppo, maar ook in Damascus en in Al-Jazirah. De meeste leden (ongeveer 150.000) van deze religieuze groepering, die ook naar etniciteit te onderscheiden valt, zijn aanhangers van de Armeens-Apostolische of Armeens-orthodoxe¹⁷⁷ kerk. Voorts zijn er nog ongeveer 40.000 mensen lid van de Armeens-katholieke kerk, en 3.500 mensen lid van de Armeens-protestantse¹⁷⁸ kerk.

Armeniërs genieten – evenals andere christelijke minderheden – in Syrië volledige vrijheid in de uitoefening van hun geloof. Zij zijn met name vertegenwoordigd in de handel en de middenstand. De sociaal-economische positie van de Armeense gemeenschap in Syrië ligt duidelijk boven het landelijk gemiddelde. Armeniërs hebben hun eigen scholen waar in de eigen Armeense taal wordt onderwezen. Terwijl de meeste Armeniërs twee- of zelfs drie- of viertalig zijn, is voor Armeens-orthodoxen binnen de eigen geloofsgemeenschap het Armeens de omgangstaal.

De banden tussen Armeense christenen in Syrië en hun geloofsgenoten in Armenië zijn sterk. Meer dan de helft van de Armeniërs in Syrië is verbonden met de links-

---

¹⁷⁵ Syrische ritus.

¹⁷⁶ Melkitische of keizerlijke ritus.

¹⁷⁷ Gregoriaanse.

¹⁷⁸ Evangelische.

georiënteerde Pan-Armeense Daschnak- beweging^{179 180}, die in Syrië niet politiek actief is en haar activiteiten vooral op Armenië zelf richt. Voorts zijn er nog enige Armeense groeperingen¹⁸¹ binnen de Armeense gemeenschap in Syrië actief, zonder dat dit evenwel problemen met de Syrische autoriteiten oplevert.

Assyrisch

De Assyrische kerk die zich niet met de kerk van Rome kon verenigen, heeft als liturgische taal een Aramees dialect. Christenen van Assyrische oorsprong benadrukken behalve hun religieuze, ook hun etnische en cultuur-historische eenheid. Zij voeren hun culturele identiteit terug op het voor-christelijke volk van deze naam in Mesopotamië. De benadrukking van een eigen identiteit komt in de praktijk tot uiting in pogingen om de eigen taal en cultuur in stand te houden. De meeste Assyriërs¹⁸² wonen in Irak dat zij als hun land van oorsprong beschouwen. Er zijn ongeveer 25.000 Assyriërs in Syrië, met name in de vallei van de rivier de Khabur in Al-Jazirah. Daar hebben zij begin jaren dertig van de vorige eeuw op de vlucht uit Irak een tiental landbouwdorpen gesticht. De meeste van hen behoren tot de Assyrische Oude Kerk van het Oosten. Deze kerk wordt geleid door Patriarch Mar Aday die in Bagdad zetelt. Aanhangers van deze kerk worden ook wel aangeduid met de naam 'Nestorianen'¹⁸³.

De levensomstandigheden voor de in Syrië woonachtige Assyriërs zijn beter dan in de omliggende landen Turkije en Irak. In tegenstelling tot andere christenen in Syrië benadrukken de Assyriërs behalve hun religieuze, ook hun etnische en hun cultuurhistorische eenheid. Van discriminerend optreden door de Syrische autoriteiten tegen leden van de Assyrische gemeenschap in Syrië louter op basis van religie en etniciteit is geen sprake.

Chaldeeus

De oude Apostolische Kerk van het Oosten had als grondlegger de Griekse theoloog Nestorius. Deze werd in 428 Patriarch van Constantinopel. Zijn volgelingen werden ook wel 'Nestorianen' genoemd. Deze kerk viel in 1552 uiteen. Sommige Nestorianen bleven de oorspronkelijke kerk trouw, anderen voegden zich bij de reeds bestaande Assyrische en Syrisch-orthodoxe kerken. De Chaldeeuwse kerk verenigde zich vervolgens weer met Rome. Ongeveer 8.000 Assyriërs behoren tot de Chaldeeus-katholieke kerk onder leiding van Patriarch Mar Denkha IV in Chicago. De Chaldeeërs spreken net als de Syrisch-orthodoxen

¹⁷⁹ Ook bekend onder de naam Armeens Revolutionaire Federale Partij.

¹⁸⁰ Voor deze partij zie het algemeen ambtsbericht Armenië van augustus 2001.

¹⁸¹ Genaamd 'Henchlah' en 'Ramkavash'.

¹⁸² Voor de Assyrische Democratische Organisatie (ADO) die aandacht vraagt voor de culturele identiteit van de Assyriërs, zie subparagraaf 2.2.1.2.

¹⁸³ Tijdens het Concilie van Ephesos in 431 hingen de volgelingen van bisschop Nestor het dogma aan dat Christus twee onderscheiden personages zou kennen, namelijk een goddelijke en een menselijke natuur.

het 'Suryani', een Aramese taal. Zij worden ook wel als een etnische groep gezien¹⁸⁴.

Maronitisch

Maronieten zijn oorspronkelijk volgelingen van de kluizenaar Maron die in de vijfde eeuw leefde. De paus wordt door de maronieten erkend als het opperste gezag. De Maronitische ritus kent in Syrië ongeveer 35.000 volgelingen, die vooral in Latakia woonachtig zijn. Kleine gemeenschappen zijn te vinden in Aleppo en in Damascus.

Overige christelijke geloofsrichtingen

Naast de hierboven genoemde christelijke stromingen zijn er onder meer *Jehova's getuigen*¹⁸⁵, aanhangers van de *Pinkstergemeente* en *Zevendedagsadventisten*. De omvang van deze religieuze groepen is niet bekend.

Jehova's getuigen worden door de Syrische autoriteiten nog steeds aangemerkt als een politiek gemotiveerde zionistische organisatie. Er zijn geen recente (dwz. na 1997) gevallen bekend van Jehova's getuigen die door de Syrische autoriteiten zijn opgepakt vanwege lidmaatschap van een verboden politieke organisatie of vanwege verstoring van de religieuze vrede. Wel is het in theorie mogelijk dat een aanhanger van de Jehova's getuigen door de Syrische autoriteiten wordt veroordeeld, omdat naar de mening van de Syrische autoriteiten Jehova's getuigen zich bezighouden met ongeoorloofde bekeringsactiviteiten. Dergelijke activiteiten worden door de Syrische autoriteiten gezien als een bedreiging voor het delicate religieuze evenwicht in het land. In voorkomende gevallen kan gebruik worden gemaakt van de artikelen 462 en 463 van het wetboek van strafrecht¹⁸⁶.

Alawieten

Alawieten¹⁸⁷ zijn van oudsher uiterst zwijgzaam geweest over wat hun religie precies inhoudt. Deze was dan ook slechts bekend bij een kleine groep van ingewijden. Zeker is dat naast de profeet Mohammed, diens schoonzoon Ali een cruciale rol speelt voor de alawieten. Ali wordt een goddelijk karakter toegekend. Het geloof in de drie-eenheid (Ali – Mohammed – Salman¹⁸⁸) en bepaalde pre-

¹⁸⁴ Net als Syrisch-orthodoxen worden Chaldeeërs wel eens Assyriërs genoemd. Dit vanwege de gemeenschappelijke etnische en cultuur-historische identiteit die is terug te voeren tot het voor-christelijke Assyrische volk dat in Mesopotamië leefde. De Chaldeeërs worden ook wel 'Oost-Syrische christenen' genoemd.

¹⁸⁵ De naam 'Jehovah' wordt gemakkelijk geassocieerd met joodse propaganda. Als politiek gemotiveerde zionistische organisatie werden de Jehova's getuigen in 1964 door de autoriteiten verboden. Ondanks dit verbod blijven de Jehova's getuigen hun geloof in besloten kring belijden (vgl. US Department of State, 'Syria: International Religious Freedom Report' (Washington, 7 oktober 2002).

¹⁸⁶ Zie subparagraaf 3.2.3.

¹⁸⁷ Ook wel 'Nusariërs' of 'Alevieten' genoemd.

¹⁸⁸ Volgens de overlevering is Salman de eerste niet-Arabier die tot de islam werd bekeerd.

islamitische en christelijke elementen maakt dat alawieten door anderen geacht worden ver af te staan van de oorspronkelijke sunnitische hoofdstroming van de islam, voorzover zij überhaupt al worden erkend als moslims en niet worden beschouwd als ketters. De alawitische religie wordt gezien als een onderdeel van de 'twaalver-sji'itische' islam.

Bakermat van de alawieten ligt vooral in de Nusayri-bergketen¹⁸⁹ bij de havenstad Latakia. Aanzienlijke alawitische gemeenschappen zijn te vinden in de vlakten bij de steden Homs en Hama. In totaal wonen er ongeveer 1,4 miljoen alawieten in Syrië. De kleine machtsgroep waarop het regime steunt, behoort voor een belangrijk deel tot de alawieten. Ook de president behoort tot de alawieten.

Druzen

De druzen zijn een islamitische sekte waarvan de leden vooral in Libanon, Syrië en Israël wonen. Zij zien in Jethro, schoonvader van Mozes, de belangrijkste profeet. Daarnaast vereren zij Mohammed, Mozes en Jezus. De godsdienstige doctrine van de druzen, die alleen tot in details bekend is bij een kleine groep ingewijden, is zeer complex, met tal van filosofische en astrologische elementen. Druzen geloven onder andere in reïncarnatie. Hun leer heeft zich ver van de oorspronkelijke islam verwijderd, en veel moslims beschouwen de druzen als ketters.

Er wonen ongeveer 400.000 druzen in Syrië, voornamelijk aan de grens met Jordanië¹⁹⁰. Er zijn ook aanzienlijke gemeenschappen op de Golan-hoogvlakte, in zeventien dorpen in Jabal Al-A'la tussen Aleppo en Antiochië, en in vier dorpen ten zuiden van Damascus.

Ismaëlieten

Ismaëlieten¹⁹¹ vormen een kleine minderheid binnen de sji'itische islam. Er wonen ongeveer 200.000 ismaëlieten in Syrië, voornamelijk in Salamiyya, ten oosten van de stad Hama. Er zijn kleine gemeenschappen in Masyaf en Qadmus.

Joden

Tot 1948 woonden er ongeveer vierduizend Arabisch-sprekende joden in Syrië, voornamelijk in de steden Damascus en Aleppo. Hoewel er zich weinig zionisten onder hen bevonden, trokken velen om economische redenen in de jaren dertig naar Palestina. De achterblijvers raakten in een moeilijke positie vanwege pogingen van zionistische zijde om hen te bewegen naar Palestina te emigreren en eisen van Arabisch-nationalistische zijde tot loyaliteit aan de Syrische staat. Door de gebeurtenissen in Palestina vonden er twee grote aanvallen op joden en hun bezittingen plaats in Aleppo in 1945 en 1947. Ondanks een officieel verbod om Syrië te verlaten, verlieten nadien toch velen heimelijk Syrië.

---

¹⁸⁹ Arabisch: Jabal Al-Nusayriyyah.

¹⁹⁰ In Jabal Al-Duruz en in Jabal Hawran.

¹⁹¹ Ook wel 'zevener-sji'ieten' genoemd, naar Isma'il, de oudste zoon van de zesde iman.

Op 27 april 1992 werden de uitreisbeperkingen voor joden opgeheven. Wel hebben zij uitdrukkelijk toestemming van de Syrische autoriteiten nodig om te mogen (uit)reizen. Joden vormen overigens de enige minderheidsgroep in Syrië, waarvan de godsdienst in paspoort of identiteitskaart staat vermeld. Op deze documenten staat 'Musawi' ('Mozaisch') gestempeld. Voor Syrische joden zijn paspoorten slechts voor een periode van twee jaar geldig in plaats van de gebruikelijke zes jaar.

Thans zouden er nog minder dan honderd joden in Syrië woonachtig zijn¹⁹². Zij mogen het Hebreeuws op hun eigen scholen onderwijzen. Voor hen bestaat er geen dienstplicht. Wel worden zij over het algemeen uitgesloten van werk bij de overheid. Het onderhouden van contact met Israël is voor alle Syriërs streng verboden.

Er bestaat in Syrië geen wet of wetsartikel waarin wordt gesteld dat overname door particulieren van (on)roerende goederen van joden verboden is en dat zulks uitsluitend is voorbehouden aan de Syrische autoriteiten. Vóór 1976 was het voor joden in Syrië wel verboden om (on)roerende goederen te kopen of te verkopen. Er worden nog twee synagoges gebruikt, in Damascus en in Aleppo. Bij opgravings- en herstelwerkzaamheden van een 3000 jaar oude synagoge vlak buiten Aleppo werd enige tegenwerking ondervonden van de plaatselijke autoriteiten.

Leden van de joodse gemeenschap vertrekken vanwege het ontbreken van gunstige economische perspectieven naar het buitenland.

Yezidi's¹⁹³

De ongeveer 50.000 yezidi's¹⁹⁴ in Syrië wonen in diverse dorpen langs de noordgrens met Turkije tot in de Afrin-streek noordelijk van de stad Aleppo. Het yezidi-geloof is een godsdienst waarin elementen uit de religies van het oude Mesopotamië en Assyrië, alsmede oud-Iraans dualisme, zijn versmolten met christelijke en islamitische voorstellingen. De yezidi's zijn afkomstig uit Irak. Zij kennen een jaarlijkse pelgrimage naar een bepaald gebied in het noorden van Irak. Hun groepsverband heeft sterke tribale kenmerken. Zij huwen slechts binnen de eigen groep of clan. Aan het hoofd van zo'n clan staat een geestelijk leider die 'pir'¹⁹⁵ wordt genoemd.

De yezidi's kennen een lange geschiedenis van discriminatie en vervolging van de kant van de orthodoxe islam. Vaak worden zij uitgemaakt voor duivels-

¹⁹² US Department of State, 'Syrië: International Religious Freedom Report' (Washington, 7 oktober 2002).

¹⁹³ Voor deze religieuze minderheid zie ook 'Ulkomaalaisviraston julkaisuja 1', Finse immigratiedienst (Helsinki, 5 augustus 1999), blz. 13 en 14.

¹⁹⁴ Zij worden ook wel als 'vuuraanbidders' aangeduid, of 'parsen', 'parisi's' of 'gebers' genoemd.

¹⁹⁵ Dat wil zeggen 'wijze, oude man'.

aanbidders. Dit gaat terug op dualistische elementen in hun geloof en hun interpretatie van het verhaal in de koran over de ongehoorzaamheid van de gevallen engel ('satan') van God. In hun geloof neemt Malak Ta'us, de engel Pauw, een belangrijke plaats in.

Aangezien hun geloof in tegenstelling tot de monotheïstische religies van jodendom en christendom niet als zodanig door de islam wordt erkend, weet de seculiere Syrische overheid niet goed raad met de geloofsovertuiging van de yezidi's. Yezidi's worden in Syrië als moslims geregistreerd. Het gevolg is dat kinderen van yezidi's op school islamitisch godsdienstonderwijs ontvangen. Leiders van de yezidi's vrezen dat hun gemeenschappen op die manier worden geabsorbeerd door de islam.

In tegenstelling tot andere religieuze gemeenschappen in Syrië beschikken de yezidi's niet over een eigen religieuze administratie die documenten kan afgeven inzake familierechtelijke aangelegenheden als huwelijk, geboorte en echtscheiding. Syrische burgers die het yezidi-geloof aanhangen, kunnen alleen op civielrechtelijke wijze hun huwelijk laten registreren. Emigratie van yezidi's naar westerse landen¹⁹⁶ draagt er toe bij dat het aantal yezidi's in Syrië afneemt.

3.2.4 Bewegingsvrijheid

3.2.4.1 Binnenland

Hoewel er in Syrië veel politie op straat aanwezig is, is het binnenlands personenverkeer over het algemeen niet aan strenge controle onderhevig. Syrische burgers die binnen Syrië willen reizen, hebben daarvoor geen aparte vergunning nodig. Wel dienen Syrische staatsburgers altijd hun identiteitsbewijs¹⁹⁷ bij zich te dragen en hebben zij de verplichting desgevraagd zichzelf te kunnen identificeren. Als er controleposten op de wegen zijn, dan staan die meestal in de buurt van militaire installaties of in zogenaamde 'restricted areas', zoals de Golan-hoogvlakte. Daarbij wordt gecontroleerd op documenten en vracht in verband met smokkelwaar, wapens, narcotica en subversieve literatuur. Bestuurders van vrachtwagens met fruit, groente of katoen worden vaak gecontroleerd of zij wel de juiste vergunning hebben.

In Syrië bestaan er voor voertuigen witte of gele nummerborden met een opschrift in kleur (onder andere in het groen). Particuliere nummerplaten zijn wit met zwarte cijfers. Witte nummerborden met een groen opschrift worden gevoerd door voertuigen van het leger of door andere overheidsdiensten. Voertuigen van het leger zijn naast het groene opschrift ook herkenbaar aan de Arabische tekst 'Jaysh' ('leger') op het nummerbord.

---

¹⁹⁶

Voorals in Duitsland bestaat een grote yezidi-gemeenschap.

¹⁹⁷

Zie ook subparagraaf 3.2.4.3.

3.2.4.2 Buitenland

Om Syrië op legale wijze te kunnen verlaten dient men in beginsel in het bezit te zijn van identiteitskaart, een paspoort en een uitreisvisum. Uitzonderingen hierop zijn reizen naar Egypte en Jordanië, waarbij een uitreisvisum niet nodig is. In het geval dat men naar Libanon zou willen reizen, is een identiteitskaart voldoende. De Directie Immigratie en Paspoorten van het Syrische ministerie van Binnenlandse Zaken draagt zorg voor de controle van passagiers en bagage op de luchthaven van Damascus. Daarnaast bevinden zich op het vliegveld functionarissen van verschillende geheime diensten, die een controlerende functie hebben.

Aan de hand van landelijke gecomputeriseerde signaleringslijsten waarop de namen staan vermeld van personen die wegens politieke activiteiten, economische of commune delicten, desertie of dienstweigering worden gezocht, wordt bepaald of passagiers Syrië mogen verlaten of inreizen. Op deze gecombineerde lijsten kunnen ernstige en minder ernstige gevallen worden onderscheiden. Politieke overtredingen behoren per definitie tot de ernstige gevallen en worden op last van de geheime diensten in het bestand ingevoerd. Personen die worden gezocht voor het plegen van commune delicten, worden aan deze lijst toegevoegd op last van justitie en politie. De derde categorie betreft personen die op last van de militaire autoriteiten bijvoorbeeld wegens desertie op de signaleringslijsten zijn geplaatst. Voorzover bekend wordt men weer van deze lijsten geschrapt als men de boete of straf heeft voldaan die bij het ten laste gelegde delict behoort. Het is voor personen die door de Syrische autoriteiten worden gezocht, nagenoeg onmogelijk om Syrië op legale wijze via de luchthaven van Damascus te verlaten of binnen te komen. Ook is het vrijwel ondenkbaar dat personen zonder de juiste documenten Syrië langs legale weg zouden kunnen verlaten of binnenkomen.

Zelfs indien een persoon een paspoort heeft, kunnen de Syrische autoriteiten een uitreisverbod tegen betrokkene uitvaardigen, en de naam van betrokkene op de signaleringslijsten van de desbetreffende autoriteiten zetten. Dit komt vooral voor bij personen die bij verstek zijn veroordeeld, bij personen waarvan beslag is gelegd op hun bezittingen, bij kinderen van wie de vader via de islamitische rechtbank een uitreisverbod heeft aangevraagd, alsmede bij ex-politieke gevangenen.

Syrische vrouwen beneden de leeftijd van achttien jaar mogen het land niet verlaten zonder toestemming van hun ouders. Gehuwde vrouwen behoeven formeel de toestemming van hun echtgenoot om Syrië te mogen verlaten. Wanneer een vrouw al eerder naar het buitenland heeft kunnen reizen, wordt aan deze regel in de praktijk vaak niet de hand gehouden. Niettemin heeft een

echtgenoot altijd het recht bij de Syrische autoriteiten kenbaar te maken dat hij zijn vrouw verbiedt naar het buitenland te reizen.

Illegale overschrijding van de landsgrenzen is zeer gebruikelijk in Syrië. De grenzen met Turkije, Jordanië en Libanon zijn in hoge mate poreus¹⁹⁸. Er bestaan diverse sluipwegen. De plaatselijke bevolking bezoekt familie aan de andere kant van de grens zonder gebruik te maken van paspoorten. In geval van illegale grensoverschrijding kan men voor ondervraging worden aangehouden en een boete opgelegd krijgen.

3.2.4.3 Documenten

*Identiteitsnummer*¹⁹⁹

Hieronder wordt nader ingegaan op de praktijk rond het identiteitsnummer waaronder Syriërs geregistreerd staan.

Toekenning identiteitsnummer

Bij geboorte krijgt iedere Syrische burger een uniek identiteitsnummer²⁰⁰. Dit identiteitsnummer²⁰¹ komt altijd voor in officiële documenten zoals identiteitskaart, geboorteakte, huwelijksakte, scheidingsakte en paspoort. Vanaf de dag dat een Syrische burger de leeftijd van vijftien jaar²⁰² bereikt, dient hij of zij zo spoedig mogelijk een identiteitskaart aan te vragen bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Vanaf die dag is men formeel gezien immers verplicht in het bezit te zijn van een dergelijke kaart. Zolang deze kaart nog niet is aangevraagd of nog niet gereed is, kan men nog enkele maanden na het bereiken van de vijftienjarige leeftijd bij een eventuele aanhouding door de Syrische veiligheidsdiensten naar de ouders verwijzen, bij wie men nog in het familieboekje geregistreerd staat.

¹⁹⁸ Zo loopt de grens met Turkije voor het grootste gedeelte evenwijdig aan de spoorlijn die de steden Aleppo en Al-Qamishli met elkaar verbindt.

¹⁹⁹ In verband met het opnemen van onderstaande tekst inzake het identiteitsnummer in dit algemeen ambtsbericht komt het separate algemene ambtsbericht Syrië/identiteitsnummer van 21 december 2001, kenmerk DPV/AM-746495, te vervallen.

²⁰⁰ Hierbij dient te worden aangetekend dat vrouwen de mogelijkheid hebben na de huwelijksvoltrekking zich onder het identiteitsnummer van de echtgenoot te laten registreren. Het door de gehuwde man en vrouw gedeelde nummer is daarmee niet meer uniek voor één persoon.

²⁰¹ In het Arabisch: Raqm Al-Khana; in de Nederlandse vertaling: nummer uit het register. In het dagelijks gebruik wordt internationaal meestal de term identiteitsnummer aangehouden.

²⁰² Vòdr het bereiken van de vijftienjarige leeftijd staat men ingeschreven in het familieboekje dat doorgaans door de vader als hoofd van het gezin wordt beheerd.

Opbouw identiteitsnummer

In Syrië wordt het identiteitsnummer gevormd door de Arabische letter 'kh' van het Arabische woord 'khana'²⁰³, gevolgd door drie of vier cijfers en een plaatsnaam. Soms wordt daarbij ook het stadsdeel c.q. wijk genoemd als de desbetreffende persoon uit een grotere plaats of stad komt.

Het is zeer onwaarschijnlijk dat iemand zijn of haar identiteitsnummer niet uit het hoofd zou kennen. Familieleden in Syrië kunnen in de praktijk het identiteitsnummer van verwanten in Syrië achterhalen.

Wijziging identiteitsnummer

In vrij uitzonderlijke gevallen komt het voor dat het identiteitsnummer wordt gewijzigd. Een wijziging kan alleen plaatsvinden indien de persoon in kwestie zelf zijn/haar registratie wil veranderen.

Zo zou iemand bij verandering van woonplaats de naam van de nieuwe woonplaats in zijn of haar identiteitsnummer kunnen laten aanpassen. Deze wijziging moet echter via de rechtbank lopen om er zeker van te zijn dat een eventueel strafblad bij het dossier van deze persoon blijft. In de praktijk komt het echter weinig voor dat iemand bij een verhuizing wijzigingen laat aanbrengen in zijn of haar identiteitsnummer.

Ook is het mogelijk dat een vrouw na de huwelijksvoltrekking zich onder het identiteitsnummer van haar echtgenoot laat registreren. Haar nieuwe identiteitsnummer is dan identiek aan het identiteitsnummer van haar echtgenoot²⁰⁴. Het is niet verplicht om zich als vrouw onder het identiteitsnummer van de echtgenoot te laten registreren. Het komt in de praktijk vaak voor dat vrouwen na de huwelijksvoltrekking hun eigen identiteitsnummer behouden.

Identiteitskaart

De aanvraag voor een identiteitskaart bij het bevolkingsregister dat onder het ministerie van Binnenlandse Zaken valt, dient persoonlijk te geschieden en kan niet via de post of via een familielid plaatsvinden. Bij de aanvraag moet het familieboekje worden getoond en dient een aantal pasfoto's te worden ingeleverd. Ook moet een aantal formulieren worden ingevuld.

De identiteitskaart heeft een onbeperkte geldigheidsduur. Hierdoor lopen veel Syriërs rond met een identiteitskaart met daarin een (pas)foto waar zij niet of nauwelijks meer op lijken.

Bij verlies van een identiteitskaart moet een politierapport worden opgemaakt. Dit rapport moet worden overhandigd aan het bevolkingsregister. De geheime diensten zullen vervolgens nagaan hoe het verlies van de identiteitskaart heeft plaatsgevonden. Dit onderzoek kan drie tot vijf maanden in beslag nemen. Pas als

---

²⁰³ Zie ook voetnoot 219.

²⁰⁴ Zie ook voetnoot 218.

de goedkeuring van de geheime diensten is ontvangen, kan betrokkene een nieuwe identiteitskaart in ontvangst nemen. De boete voor het verlies van een identiteitskaart bedraagt 60 Syrische pond²⁰⁵.

De meeste Syriërs dragen een kopie van hun identiteitskaart bij zich uit vrees het origineel te verliezen. Originele identiteitskaarten worden veelal thuis bewaard. Het niet bij zich dragen van de identiteitskaart is niet strafbaar. In de praktijk komt het vrijwel niet voor dat iemand niet in het bezit is van een identiteitskaart. Zonder identiteitskaart is een Syriër niet in staat om bijvoorbeeld een paspoort aan te vragen en naar het buitenland te reizen, te studeren of een examen af te leggen. Iedere Syrische burger dient in het bezit te zijn van een identiteitskaart, ook wanneer men beschikt over een geldig nationaal paspoort. Er bestaan straffen voor degene die geen identiteitskaart heeft. De strafmaat bedraagt een gevangenisstraf van drie maanden of een geldboete van 500 Syrische ponden²⁰⁶.

Paspoort

Teneinde een paspoort te verkrijgen dient men zich te wenden tot de Dienst Immigratie en Paspoorten, die afdelingen in het gehele land heeft.

Een paspoort wordt afgegeven voor de geldigheidsduur van zes jaar²⁰⁷.

Bij de aanvraag voor een paspoort wordt door de Syrische autoriteiten een antecedentenonderzoek ingesteld, waarbij wordt nagegaan of de aanvrager nog verplichtingen heeft ten aanzien van militaire dienst, dan wel voorkomt op lijsten van personen die het land niet mogen verlaten. In het algemeen kan het paspoort al de volgende dag worden afgehaald. Paspoorten kunnen net als identiteitskaarten alleen door de persoon in kwestie worden afgehaald. Wel kan familieleden of vrienden worden gevraagd om afschriften of kopieën bij de desbetreffende instanties te laten afhalen.

Het is voor jonge mannen die de achttienjarige leeftijd hebben bereikt en die nog hun militaire dienstplicht moeten vervullen, vrijwel onmogelijk om een uitreisvisum te verkrijgen. In geval van studie in het buitenland kan hierop een uitzondering worden gemaakt. Wel kan een dienstplichtige een paspoort krijgen met een geldigheidsduur van maximaal drie maanden.

Als een Syriër een paspoort bezit vormt dat geen indicatie dat hij niet strafrechtelijk of anderszins door de Syrische autoriteiten wordt vervolgd. Het is denkbaar dat hij/zij een paspoort kan hebben gekregen op het moment dat er nog een juridische zaak tegen hem/haar liep, die nog niet was afgerond.

---

²⁰⁵ Ruim US\$ 1.

²⁰⁶ Ruim US\$ 10.

²⁰⁷ Aan joden worden paspoorten voor een periode van twee jaar verstrekt; zie ook subparagraaf 3.2.3.

Het is niet waarschijnlijk dat een persoon na veroordeling voor een politiek delict alsnog een paspoort heeft gekregen. Ex-politieke gevangenen krijgen over het algemeen geen paspoort van de Syrische autoriteiten. De datum van afgifte van een paspoort zou wel een aanwijzing kunnen zijn of de houder van dat paspoort recentelijk nog problemen heeft gehad met de Syrische autoriteiten²⁰⁸.

Proces-verbaal

In Syrië heeft iedereen ten behoeve van wie een proces-verbaal is opgemaakt, recht op een afschrift van dit proces-verbaal. Om dit afschrift moet wel uitdrukkelijk worden gevraagd, waarna een kopie op het politiebureau kan worden afgehaald.

Rijbewijs

Rijbewijzen worden uitgegeven door het Departement van Verkeerspolitie van het ministerie van Binnenlandse Zaken

Mukhtar en afgifte van documenten

De mukhtar is een dorpshef met een behoorlijk aanzien. Alleen mannen komen in aanmerking voor deze functie. De functie is niet erfelijk, ook is het geen officiële overheidsfunctie. De mukhtar heeft geen officiële relatie met de burgemeester²⁰⁹.

De mukhtar heeft wel eigen stempels en formulieren die hij van het ministerie van Binnenlandse Zaken ontvangt. Hij krijgt geen officieel salaris, maar kan wel tarieven vragen voor zijn dienstverlening.

Elk dorp of grotere stadswijk heeft een mukhtar. De lokale Baath-partij nomineert hun kandidaat voor deze functie, in belangrijkere wijken in Damascus schijnt zelfs de president betrokken te worden bij de nominatie. De mukhtar moet bekend zijn met de inwoners van zijn wijk of dorp.

De mukhtar legaliseert belangrijke documenten zoals geboorteaktes, overlijdensaktes en soms ook trouwaktes. Deze gelegaliseerde documenten kunnen dan door de houders worden gebruikt voor registratie in het bevolkingsregister.

Pas als deze documenten in het bevolkingsregister zijn geregistreerd, krijgen zij een legale status en kunnen personen rechten ontleen aan de registratie.

De mukhtar kan ook documenten²¹⁰ afgeven aan uit Syrië afkomstige Koerden die niet de Syrische nationaliteit hebben, niet geregistreerd staan en geen identiteitsdocumenten hebben (de zogenaamde 'maktoum(een)'²¹¹. In feite gaat het hierbij om documenten die vergelijkbaar zijn met een 'attesta de vita'.

²⁰⁸ Indien iemand bijvoorbeeld een week geleden een paspoort heeft gekregen, zou zulks als bewijs kunnen worden geïnterpreteerd dat betrokkene tot op dat moment niet door de Syrische autoriteiten werd vervolgd.

²⁰⁹ In het Arabisch: Rais Al-Baladiya.

²¹⁰ In het Arabisch: 'Shahadat Al-Ta'rif; d.w.z. bewijs van inschrijving bij de mukhtar

²¹¹ Zie ook subparagraaf 3.3.6.

Maktoum(een) hebben geen enkele juridische status in Syrië. In verband hiermee hechten de Syrische autoriteiten geen juridische waarde aan dergelijke documenten. Uit de praktijk blijkt overigens dat er de laatste jaren veel met dergelijke documenten wordt gefraudeerd.

3.2.5 Rechtsgang

De Syrische grondwet voorziet in een onafhankelijke rechterlijke macht²¹². Het Syrische rechtssysteem is gebaseerd op het Franse rechtsstelsel en is als volgt opgebouwd.

Opbouw rechtssysteem

Bovenaan het rechtssysteem staat het *Hoge Constitutionele Hof*, dat onder meer is belast met het toetsen van wetgeving aan de grondwet. Het Hof is samengesteld uit een ‘chief justice’ en vier rechters. Zij worden per decreet benoemd door de Syrische president voor een periode van vier jaar. Na deze periode zijn zij hernoembaar.

Een *Hof van Cassatie*, bestaande uit een president, zeven vice-presidenten en 31 raadsheren, buigt zich op verzoek van de verdediging of de openbare aanklager over uitspraken gedaan in burgerlijke of strafrechtzaken door Hoven van Appèl. Er zijn 54 *Hoven van Appèl*, die ieder een eigen geografische jurisdictie bezitten ten aanzien van een provincie²¹³. Ieder Hof van Appèl is weer verdeeld in burgerlijke en strafrechtbanken, en buigt zich in beroep over uitspraken gedaan door Hoven van Eerste Aanleg en Vredesrechtbanken. Ieder Hof van Appèl bestaat uit een president, een aantal vice-presidenten²¹⁴ en raadsheren.

Iedere provincie kent een of meerdere *Hoven van Eerste Aanleg*, die elk weer zijn verdeeld in verschillende kamers voor burgerlijke en strafrechtzaken. Elke kamer bestaat uit een rechter. Er zijn in totaal 72 Hoven van Eerste Aanleg. In de hoofdstad van elke provincie en in elk district bevinden zich een of meerdere *Vredesrechtbanken* die jurisdictie bezitten over gewone burgerlijke en strafrechtzaken. Er zijn in totaal 227 Vredesrechtbanken.

Personal status courts

Voor de verschillende bevolkingsgroepen bestaan er voorts in Syrië zogenaamde ‘*personal status courts*’. Dit zijn religieuze rechtbanken die zich bezighouden met

²¹² Artikel 131 van de grondwet luidt: ‘The judicial power is independent. The president of the Republic, assisted by the Supreme Judicial Council, shall guarantee this independence.’.

Artikel 133 van de grondwet luidt: ‘(1) Judges are independent. They are subject to no authority other than that of the law in the discharge of their functions. (2) The honor, conscience and impartiality of judges shall be a guarantee of the rights and freedoms of individuals.’.

²¹³ Arabisch: mouhafaza.

²¹⁴ ‘Presidents of Chambers’.

personen- en familierechtelijke aangelegenheden als huwelijk en echtscheiding. Voor moslims bestaat zo'n rechtbank uit een rechter²¹⁵. Ook druzen hebben een soortgelijke rechter²¹⁶. Voor niet-moslims zijn er rechtbanken voor rooms-katholieken, voor aanhangers van orthodoxe religies, voor protestanten en voor joden.

Berechting van delicten die geen binnenlandspolitieke of veiligheidsdimensie hebben, geschiedt in het algemeen volgens de regels van de procesgang zoals die is neergelegd in de wet. De verdediging kan bij gewone burgerlijke of strafrechtprocessen verzoeken om vrijlating op borgtocht. Dit geldt evenwel niet voor degenen die beschuldigd worden van vergrijpen tegen de nationale veiligheid. Aangezien in Syrië de staat almachtig is, kunnen de autoriteiten evenwel interveniëren ten voordele of ten nadele van een beschuldigde, indien de belangen van de Syrische autoriteiten of de Syrische staat in het geding zijn.

Militaire rechtbanken

Er zijn in Syrië militaire rechtbanken die speciaal belast zijn met strafrechtelijke aangelegenheden tegen militairen van lagere rang, en tegen militairen met een officiersrang. In sommige gevallen kunnen ook burgers door deze rechtbanken worden berecht. Dit laatste is het geval wanneer er sprake is van een conflict tussen burgers en het leger. Ook in gevallen van overtredingen begaan door een groep, waarvan één of meerdere militairen deel uitmaken, wordt de groep als geheel door een militaire rechtbank berecht.

Voor de categorie van militairen van lagere rang bestaan er in iedere provincie rechtbanken, die gevormd worden door elk een rechter. Voor de categorie van militairen met een officiersrang bestaan er rechtbanken in Damascus en in Aleppo, die elk uit drie rechters bestaan.

Tegen uitspraken van de militaire rechtbanken kan bij het Hof van Cassatie in beroep worden gegaan.

Buitengewone veiligheidsrechtbanken

Syrië kent een tweetal buitengewone veiligheidsrechtbanken die opereren op grond van decreten die onder de huidige staat van beleg zijn uitgevaardigd. Het recht op juridische bijstand in processen voor deze speciale rechtbanken is zeer beperkt. Advocaten krijgen doorgaans voorafgaande aan de zitting geen toegang tot hun cliënten.

---

²¹⁵ Arabisch: qadi shari'a.

²¹⁶ Arabisch: qadi mazhabi.

De speciale rechtbanken kunnen als volgt worden onderverdeeld:

- *Hooggerechtshof voor de Staatsveiligheid*²¹⁷

Dit hof behandelt zaken van politieke en nationale veiligheid, en werd ingesteld bij Legislative Decree no. 47 van 28 maart 1968. Krachtens dit decreet werden de buitengewone militaire rechtbanken vervangen door het Hooggerechtshof voor de Staatsveiligheid (SSSC). Dit hof dat werd vrijgesteld van de procedurele regels die voor de rechtspraak in Syrië van toepassing zijn, is slechts verantwoording schuldig aan de minister van Binnenlandse Zaken, 'who is, by delegation, the martial law governor in charge of overseeing the implementation of the state of emergency law'²¹⁸

Het recht op verdediging blijft van kracht, maar het hof is niet gehouden aan de Syrische wetgeving omtrent procesrecht, ondervragings- en opsporingsmethoden²¹⁹. Een gedaagde voor dit hof dient zijn advocaat/verdediger eerst een machtiging²²⁰ te verschaffen alvorens deze juridisch gemachtigd is voor hem/haar als raadsman te kunnen optreden²²¹. Deze machtiging dient door betrokkene in aanwezigheid van zijn advocaat en een vertegenwoordiger van de Bar Association te worden getekend. Ook moet er een honorarium voor deze machtiging worden betaald.

De kamers van het hof bestaan uit twee burgerrechters en een militaire rechter, die allen worden benoemd door de Syrische president. Tegen uitspraken van dit hof is geen beroep mogelijk. De tenlastelegging tegen degene die voor dit hof dient te verschijnen, is vaak vaag geformuleerd. Zo kan ingevolge de onder de staat van beleg van kracht zijnde wetgeving een ieder worden vervolgd die wordt verdacht van 'opposing the goals of the revolution', 'shaking the confidence of the masses in the aims of the revolution', of 'trying to change the economic or social structure of the state'²²².

Vaak dient men voor dit hof te verschijnen om te worden berecht in aangelegenheden die te maken hebben met de uitoefening van gewone politieke rechten, zoals het recht op vrijheid van meningsuiting. Elk politiek vergrijp wordt beschouwd als ondermijning van de staatsveiligheid. Op het politieke vergrijp van het behoren tot de Moslimbroederschap staat in principe nog steeds de doodstraf. Ook in het geval van spionage voor de vijand of gewelddadig verzet tegen de

---

²¹⁷ Supreme State Security Court (SSSC).

²¹⁸ Amnesty International, Rapport 'Syria, repression and impunity: the forgotten victims', AI Index MDE 24/02/95 (Londen, april 1995).

²¹⁹ Artikel 7(a) van het decreet no.47 van 28 maart 1968.

²²⁰ In het Arabisch: wakala.

²²¹ Het is voor politieke gedetineerden die voor familie en vrienden incommunicado worden gehouden, niet eenvoudig om tijdig voor de aanvang van de zitting een dergelijke machtiging aan zijn raadsman ter hand te stellen.

²²² US Department of State, 'Syria – country reports on human rights practices 2002 (Washington, 31 maart 2003).

staatsorde heeft het hof de bevoegdheid om doodvonnissen uit te spreken. Over de laatste jaren zijn hiervan echter geen voorbeelden bekend.

Aangeklaagden worden in principe berecht onder de decreten van de noodwetgeving. Niets belet het hof echter om ook nog gebruik te maken van artikelen uit het gewone strafrecht. De decreten uit de noodwetgeving zullen echter altijd blijven prevaleren, waardoor artikelen uit het gewone strafrecht mogelijk uit hun verband kunnen worden getrokken.

Vonnissen van het hof worden slechts mondeling medegedeeld. Vonnissen betreffende politieke delicten worden niet bij verstek geveld, indien de betrokkene niet fysiek aanwezig is. Betrokkene staat dan wel op de opsporingslijsten vermeld, maar er vindt echter geen rechtszitting plaats zonder dat de verdachte lijfelijk aanwezig is. Het schriftelijke vonnis wordt in het archief van het hof opgeslagen. Van dit originele vonnis worden geen afschriften verstrekt. Verzoeken om afschriften van schriftelijke vonnissen worden door het hof afgewezen. Het is derhalve feitelijk niet mogelijk dat een (bij verstek) veroordeelde in het bezit is van een op hem of haar betrekking hebbend afschrift van een authentiek vonnis van dit hof.

Het kwam voor vooral in de jaren tachtig van de vorige eeuw dat politieke gevangenen vaak niet eens werden berecht. Pas in 1992 is het hof begonnen met het in behandeling nemen van zaken van personen die reeds lange tijd²²³ om politieke redenen zonder enige vorm van proces in detentie verkeerden. Er bestaan geen betrouwbare cijfers over het aantal zaken dat door het hof wordt behandeld. De door het hof opgelegde straffen voor vermeend lidmaatschap van verboden politieke groeperingen²²⁴ kunnen oplopen tot wel vijftien jaar gevangenisstraf. In enige tientallen zaken volgde soms evenwel vrijspraak, in een aantal gevallen echter nadat de desbetreffende personen vaak al jarenlang zonder enige vorm van proces hadden vastgezeten.

Hoewel Amnesty International toestemming heeft gekregen van de Syrische autoriteiten om in 1997 een zitting van het hof bij te wonen, hebben er sindsdien geen bezoeken van internationale mensenrechtengroepen meer plaatsgevonden.

- *Gerechtshof voor Economische Veiligheid*²²⁵

Dit hof behandelt alleen delicten van financieel-economische aard. Personen verdacht van overtredingen van wetgeving met betrekking tot de buitenlandse valutahandel of andere financieel-economische vergrijpen, dienen zich voor dit hof te verantwoorden. Vervolging van financieel-economische vergrijpen vindt echter niet eenduidig plaats. Zo blijven sommige regeringsfunctionarissen of zakenlieden met nauwe banden met het Syrische regime, die de strenge Syrische financieel-economische regelgeving hebben geschonden, soms gevrijwaard van

---

²²³ Sommigen meer dan tien jaar.

²²⁴ Zoals de Partij van Communistische Actie (PCA) of de pro-Irak vleugel van de Baath-partij.

²²⁵ Economic Security Court (ESC).

justitiële vervolging. Tijdens de amnestieverlening in november 2000²²⁶ werd aan personen die waren veroordeeld voor economische delicten, hun straf met eenderde kwijtgescholden²²⁷.

3.2.6 Arrestaties en detenties

De wet op de noodtoestand verstrekt de Syrische autoriteiten onbeperkte bevoegdheden om naar believen preventieve aanhoudingen te doen verrichten²²⁸. De bepalingen van de strafwet die er op zijn gericht om willekeurige aanhouding en detentie tegen te gaan, worden door deze wet buiten werking gesteld. Willekeurige aanhouding en detentie komen in Syrië dan ook voor²²⁹. In gevallen van politieke vergrijpen of vergrijpen tegen de nationale veiligheid worden arrestaties in het algemeen in het geheim uitgevoerd. De verdachten worden daarbij voor onbepaalde tijd incommunicado zonder enige vorm van proces vastgehouden.

Ieder politiebureau en elke afdeling van de diverse geheime diensten kan een arrestatiebevel afgeven. Een arrestatiebevel wordt niet aan de in hechtenis te nemen persoon afgegeven. De bij een arrestatie betrokken instantie wil niet een mogelijke arrestant van te voren waarschuwen voor een ophanden zijnde arrestatie. Het is vrij onwaarschijnlijk dat een persoon een origineel arrestatiebevel in zijn bezit kan hebben. Ook strookt het bepaaldelijk niet met de werkwijze van de geheime diensten in Syrië om arrestatiebevelen of oproepbrieven²³⁰ te verstrekken aan familieleden van personen die door de Syrische autoriteiten worden gezocht. Personen die om politieke redenen worden gezocht, worden door de geheime diensten zonder meer gearresteerd, ondervraagd en vaak in verband met het onderzoek voor onbepaalde tijd vastgehouden.

Voorafgaande aan of tijdens de ondervraging van arrestanten die om politieke redenen zijn gearresteerd, is juridische ondersteuning niet toegestaan. Vaak

²²⁶ Zie subparagraaf 3.2.6.1.

²²⁷ Amnesty International, annual report 2001.

²²⁸ Zo staat artikel 4(a) van Legislative Decree 51 van 22 december 1962 (vgl. ook bijlage 1) toe: 'The placing of restrictions on freedom of individuals with respect to meetings, residence, travel and passage in specific places or at particular times. Preventive arrest of anyone suspected of endangering public security and order. Authorization to investigate persons and places. Delegation of any person to perform any of these tasks.'

²²⁹ US Department of State, 'Syria – country reports on human rights practices 2002' (Washington, 31 maart 2003).

²³⁰ Er is een wezenlijk verschil tussen een oproepbrief en een arrestatiebevel. Het komt in Syrië dagelijks veelvuldig voor dat iemand wordt opgeroepen zich te melden bij een kantoor van de politie of geheime dienst. Na het gesprek op het kantoor van de politie of van de geheime dienst kan de persoon in kwestie weer gewoon naar huis. Dit soort oproepen hebben bijna altijd niets met politieke vervolging te maken. Een arrestatiebevel richt zich duidelijk op het aanhouden van een bepaalde persoon.

verschaffen de politieke instanties nauwelijks of geen informatie aan familieleden over het welzijn van arrestanten of de locatie van hun detentie. Bij eventuele navraag door familieleden ontkennen noch bevestigen de Syrische autoriteiten vrijwel altijd dat een persoon is gedetineerd en om welke reden. Door de onafhankelijk van elkaar opererende geheime diensten is het voor de familie vaak onmogelijk te achterhalen in welke gevangenis een familielid is gedetineerd. Er zijn dientengevolge hiervan de afgelopen jaren talrijke personen verdwenen die waarschijnlijk zonder enige vorm van proces in langdurige detentie werden vastgehouden, of die mogelijk in gevangenschap zijn overleden. Bij de tenuitvoerlegging van straffen wordt in Syrië incidenteel hechtenis toegepast van familieleden van personen die als gevaarlijke tegenstanders van het regime worden beschouwd²³¹.

Ondanks het feit dat zij de termijn van hun straf allang hebben uitgezeten, worden waarschijnlijk nog talloze gevangenen in gevangenschap vastgehouden. In sommige gevallen zou het gaan om een periode van meerdere jaren²³². Vrijgelaten politieke gevangenen kunnen hun burgerrechten verliezen voor een periode die gelijkstaat aan de opgelegde straf. Ook kunnen politieke gevangenen na hun vrijlating nog worden onderworpen aan allerlei beperkende maatregelen, zoals een meldingsplicht. Ook komt het voor dat politieke gevangenen na hun vrijlating een verklaring moeten ondertekenen waarbij zij moeten beloven van verdere politieke activiteiten af te zien. Soms worden personen bij hun vrijlating geronseld om als informant voor een van de geheime diensten te gaan werken.

In de voornaamste stad of plaats van elk van de twaalf provincies²³³ van Syrië bevinden zich minstens één burgergevangenis²³⁴, één gevangenis van de staatsveiligheidsdienst²³⁵ en één militaire gevangenis²³⁶.

Het aantal politieke gevangenen in Syrië is niet exact bekend, doch wordt geschat op enige honderden. De Syrische autoriteiten hebben zich in het verleden altijd op het standpunt gesteld dat hoewel het oogmerk van sommige gevangenen een politieke achtergrond had, hun activiteiten (inclusief subversie) crimineel van aard waren. Met betrekking tot de officiële bekendmaking van de vrijlating van zeshonderd (politieke) gevangenen in november 2000, hebben de autoriteiten voor het eerst expliciet toegegeven dat er politieke gevangenen in Syrië zijn. Tot deze politieke gevangenen kunnen worden gerekend aanhangers van de Partij van

²³¹ In Duitsland wordt dit verschijnsel omschreven als 'Sippenhaft'. Hiermee wordt bedoeld 'het in hechtenis nemen van familieleden in de plaats van de politieke tegenstander zelf met het doel hetzij de politieke tegenstander te dwingen zich over te geven, hetzij om familieleden een gevangenisstraf te laten uitzitten in plaats van de gezochte politieke tegenstander'.

²³² Amnesty International, brief aan VluchtelingenWerk Nederland (Amsterdam, 11 april 2000).

²³³ Deze twaalf provincies (in het Arabisch: muhafaza) zijn: Damascus, Aleppo, Homs, Hama, Idlib, Latakia, Tartous, Dera'a, Al-Suweida, Al-Raqqqa, Deir Al-Zor en Al-Hassakah.

²³⁴ In het Arabisch: Al-Sijn Al-Madani.

²³⁵ In het Arabisch: Al-Sijn Amn Al-Dawla.

²³⁶ In het Arabisch: Al-Sijn Al-Askari.

Communistische Actie (PCA), de Communistische Partij/Politiek Bureau (CP/PB), de Moslimbroederschap, de Democratische Socialistische Arabische Baath-Partij en de Arabische Socialistische Unie in Syrië. Bij mensenrechtenorganisaties zijn honderden gevallen bekend²³⁷. De meeste politieke gevangenen verblijven sinds hun arrestatie in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw onder erbarmelijke omstandigheden (vaak incommunicado) en zitten langdurige straffen uit in speciale gevangenissen, zoals de gevangenis van Tadmor in de Syrische Woestijn²³⁸ of de Sednaya gevangenis bij Damascus²³⁹. Gezondheidsproblemen of geestelijke problemen komen onder gevangenen vaak voor. In november 2000 werd de beruchte Mezzeh-gevangenis bij Damascus waar talloze politieke gevangenen gedetineerd hebben gezeten, gesloten. In december 2000 plaatste een mensenrechtenorganisatie een open brief in een Libanees dagblad waarin om sluiting van de Tadmorgevangenis²⁴⁰ werd gevraagd. Voormalige (politieke) gevangenen worden vaak na hun vrijlating nog onderworpen aan de zogenaamde 'rights ban', die ingaat op de dag van de veroordeling tot tenminste 10 jaar na afloop van de straf. Personen die met een 'rights ban' te maken hebben, mogen niet stemmen, (bepaald) werk zoeken of in dienst treden bij de overheid; ook krijgen zij geen paspoort²⁴¹.

In december 1999 en januari 2000 zouden enige honderden mensen in Syrië zijn gearresteerd in verband met hun verzet tegen de hernieuwde onderhandelingen met Israël, onder wie (vermeende) leden van de Moslimbroederschap en de Islamitische Bevrijdingspartij²⁴². Onder de arrestanten zouden zich veel mensen hebben bevonden die vanwege hun islamitische kleding en/of uiterlijk waren

²³⁷ Waaronder Amnesty International, Annual Report 2001; volgens de Committee for the Defence of Human Rights in Syria (CDHR) zou dit aantal zo'n 800 bedragen (Bron: Reuters, 3 juli 2001).

²³⁸ Gebaseerd op getuigenissen van personen die in de periode 1980 tot 1996 in de Tadmor gevangenis hebben gezeten, heeft Amnesty International op 19 september 2001 een rapport gepubliceerd, getiteld 'Syria – Torture, despair and dehumanization in Tadmur Military Prison'.

²³⁹ Amnesty International noemt in het Annual Report 2001 hierbij namen als Haytham Na'al (een rechtenstudent die in 1975 zou zijn gearresteerd), Ghayyath Shima (een exacte vakken student) en Faris Murad.

²⁴⁰ De Tadmor- militaire gevangenis ligt in de Syrische Woestijn bij Palmyra op ongeveer 200 km. ten noordoosten van Damascus en is gehuisvest in voormalige Franse legerbarakken. Deze gevangenis valt buiten de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie die belast is met toezicht op civiele gevangenissen. In geheel Syrië is deze gevangenis berucht om zijn zeer strenge regime en om de wreedheden tegen politieke gevangenen die binnen de muren van de gevangenis sinds 1980 plaatsvinden. De Syrische dichter Faraj Beraqdar die van 1988 tot 1992 in de Tadmor-gevangenis heeft gezeten, omschreef de gevangenis als een 'kingdom of death and madness'.

²⁴¹ US Department of State, 'Syria – country reports on human rights practices 2002 (Washington, 31 maart 2003).

²⁴² Arabisch: Al-Hizb Al-Tahrir.

opgepakt, maar die vrij snel daarna weer zijn vrijgelaten. Of en hoeveel mensen vanwege de arrestaties in januari 2000 nog vastzitten, is niet bekend.

Niet-Syrische gevangenen

Tijdens de Libanese burgeroorlog (1975-1990) en met name gedurende de gewapende strijd in Libanon tussen door Syrië gesteunde shi'itische groeperingen als de Amal²⁴³ en Hezbollah²⁴⁴ enerzijds, en de Palestine Liberation Organisation (PLO) anderzijds, hebben zich talloze willekeurige aanhoudingen en verdwijningen voorgedaan van mensen die werden beschouwd als een bedreiging voor de Libanese, c.q. Syrische veiligheid, of louter alleen ter verkrijging van informatie²⁴⁵. Veel van degenen die zijn verdwenen of werden vastgehouden, werden gearresteerd of weggevoerd door Syrische strijdkrachten in Libanon, of door rivaliserende milities aan de Syrische strijdkrachten overgedragen. Na beëindiging van de burgeroorlog in Libanon werden nog Libanese ingezetenen door de Syrische strijdkrachten naar Syrië weggevoerd, of daarheen overgebracht door de Libanese militaire inlichtingendienst²⁴⁶. En marge van de Libanese burgeroorlog werden Libanezen, Palestijnen en Jordaniërs door Syrische veiligheidstroepen aangehouden aan de grens met Libanon of in Syrië. Vaak waren er geen getuigen ten tijde van deze aanhoudingen. Slechts jaren later vernamen sommige families dat verwanten van hen nog in leven waren en zich in gevangenschap bevonden in geheime detentieoord. Ondanks de vrijlating van enige honderden politieke gevangenen in de afgelopen jaren bestaat het vermoeden dat nog talrijke Syrische, maar ook niet-Syrische politieke gevangenen zich in gevangenschap bevinden in Syrië²⁴⁷.

Na een bezoek in juli 2002 van Libanese familieleden en verwanten aan de Syrische minister van Binnenlandse Zaken, waarbij een lijst van 174 namen van vermiste personen werd overhandigd, kon het Libanese Committee for the Relatives of Detainees in augustus 2002 namens de betrokken families een lijst met namen van elf vermiste personen vrijgegeven die inmiddels door de Syrische autoriteiten waren vrijgelaten. Bij die gelegenheid zou ook het lichaam van een persoon die in de gevangenis was overleden, aan de familie zijn overgedragen²⁴⁸.

²⁴³ Arabisch: Afwaj Al-Muqawamah Al-Lubnaniyya; Nederlands: 'Batallions van Libanees Verzet'.

²⁴⁴ Nederlands: 'Partij van God'.

²⁴⁵ Amnesty International, 'Syria – caught in a regional conflict: Lebanese, Palestinian and Jordanian political detainees in Syria', Londen, januari 1999.

²⁴⁶ Zo kwam in 1999 de arrestatie en weggeleiding vanuit Libanon naar Syrië aan het licht van tenminste vijf Libanese militairen, onder wie de sergeanten Nimer Al-Naddaf en Fuad 'Asaker. Allen zouden in diverse Syrische detentieoord incommunicado worden vastgehouden (bron: Amnesty International, annual report 2001).

²⁴⁷ Amnesty International, 'Syria – caught in a regional conflict: Lebanese, Palestinian and Jordanian political detainees in Syria', Londen, januari 1999.

²⁴⁸ Reuters, 23 juli en 26 augustus 2002.

Volgens een verklaring van de organisatie Support for Lebanese Detainees and Exiles (SOLIDE) hullen de Syrische autoriteiten ondanks eerder toegezegde medewerking zich sindsdien in een hardnekkig stilzwijgen²⁴⁹. Een tweede poging van de betrokken families voor een ontmoeting met de Syrische minister van Binnenlandse Zaken begin november 2002 liep op niets uit²⁵⁰.

3.2.6.1 Amnestieregelingen

Op 20 december 1995 hebben de Syrische autoriteiten een amnestie afgekondigd, waarin onder andere alle straffen werden kwijtgescholden wegens ongeoorloofd vertrek uit de overheidsdienst. Voorwaarde hierbij was wel dat men zich binnen één jaar vanaf de datum van afkondiging van deze amnestieregeling weer voor hervatting van het werk beschikbaar zou stellen. Hoewel na het verstrijken van de amnestietermijn de wet met betrekking tot het ongeoorloofd vertrekken uit overheidsdienst opnieuw van kracht is geworden, zijn sindsdien geen gevallen bekend geworden waarin daadwerkelijk vervolging zou hebben plaatsgevonden.

Regelmatig worden in Syrië op grond van amnestiewetten grote aantallen politieke gevangenen²⁵¹ vrijgelaten. In 1991 betrof het circa 2700 Palestijnen, voornamelijk aanhangers van Arafat. In 1992 bedroeg het aantal circa 2800, voornamelijk aanhangers van de Moslimbroederschap, maar ook dissidente Baath-leden, leden van verboden communistische groeperingen en leden van de Libanese sunnitisch-fundamentalistische Tawhid-beweging²⁵².

Tijdens de algemene amnestie in het kader van het 25-jarig regeringsjubileum van president Hafez Al-Assad in november 1995 werden ruim tweeduizend politieke gevangenen vrijgelaten. Ook nu betrof het merendeels aanhangers van de Moslimbroederschap.

Voorjaar 1998 hebben de Syrische autoriteiten dertig meer prominente, hoofdzakelijk linkse politieke gevangenen vrijgelaten²⁵³. Daaronder bevonden zich

²⁴⁹ Reuters, 14 oktober 2002.

²⁵⁰ Al-Nahar, 3 november 2002.

²⁵¹ Voor illegale partijen zie subparagraaf 2.2.1.3.

²⁵² De Tawhid-beweging kwam voort uit een fusie van drie bewegingen, te weten de Jumallah, de Lebanese Arab Movement en de Popular Movement. De Tawhid-beweging is begin jaren tachtig in Tripoli (Libanon) opgericht en is verwant aan de Moslimbroederschap. Midden jaren tachtig splitste de Tawhid-beweging zich en het overgrote deel van de Tawhid-aanhangers schaarde zich aan de zijde van de Syrische autoriteiten. Inmiddels is er geen sprake meer van verzetsactiviteiten van (voormalige leden van) de Tawhid-beweging.

²⁵³ Onder deze vrijgelaten gevangenen bevond zich Khalil Brayez, een voormalig legerofficier die in 1970 werd gevangen genomen in verband met de publicatie van de boeken 'The Fall of the Golan' en 'From the Golan Files', waarin kritiek werd geuit over het Syrische leger in de Zesdaagse Oorlog van 1967. Hij werd in 1972 tot vijftien jaar gevangenisstraf veroordeeld. (Bron: Amnesty International, 'Syria – Double injustice, prisoners of conscience detained beyond expiry of their sentences', Londen, juli 1999, blz. 2)

enkele bekende gevallen die bij Amnesty International en andere mensenrechtenorganisaties bovenaan de lijst van gewetensgevangenen stonden. Zo werd bij die gelegenheid advocaat Riyadh Al-Turk²⁵⁴ vrijgelaten, de bekendste politieke gevangene van Syrië en voormalig secretaris-generaal van de illegale fractie van de Syrische communistische partij (Communistische Partij – Politiek Bureau (CP-PB)). Hij werd sinds 1980 zonder enige vorm van proces gevangen gehouden, naar verluidt de laatste jaren in eenzame opsluiting in een ondergrondse kerker van de Al-Mezzeh gevangenis in Damascus. Inmiddels is hij in september 2001 weer gearresteerd²⁵⁵ en na verloop van tijd weer vrijgelaten.

Ook Aktham Nu' aisa, een bekend advocaat en voorman van de Committee for the Defence of Democratic Freedoms and Human Rights (CDF)²⁵⁶, waarvan de leden eind 1991 waren gearresteerd en wegens staatsgevaarlijke propaganda waren veroordeeld tot gevangenisstraffen van vijf tot tien jaar, werd voorjaar 1998 vrijgelaten. Hij was tot negen jaar gevangenisstraf veroordeeld.

In februari 1998 waren al vijf leden van de CDF na het uitzitten van hun straf vrijgelaten en werd Mustafa Tawfiq Al-Falla uit de Al-Mezzeh gevangenis vrijgelaten²⁵⁷. Deze laatste behoorde tot de pro-Iraakse Arab Ba'ath Socialist Party en had in totaal 27 jaar gevangen gezeten.

Op de vrijlating begin 1998 van een selecte groep van dertig politieke gevangenen is volgens betrouwbare bronnen nog die van enige honderden politieke gevangenen gevolgd, waaronder ook Moslimbroeders. Namen en precieze aantallen zijn hierbij evenwel zoals gebruikelijk niet bekend gemaakt.

Bij presidentieel decreet no. 3 van 12 juli 1999 is een algemene amnestie afgekondigd met betrekking tot misdrijven die zijn begaan voor 11 maart 1999, dat wil zeggen de dag waarop de nieuwe ambtstermijn van wijlen president Hafez Al-Assad was ingegaan. Hoewel politieke gevangenen in eerste instantie niet onder het mandaat van dit decreet vielen, zouden er bij die gelegenheid ongeveer driehonderd Moslimbroeders, honderd tot honderdenvijftig Palestijnen, en ongeveer driehonderd Libanese, Jordaanse en Iraakse gevangenen zijn vrijgelaten. Van andere categorieën gevangenen zouden er maar enkelen zijn vrijgelaten.

Eind april 2000 is nog een drietal andere politieke gevangenen die vanwege betrokkenheid bij de verboden Partij voor Communistische Actie (PCA) tot vijftien jaar gevangenisstraf waren veroordeeld, na het uitzitten van hun straf op vrije voeten gesteld. Het ging hierbij om 'Abd Al-Haliem Remieh, Basel Hourani en 'Isam Dimashqi. In de loop van 2000 vonden nog enkele vrijlatingen plaats van politieke gevangenen die hun gevangenisstraf erop hadden zitten of na een

---

²⁵⁴ Voor een uitgebreid interview met Riyadh Al-Turk zie Mideast Mirror, 19 januari 2000, blz. 14 t/m 18.

²⁵⁵ Zie ook subparagraaf 3.2.1.

²⁵⁶ Ibidem.

²⁵⁷ Amnesty International News Service Report, 11 juni 1998.

langdurige detentieperiode zonder rechtszaak, waaronder na een gevangenisstraf van vijftien jaar Fateh Jamus en Aslan 'Abd Al-Karim, beiden voormannen van de PCA. Voorts werden nog meer dan twintig Jordaanse en Palestijnse gevangenen vrijgelaten. In 2000 werden nog vier leden van de PCA vrijgelaten²⁵⁸. Deze waren gedetineerd in verband met de verspreiding van een CDF-pamflet waarin aandacht werd geschonken aan de verjaardag van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

President Bashar Al-Assad heeft per decreet no. 17 van 21 november 2000 ongeveer zeshonderd politieke gevangenen amnestie verleend vanwege de dertigste verjaardag van de staatsgreep waarbij wijlen president Hafez Al-Assad aan de macht was gekomen. Hieronder bevonden zich leden van de Moslimbroederschap en personen die verdacht werden van betrokkenheid bij de verboden PCA en de CPPB, zoals Faraj Ahmad Birqdar, Jurays Yusuf Al-Talli, Nu'man 'Ali 'Abdu en 'Umar Al-Haych²⁵⁹. Deze amnestieregeling leidde ook tot de vrijlating van zo'n 46 Libanese gevangenen.

Een ander vooraanstaand lid van de CDF en uitgever van het dagblad Sawt Al-Dimuqratiyya ('De Stem van de Democratie'), Nizar Nayyuf²⁶⁰, werd in mei 2001 vrijgelaten en is in juli 2001 naar Parijs gegaan voor medische verzorging. Hij is nog niet naar Syrië teruggekeerd. Nizar Nayyuf heeft wegens betrokkenheid bij de CDF en in verband met beschuldigingen aan het adres van de Syrische autoriteiten inzake onregelmatigheden bij de algemene verkiezingen van 1991 een gevangenisstraf van meer dan tien jaar (onder andere in de beruchte Mezzeh gevangenis) uitgezeten. Op 3 mei 2000 ontving hij ter gelegenheid van de 'International Press Freedom Day' de 'Unesco Freedom of the Press Award'. Eerder had hij al in gevangenschap onderscheidingen mogen ontvangen van andere organisaties als 'Reporters sans Frontières' en de Tunesië-sectie van Amnesty International. Op 1 september 2001 werd Nizar Nayyuf voor een Syrische onderzoeksrechter gedagvaard op beschuldiging van 'belediging van de grondwet, verzet tegen de regering en betrokkenheid bij het verschaffen van informatie aan buitenlandse mogendheden'; deze aanklachten zouden kunnen resulteren in een gevangenisstraf van maximaal vijftien jaar²⁶¹.

Hoewel het aantal politieke gevangenen in Syrië belangrijk is afgenomen door de diverse vrijlatingen, zouden er nog talrijke politieke gevangenen in detentie verkeren, onder meer in verband met betrokkenheid bij de Moslimbroederschap.

²⁵⁸ 'Afif Muzhir, Mohammed Ali Habib, Bassan Al-Shaykh en Thabit Murad (bron: Amnesty International, annual report 2001).

²⁵⁹ Amnesty International, annual report 2001.

²⁶⁰ Op 15 augustus 2001 zond het door de regering van Qatar gefinancierde televisiestation Doha Al-Jazirah Satellite Channel Television in haar wekelijkse programma 'Without Borders' een interview in het Arabisch uit met deze mensenrechtenactivist.

²⁶¹ AFP, 2 september 2001; Human Rights Watch, persbericht, 7 september 2001.

Wel zouden alle politieke gevangenen die tot vijftien jaar gevangenisstraf waren veroordeeld in verband met het lidmaatschap van de CPPB, in de loop van 2000 zijn vrijgelaten²⁶².

In het kader van een amnestie door president Bashar al-Assad ter gelegenheid van de eenendertigste verjaardag van het aan de macht komen van zijn overleden vader in 1970 werden in november 2001 in totaal 122 politieke gevangenen vrijgelaten. Onder de vrijgelatenen zijn verscheidene leden van de Moslimbroederschap, de Syrische Communistische Partij, de Syrische Baath-groepering die de Iraakse lijn volgt²⁶³, en negen leden van de PCA. Thans zouden er geen PCA-leden meer in de gevangenis zitten²⁶⁴.

De Syrische autoriteiten hebben op 9 augustus 2002 Haitham Na'al, lid van de inmiddels opgeheven Organisatie van Arabische Communisten, na een verblijf van ruim 27 jaar in de gevangenis vrijgelaten. Haitham Na'al was door het Hooggerechtshof voor de Staatsveiligheid (SSSC) in 1975 tot levenslange gevangenisstraf veroordeeld wegens het plannen van aanslagen op instellingen in Damascus van een niet met name genoemd westers land. Vijf van zijn medewerkers werden ter dood veroordeeld en zijn terechtgesteld. Twee andere gevangenen (Imad Shiha en Faris Murad) die samen met Na'al gevangen werden gezet, verkeren nog in hechtenis²⁶⁵.

Bij presidentieel decreet van 31 oktober 2002, nr. 56, is een algemene amnestie afgekondigd met betrekking tot een aantal misdrijven tegen de krijgstuicht.

3.2.7 Mishandeling en foltering

Mishandeling en foltering, hoewel expliciet bij wet verboden, komen voor, met name tijdens verhoren in voorarrest door de veiligheidsdiensten²⁶⁶. Politieke gevangenen die men hoe dan ook aan het praten wil krijgen, worden aan zware foltering onderworpen. Bij gewoon politieverhoor is al gauw van hardhandige bejegening sprake.

De wreedheden tijdens gevangenschap bestaan voorts uit vaak erbarmelijke sanitaire omstandigheden en uit het verbieden van bezoek door familie of vrienden. Ook komt het voor dat gevangenen worden gedwongen hun medegevangenen te mishandelen, met name uit de eigen politieke groepering.

---

²⁶² Amnesty International, annual report 2001.

²⁶³ AFP, 26 november 2001; AP, 26 november 2001.

²⁶⁴ Syrian Human Rights Committee, persbericht, 19 november 2001.

²⁶⁵ Reuters, 11 augustus 2002; Human Rights Watch World Report 2003.

²⁶⁶ Brief Amnesty International aan VluchtelingenWerk Nederland, 11 april 2000.

Uit verschillende mensenrechtenrapportages²⁶⁷ blijkt dat tijdens ondervragingen door de geheime diensten bekentenissen worden afgedwongen die vervolgens worden gebruikt in zaken voor het Hoogerechtshof voor de Staatsveiligheid (SSSC). Deze praktijken zijn in het kader van de politieke repressie heel gangbaar.

3.2.8 Verdwijningen

Of politiek gemotiveerde verdwijningen in Syrië daadwerkelijk plaatsvinden of in het verleden hebben plaatsgevonden, is niet bekend. Ondanks herhaalde verzoeken van internationale mensenrechtenorganisaties en buitenlandse regeringen om informatie, hebben de Syrische autoriteiten tot nog toe weinig gegevens verstrekt over het welzijn en omstandigheden van personen die al jaren incommunicado worden vastgehouden, of van wie alleen de aanvangsdatum van hun detentie bekend is.

3.2.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Overlijden tijdens detentie is in het verleden voorgekomen. Deze gevallen zijn door de Syrische autoriteiten nooit onderzocht. Het aantal of de identiteit van personen die sinds de jaren tachtig in gevangenissen zijn overleden, blijft onbekend. Als gevolg van foltering en mishandeling tezamen met ziekte zou 'Attiyah Diab 'Attiyah, die in 1989 in Libanon vanwege betrokkenheid bij Al-Fatah was gearresteerd en naar Syrië was overgebracht, in februari 2001 in de Tadmor-gevangenis zijn overleden²⁶⁸.

3.2.10 Doodstraf

Het Syrische civiele strafrecht kent de doodstraf voor moord; het militaire strafrecht kent de doodstraf voor desertie of muiterij²⁶⁹ tijdens oorlogshandelingen. De uitvoering van de doodstraf moet door het staatshoofd worden bekrachtigd. De doodstraf kan in de praktijk worden voltrokken. Informatie over het aantal doodvonnissen en terechtstellingen is niet voorhanden.

---

²⁶⁷ US Department of State, 'Syria, country report on human rights practices for 2002, Washington, 31 maart 2003; brief Amnesty International aan VluchtelingenWerk Nederland, 11 april 2000, Human Rights Watch rapport, juli 1995.

²⁶⁸ US Department of State, 'Syria, country report on human rights practices for 2002 (Washington, 31 maart 2003).

²⁶⁹ Geruchten als zou begin september 1999 een poging tot muiterij onder officieren van de Syrische luchtmacht hebben plaatsgevonden, kunnen niet worden bevestigd. Evenmin kan worden bevestigd dat in oktober 1999 een aantal van deze officieren door een vuurpeleton is terechtgesteld.

3.3 Positie van specifieke groepen

Louter het behoren tot één van de in deze paragraaf omschreven specifieke groepen zal voor zover bekend niet leiden tot een onevenredige of discriminatoire bestraffing of tenuitvoerlegging van een straf die wordt opgelegd bij (strafrechtelijke) vervolging wegens een commuun delict.

3.3.1 Vrouwen

Vrouwen participeren zonder beperkingen in het politieke systeem in Syrië. Zo zijn er twee vrouwelijke ministers en 30 vrouwelijke parlementariërs. Zes procent van de Syrische rechters bestaat uit vrouwen, evenals twintig procent van de hoogleraren aan universiteiten. De Syrische regering bevordert onderwijs voor vrouwen. Een belemmering voor de gelijkwaardige ontplooiing van vrouwen in de Syrische samenleving wordt gevormd door de toepassing van het traditionele islamitische familierecht. Hierdoor hebben vrouwen, met name in geval van echtscheiding, een achtergestelde positie. Zo kan een vrouw slechts voor een achtste deel erven van haar man. Kinderen worden volgens islamitisch recht in geval van echtscheiding toegewezen aan de vader; dit geldt voor jongens vanaf zevenjarige leeftijd en voor meisjes vanaf negenjarige leeftijd. Mannen zijn volgens het islamitische recht (de shari'a) verplicht hun ongetrouwde zusters te onderhouden.

Van de familierechtelijke aangelegenheden vallen huwelijk, echtscheiding en voogdij onder de bevoegdheid van religieuze rechtbanken: shari'a rechtbanken voor moslims, canonieke ('ruhi') rechtbanken voor de verschillende christelijke kerken, en een aparte Druzische rechtbank. Christenen vallen voor wat betreft echtscheidingen onder het canonieke recht. Christelijke kerken in Syrië staan echtscheiding niet of nauwelijks toe. Voor het overige valt het familierecht onder het Syrische burgerlijke recht. Het burgerlijk familierecht is in Syrië evenwel in hoge mate ontleend aan de shari'a.

Registratie huwelijken

Een Syriër is wettelijk niet verplicht zijn in het buitenland gesloten huwelijk in Syrië te laten registreren. In Syrië kunnen behalve christelijke en islamitische, ook andere (bijvoorbeeld joodse) huwelijken worden geregistreerd. Voor een islamitische man vormt het geen probleem om iemand van een ander geloof tot vrouw te nemen. In principe zou hij evengoed een jodin of een christelijke vrouw kunnen huwen. Immers het jodendom is in Syrië waar zich een kleine joodse gemeenschap bevindt, een erkende religie. De vrouw in kwestie hoeft zich daarbij niet tot de islam te bekeren. Het is echter voor een niet-islamitische man streng verboden een islamitische vrouw te huwen.

Een Syrische man kan een verblijfsvergunning voor zijn buitenlandse vrouw verkrijgen door steeds opnieuw een gelegaliseerde buitenlandse huwelijksakte over te leggen. Een Syrische verblijfsvergunning op grond van een huwelijk heeft een looptijd van een jaar. Wanneer een buitenlandse vrouw die in het bezit is van een Syrische verblijfsvergunning Syrië uitreist, vervalt deze verblijfsvergunning en moet zij voor terugkeer naar Syrië weer een nieuwe verblijfsvergunning aanvragen. Als men echter blijft nalaten een in het buitenland gesloten huwelijk in Syrië te laten registreren en als de betrokken buitenlandse vrouw toch regelmatig binnen een jaar weer uitreist naar haar geboorteland, kan dat voor de Syrische autoriteiten aanleiding zijn voor de desbetreffende vrouw een verblijfsvergunning slechts voor een half jaar te verstrekken. Onder bepaalde omstandigheden is die verblijfsvergunning evenwel gemakkelijk met nog een half jaar verlengbaar zonder dat die vrouw Syrië moet verlaten. De optie om het in het buitenland gesloten huwelijk in Syrië te laten registreren is wel veel gebruikelijker. Immers, jaarlijkse verlenging van de verblijfsvergunning wordt dan vrijwel automatisch en zonder veel bureaucratische rompslomp verstrekt.

Familie-aangelegenheden

Erewraak

Erewraak komt in de Arabische wereld, alsook in Syrië voor. Bij erewraak gaat het meestal om wraak vanwege seksuele omgang voor het huwelijk of vanwege seksuele omgang met iemand anders dan de huwelijkspartner²⁷⁰. Het huwen met een man zonder (uitdrukkelijke) toestemming van de eigen familie (van de vrouw) vormt in Syrië over het algemeen geen reden voor erewraak. De vraag of een vrouw te vrezen heeft van haar familie omdat zij in het geheim en zonder toestemming van haar familie met een ander huwt dan met degene die door haar familie voor haar is uitgezocht, valt moeilijk te beantwoorden. Wel kan in dit kader worden gesteld dat de betrokken vrouw niet tegen de Syrische wet handelt door als volwassen vrouw met iemand te huwen tegen de wil van haar eigen familie. Een in dit kader tegen haar begaan misdrijf door haar eigen familie zal dan ook onder het normale Syrische strafrecht vallen. Voor moord kan hierbij maximaal de doodstraf worden opgelegd. Er is in dit geval geen sprake van strafvermindering of een uitzonderingssituatie omdat het hierbij om erewraak zou gaan.

---

²⁷⁰

Lama Abu-Odeh, 'Crimes of honour and the construction of gender in Arab societies', uit 'Feminism and islam, legal and literary perspectives', Centre of Islamic and Middle East Law School of Oriental and African Studies, University of London, 1996, Ithaca Press, blz. 141-194.

Bloedwraak

Bloedwraak²⁷¹ is een gewoonterechtelijk gebruik dat in het verleden veel voorkwam onder bedoeïenenstammen. Het ligt voor de hand dat dit ook het geval is geweest in Syrië. Voor de komst van de islam leidde bloedwraak vaak tot langdurige vetes tussen twee families. Er is daarbij altijd sprake van wederkerigheid, waarbij de ene familie de daad wreekt van de andere familie volgens het principe ‘oog om oog, tand om tand’. In het geval van bijvoorbeeld moord op een familielid is het de morele verplichting deze moord te wreken door een familielid uit de stam van de dader te vermoorden. Dit leidde regelmatig tot een geweldspiraal, omdat daarna weer een moord moest worden gewroken. In de koran staan regels die paal en perk stellen aan deze geweldspiraal. In het geval van bloedwraak is het aanbevelenswaardig dat de betrokken families bij elkaar komen om te bespreken wat de geleden schade is. Via overleg moeten de betrokken families tot overeenstemming zien te komen over de (hoogte van) schadevergoeding²⁷². Omdat het bij bloedwraak in feite gaat om normale strafbare feiten, zullen de Syrische autoriteiten personen die betrokken zijn bij bloedwraak, zeker juridisch vervolgen. Er bestaat voorts te veel risico dat bloedwraak tussen twee families uit de hand gaat lopen, en destabiliserende gevolgen zou kunnen hebben voor de veiligheidssituatie in de desbetreffende regio. Hoewel het niet aannemelijk is dat bloedwraak in Syrië nog voorkomt, moet zulks echter niet geheel worden uitgesloten. Aan de andere kant zijn in gebieden in het noordoosten van Syrië rond de steden Al-Qamishli en Al-Hasakah permanent veel veiligheidsdiensten aanwezig. Het is daarom praktisch onmogelijk dat gevallen van bloedwraak daar, maar ook elders in het land aan de aandacht van deze veiligheidsdiensten zouden kunnen ontsnappen, en dat vervolgens deze veiligheidsdiensten daartegen geen juridische stappen zouden ondernemen.

3.3.2 Minderjarigen

Vanaf achttien jaar is een persoon in Syrië wettelijk meerderjarig. Vanaf achttien jaar wordt een persoon in Syrië geacht handelingsbekwaam te zijn.

Een minderjarige dient een zelfstandig identiteitsdocument aan te vragen vanaf zijn vijftiende jaar. Voor paspoorten geldt dat minderjarigen tot vijftien jaar toestemming moeten hebben van hun wettige voogd voor de aanvraag van een eigen document. De aanvraag moet worden ingediend door de wettige voogd.

Bij afwezigheid van de ouders (door overlijden of verblijf buiten Syrië) worden minderjarigen vrijwel altijd door familieleden opgevangen. In eerste instantie zal dit de familie van vaderszijde zijn; als die niet aanwezig is of afziet van deze verplichting, kan de familie van moederszijde opvang aanbieden.

271

In het Arabisch: Tha'r.

272

In het Arabisch: Diyah.

Er zijn diverse opvanghuizen voor minderjarigen, vaak gelieerd aan een moskee of een kerk. In het algemeen zijn er voldoende plaatsen beschikbaar.

De kwaliteit van de geboden opvang loopt erg uiteen. Sommige opvanghuizen bieden goede voorzieningen op het gebied van scholing en gezondheidszorg, andere opvanghuizen zijn van zeer bedenkelijke kwaliteit. In het algemeen zal de familie van een minderjarige er alles aan doen om een minderjarige niet in een opvanghuis terecht te laten komen.

Voor zover bekend zijn er geen speciale overheidsinstellingen belast met de opvang van alleenstaande minderjarigen en de opvang van repatrianten.

Als er geen familieleden zijn die de voogdij op zich kunnen nemen, is de familierechter²⁷³ verantwoordelijk.

Diverse ngo's die zich bezighouden met charitatieve doeleinden, bekommeren zich om de opvang van wezen. Daarnaast zijn er ook kerken en moskeeën betrokken bij de opvang van wezen en minderjarigen. SOS Kinderdorpen (SOS Children's Villages) is in Syrië actief.

3.3.3 Vooraanstaande intellectuelen en schrijvers

Na de arrestatiegolf van september 2001²⁷⁴ waarbij een tiental mensenrechtenactivisten, advocaten en parlementsleden werd aangehouden, is sprake van grote onrust onder de Syrische intelligentsia over mogelijke verdere arrestaties of intimidaties door de geheime diensten. Niet alle personen die in 2000/2001 bij forumdiscussiegroepen aanwezig zijn geweest, hebben daadwerkelijk vrees voor vervolging. Alleen degenen die zich prominent hebben opgesteld door bijvoorbeeld het schrijven van artikelen of het geven van voordrachten tijdens forumdiscussiegroepen bevinden zich in een kwetsbare positie.

De speelruimte voor een kritische houding van vooraanstaande intellectuelen en schrijvers is bijzonder gering. Zo durven journalisten niet of nauwelijks meer over gevoelige onderwerpen in de lokale pers te schrijven. Alleen in pan-Arabische kranten als Al-Hayat en in Libanese kranten als Al-Safir en Al-Nahar verschijnen met enige regelmaat stukken over de mensenrechtensituatie en over de situatie van Koerden.

In sommige gevallen worden intellectuelen, advocaten of journalisten belemmerd om Syrië uit te reizen.

---

²⁷³

In het Arabisch: Qadi Al-Shara'a.

²⁷⁴

Zie ook subparagraaf 3.2.1.

3.3.4 Homoseksuelen

De Syrische wet stelt het hebben van ‘tegennatuurlijk seksueel contact’ strafbaar met maximaal drie jaar gevangenisstraf²⁷⁵. Het is daarom niet waarschijnlijk dat er bescherming zal worden gezocht bij de autoriteiten indien een persoon wordt lastig gevallen vanwege zijn of haar homoseksualiteit. In de praktijk vindt geen actief vervolgingsbeleid plaats, tenzij er sprake is van homoseksuele relaties met minderjarigen. Hoewel er in de Arabische context een formeel taboe rust op homoseksualiteit, is het in het algemeen mogelijk uiting te geven aan homoseksuele gevoelens, mits men daarbij de nodige discretie betoont.

3.3.5 Palestijnen

Over de positie van Palestijnen in Syrië is in januari 2002 een separaat algemeen ambtsbericht verschenen.

Het overgrote deel van de Palestijnse vluchtelingen in Syrië staat geregistreerd bij de United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA)²⁷⁶ en heeft een eigen UNRWA-registratienummer. Ook dit nummer mag bij betrokkene bekend worden verondersteld. In het geval dat iemand stelt dit UNRWA-registratienummer niet te kennen, kan hij/zij dit registratienummer zelf of eventueel via familieleden zonder problemen bij UNRWA achterhalen.

Het UNRWA-registratienummer bestaat uit een achttal cijfers aan de hand waarvan de geografische plaats waar de Palestijnse vluchtelingen geregistreerd staan, kan worden nagegaan.

Daarnaast staan veel Palestijnse vluchtelingen en hun nakomelingen in Syrië bij het Syrische General Authority for Palestine Arab Refugees (GAPAR)²⁷⁷ geregistreerd. Zij krijgen vanuit het door GAPAR bijgehouden bevolkingsregister een eigen Syrisch registratienummer toegekend. Dit unieke nummer (ook met aanduiding ‘kh’) en plaatsnaam) dat kan worden achterhaald, komt voor op de Syrisch-Palestijnse vluchtelingendocumenten die door de Palestijnse Afdeling van het Syrische ministerie van Binnenlandse Zaken aan bij GAPAR geregistreerde Palestijnen wordt afgegeven. Tot hun vijftiende levensjaar staan Syrische Palestijnen geregistreerd op de documenten van hun ouders. Daarna kunnen zij een eigen Syrisch-Palestijns vluchtelingen document aanvragen. De meeste Palestijnen in Syrië zijn in het bezit van een dergelijk document. Het document

²⁷⁵ Artikel 520 Wetboek van Strafrecht luidt als volgt: ‘Ieder tegennatuurlijk seksueel contact wordt bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste drie jaar.’.

²⁷⁶ Palestijnen noemen UNRWA doorgaans Al-Wikala (in het Engels: the Agency) of Wikalat Al-Gawt (in het Engels: the Relief Agency).

²⁷⁷ In het Arabisch: Al-Hai’a Al-‘Ammah lil-Laji’een Al-‘Arab Al-Falastiniyyeen.

heeft een geldigheidsduur van vijf jaar. In tegenstelling tot de vrijwillige registratie bij UNRWA is registratie bij GAPAR wel algemeen verplicht. Zonder een GAPAR-registratie kan men geen reisdocument krijgen.

Ten slotte is er nog een groep van Palestijnse vluchtelingen die bij UNRWA noch bij GAPAR geregistreerd staan. Deze groep is 40.000 tot 50.000 personen groot. Zij hebben geen Syrische identiteitsbewijzen met een uniek identiteitsnummer.

3.3.6 Koerden²⁷⁸

De Koerdische bevolkingsgroep wordt niet louter op grond van haar etnische afkomst vervolgd, dan wel discriminatoir gestraft. Individuele leden van de Koerdische bevolkingsgroep worden niet vervolgd louter vanwege hun Koerdische afkomst.

Van oudsher waren de in Syrië woonachtige Koerden geïntegreerd in het maatschappelijke leven. In de Ottomaanse tijd bekleedden veel Koerden bestuurlijke of administratieve functies. Ook na het uitroepen van de Syrische onafhankelijkheid in 1941 ondervond de Koerdische bevolking in Syrië van overheidswege geen problemen. Deze ontstonden pas ten tijde van de Unie van Syrië met Egypte (1958-1961). De Baath-partij die in het begin van de zestiger jaren in Syrië aan de macht kwam, voerde een zogenaamde ‘Arabische gordel’²⁷⁹ - politiek²⁸⁰. Daarbij stond centraal de gedachte dat de grote concentraties Koerden die zich langs de Syrische grens met Turkije en Irak ophielden, ongewenst waren. Deze grensgebieden zouden door Arabieren moeten worden bewoond. Daarbij werd aangenomen dat het merendeel van de in deze grensgebieden verblijvende Koerden afkomstig zou zijn uit de buurlanden.

Decreet nr. 93

Op 5 oktober 1962 werd ingevolge decreet nr. 93 van 23 augustus 1962 van de Syrische overheid in de provincie Al-Hasakah een volkstelling uitgevoerd. Daarbij werd nagegaan hoeveel personen illegaal de grens tussen Syrië en Zuidoost-Turkije waren overgestoken. Koerden moesten kunnen aantonen dat zij op zijn minst sinds 1945 in Syrië hadden verbleven, een en ander op straffe van verlies van het Syrische staatsburgerschap. Als gevolg van het resultaat van de volkstelling werd van zo’n 120.000 Koerden²⁸¹, ongeveer twintig procent van de toenmalige Koerdische bevolking in Syrië, de Syrische nationaliteit ontnomen. Ingevolge deze maatregel zijn deze Koerden de facto staatloos en worden door de Syrische

²⁷⁸ Zie ook Ulkomaalaisviraston julkaisuja 1, Finse Immigratiedienst, ‘Kurdistan’, Helsinki, 5 augustus 1999, blz. 22, 27, 60, 92 en 93.

²⁷⁹ In het Arabisch: Al-Hizam Al-Arabi.

²⁸⁰ Human Rights Watch, ‘Syria – The Silenced Kurds’, oktober 1996, blz. 1.

²⁸¹ Human Rights Watch, ‘Syria – The Silenced Kurds’, oktober 1996, blz. 11.

autoriteiten aangemerkt als ‘vreemdeling’. Omdat deze ontneming van de Syrische nationaliteit aan Koerden op een volkomen willekeurige wijze plaatsvond, kwam het voor dat binnen een Koerdisch gezin er leden waren met en zonder de Syrische nationaliteit. In 1967 werd in een 35-tal dorpen Koerdisch land onteigend. Dit geschiedde vooral in het gebied Amouda – Qahtaniyya – Al-Malikiyya. Het onteigende land werden vervolgens aan Arabische Syriërs overgedragen. Deze door de Syrische autoriteiten ondernomen Arabiseringscampagne had betrekking op de 375 km lange grensstrook tussen Ras Al-Ayn en Al-Malikiyya²⁸².

Toen Hafez Al-Assad in 1970 aan de macht kwam en een verbreding van zijn smalle politieke basis zocht, leidde dit tot een verbetering van de situatie van de Koerden in Syrië. Ondanks petitie van de kant van de Koerden werd het gewraakte decreet nr. 93 niet ongedaan gemaakt. Dit had een politieke achtergrond. In het noord-oosten van Syrië²⁸³ woonden zo’n 650.000 Koerden, 450.000 Arabieren en 100.000 christenen. De grote concentratie Koerden in dit aan olievoorraden rijke gebied werd geacht een bedreiging voor het centrale gezag te zullen vormen in verband met eventuele separatistische tendensen onder de Koerdische bevolking. Door een vermindering te bewerkstelligen van het aantal geregistreerde Koerden²⁸⁴ werden de Koerdische en Arabische bevolkingsgroepen in dit gebied in formele zin getalsmatig in evenwicht gebracht.

Momenteel wonen er meer dan één miljoen Koerden in Syrië, wat zou neerkomen op ongeveer zes procent van de bevolking²⁸⁵. Zij leven voornamelijk op het platteland²⁸⁶ in gebieden langs de Turkse en Iraakse grens, met name ten noord-oosten van de stad Aleppo: de zogenaamde ‘Koerdische Berg’²⁸⁷ met Afrin als centrum, het gebied van Ayn Al-Arab, het gebied tussen de plaatsen Ras Al-Ayn – Darbasiyya – Amoudah, en het gebied van Al-Qamishli tot aan de grens met Irak bij Al-Malikiyya²⁸⁸.

---

²⁸² Human Rights Watch, ‘Syria – The Silenced Kurds’, oktober 1996, blz. 11.

²⁸³ Al-Jazirah genaamd.

²⁸⁴ Door hen niet als ‘Syriërs’, maar als ‘buitenlanders’ te registreren.

²⁸⁵ Sommige bronnen noemen zelfs een aantal van twee miljoen Koerden, dat zou ongeveer twaalf tot vijftien procent van de totale Syrische bevolking omvatten.

²⁸⁶ Slechts tien procent van de Koerden in Syrië woont in de steden.

²⁸⁷ De ‘Kurd Dagh’.

²⁸⁸ In het gebied in de buurt van de steden Al-Qamishli en Al-Hasakah in het noordoosten van Syrië is overigens ook de Sharabiye-stam of clan gevestigd. Deze Arabische stam of clan bestaat voornamelijk uit landloze bedoeïenen, en heeft onder de plaatselijke Koerdische bevolking een slechte reputatie. Zo zouden leden van deze stam of clan betrokken zijn (geweest) bij diefstal van grond en/of goederen.

Registratie

Ook Koerden die uit Syrië afkomstig zijn maar niet de Syrische nationaliteit hebben en die als vreemdeling²⁸⁹ geregistreerd staan in de vreemdelingenregistratie van de provincie Al-Hasakah en een oranjekleurige identiteitskaart hebben, beschikken over een uniek Syrisch identiteitsnummer (ook met aanduiding 'kh' en plaatsnaam). Dit geldt eveneens voor Koerden die uit Syrië afkomstig zijn en niet de Syrische nationaliteit hebben, maar die in hun woonplaats elders in Syrië geregistreerd staan²⁹⁰ en op basis van deze registratie over identiteitspapieren zouden kunnen beschikken.

Koerden die uit Syrië afkomstig zijn en niet de Syrische nationaliteit hebben, niet geregistreerd staan en geen identiteitspapieren hebben²⁹¹, hebben daarentegen geen uniek Syrisch identiteitsnummer.

Indeling naar status

Koerden in Syrië kunnen naar status als volgt worden onderscheiden:

- a. Koerden die de Syrische nationaliteit bezitten, een Syrisch paspoort (kunnen) bezitten en niet als Koerd geregistreerd staan;
- b. Uit Syrië afkomstige Koerden die niet de Syrische nationaliteit hebben en die als 'vreemdeling'²⁹² geregistreerd staan in de vreemdelingenregistratie van de provincie Al-Hasakah en een oranjekleurige²⁹³ identiteitskaart hebben;
- c. Uit Syrië afkomstige Koerden die niet de Syrische nationaliteit hebben, maar die in hun woonplaats elders in Syrië geregistreerd staan²⁹⁴ en op basis van deze registratie over identiteitsdocumenten zouden kunnen beschikken;
- d. Uit Syrië afkomstige Koerden die niet de Syrische nationaliteit hebben, niet geregistreerd staan en geen identiteitsdocumenten hebben²⁹⁵;
- e. Koerden die bijvoorbeeld uit Irak of Turkije afkomstig zijn, en over reisdocumenten van het land van herkomst zouden kunnen beschikken;
- f. Iraakse Koerden met of zonder reisdocumenten. Deze categorie wordt sinds begin 1994 door de onder Syrische controle staande Iraakse afdeling van de

---

²⁸⁹ In het Arabisch: ajnabi.

²⁹⁰ Dat wil zeggen niet in de vreemdelingenregistratie van de provincie Al-Hasakah, maar elders in Syrië.

²⁹¹ De zogenaamde 'niet-geregistreerden' ('not appearing in the records'; 'unregistered'; 'undisclosed'); in het Arabisch: maktoum(een).

²⁹² In het Arabisch: ajnabi.

²⁹³ Er bestaan in Syrië geen rode identiteitskaarten voor staatloze Koerden. Wel zijn voor deze categorie personen roze-oranjeachtige gekleurde identiteitskaarten beschikbaar. Het is mogelijk dat een persoon een Koerdische identiteitskaart als 'rood' in plaats van 'oranje' aanduidt.

²⁹⁴ Dat wil zeggen niet in de vreemdelingenregistratie van de provincie Al-Hasakah, maar elders in Syrië.

²⁹⁵ De zogenaamde 'niet-geregistreerden' ('not appearing in the records'; 'unregistered'; 'undisclosed'); in het Arabisch: maktoum(een).

Baath-partij nog slechts in zeer speciale gevallen voorzien van identiteitskaarten die zijn uitgegeven voor Iraakse vluchtelingen. Deze kaarten die wit van kleur zijn, houden een vorm van registratie in;

- g. Iraakse Koerden, die als identiteitsbewijs alleen hun in Irak uitgegeven identiteitskaart en een zogenaamde 'reisbrief' met stempel van de Syrische veiligheidscontrole ter goedkeuring van binnenkomst in Syrië via de onofficiële overgang bij Fish Khabour aan de grens met Noord-Irak kunnen tonen.

Nationaliteitsprobleem

De nationaliteitskwesitie vormt voor de Koerdische gemeenschap in Syrië een groot probleem. De groep Koerden zonder nationaliteit telt momenteel, mede door natuurlijke aanwas, meer dan 250.000 personen. Zij staan als vreemdelingen²⁹⁶ geregistreerd in het register voor vreemdelingen van de provincie Al-Hasakah. Dit register dat zich bevindt in het provinciekantoor in de stad Al-Hasakah, geldt alleen voor de inwoners van deze provincie. Het was namelijk daar dat het probleem van de staatloze Koerden met de volkstelling van 1962 zijn oorsprong vond. Aan de ingeschrevenen wordt een oranje identiteitskaart verstrekt, afgegeven door het ministerie van Binnenlandse Zaken. Deze kaart geeft recht op verblijf en onderwijs. Koerden hebben op basis van hun oranje identiteitskaarten recht op lager, middelbaar, hoger onderwijs, maar niet automatisch recht op universitair onderwijs. Veel Koerden lukt het echter in de praktijk toch om toegang tot universitair onderwijs te krijgen.

Voor de wet staat een Koerd zonder de Syrische nationaliteit te boek als vreemdeling. Dit houdt in dat zo'n Koerd geen onroerende zaken als een eigen huis kan bezitten, of een bedrijf of grond in eigendom kan hebben. Men kan geen contracten sluiten of aktes laten opmaken. Ook kan men niet in overheidsdienst werkzaam zijn, of het beroep van arts of ingenieur uitoefenen. Slechts loondienst of een kleine negotie is mogelijk. Men heeft voorts geen stemrecht en men kan zich niet verkiesbaar stellen. Voor militaire dienst wordt men niet opgeroepen. Ook kan men met een oranje identiteitskaart niet legaal naar het buitenland reizen of een geldig reisdocument verkrijgen. Het feit dat Koerden ook in andere delen van Syrië kunnen wonen, heeft met zich gebracht dat oranje identiteitskaarten ook op andere plaatsen kunnen worden aangevraagd en na een machtiging daartoe van de binnenlandse veiligheidsdienst worden afgegeven.

In principe hebben staatloze Koerden evenals andere buitenlanders de mogelijkheid om zich in bepaalde situaties te wenden tot de Syrische autoriteiten. In de praktijk houdt dit echter weinig in. Staatloze Koerden zijn, meer dan Koerden die het Syrische staatsburgerschap bezitten, in sociale situaties

---

²⁹⁶

Vergelijk groep b bij indeling naar status in deze paragraaf.

afhankelijk van de goedgunstigheid van deze autoriteiten. Weliswaar hebben zij in principe recht op kosteloos staatsonderwijs voor hun kinderen en mogen zij ook gebruik maken van de kosteloze medische verzorging van staatswege, maar hiervoor moeten zij eerst bij de desbetreffende overheidsinstanties te rade gaan. Bovendien moeten zij voor elke reis toestemming zien te krijgen van de binnenlandse veiligheidsdienst.

Het is vooral op het gebied van werk en wonen dat de situatie voor staatloze Koerden erg gevoelig ligt. Zij mogen geen land of huizen bezitten, kunnen geen rechtsgeldige contracten sluiten en worden niet in overheidsdienst aangenomen. Om aan huisvesting te komen, nering te kunnen hebben en zich in het algemeen een bestaan te verzekeren, zal men vaak bij overheidsinstanties moeten gaan pleiten. Bij gebrek aan burgerrechten ontbreekt het echter aan normale sociale zekerheden, en in conflictsituaties aan juridische bescherming. De nationaliteitskwestie als gevolg van decreet nr. 93 zou als een vorm van discriminatie kunnen worden beschouwd. Nog afgezien van hun juridische status worden de circa 250.000 Koerden door hun staatloosheid de facto geconfronteerd met problemen van wettelijke en praktische aard.

Zoals hierboven al is aangegeven staan sommige Koerden in het geheel niet geregistreerd. Hun aantal thans zou meer dan 75.000 personen betreffen²⁹⁷. Deze groep werd oorspronkelijk gevormd door Koerden die zich hebben onttrokken aan de volkstelling van 1962. Later breidde de groep zich uit. Door de dorpschouwen²⁹⁸ worden 'identiteitsdocumenten' afgegeven, waarin staat vermeld dat zij niet-geregistreerd zijn. Niet alleen de kinderen van niet-geregistreerden, maar ook kinderen waarvan beide ouders wel geregistreerd staatloos zijn (en in het bezit van een oranje identiteitskaart), worden niet opgenomen in het register voor vreemdelingen, en krijgen geen oranje kaart of enig ander document²⁹⁹. Laatstgenoemde kinderen worden slechts ingeschreven in het register van de geboorteplaats zonder dat dit recht op een identiteitskaart geeft. Wel is vaak bevestiging van de inschrijving mogelijk³⁰⁰. Kinderen waarvan de moeder een oranje kaart heeft en de vader de Syrische nationaliteit, krijgen wel een oranje kaart.

---

²⁹⁷ Zie groep d van indeling naar status in deze paragraaf.

²⁹⁸ In het Arabisch: mukhtar.

²⁹⁹ Ook kinderen waarvan de vader als 'staatloos' staat ingeschreven en de moeder als 'Syrische', worden niet meer ingeschreven. Dit is bedoeld als een vorm van represaille, aangezien de Syrische autoriteiten dergelijke huwelijken, waarbij de kinderen van een Syrische vrouw toch staatloos zouden worden, als laakbaar beschouwen. Toch komen in de praktijk dergelijke huwelijken binnen de Koerdische bevolkingsgroep in Syrië regelmatig voor.

³⁰⁰ Zie groep c van indeling naar status in deze paragraaf.

Culturele uitingen

Veel Koerdische culturele activiteiten spelen zich af in een schemergebied tussen hetgeen is toegestaan, dat wat wordt getolereerd en datgene wat is verboden. Het bestaan van een eigen Koerdische identiteit wordt door de Syrische autoriteiten niet erkend³⁰¹. Koerden die de Syrische nationaliteit bezitten, worden evenals andere in Syrië verblijvende minderheden, in de bevolkingsregisters ingeschreven als behorende tot de Arabisch-Syrische bevolking. Hoewel culturele rechten niet worden erkend, is het in de praktijk mogelijk binnen zekere grenzen blij te geven van een Koerdische identiteit. Zo mag Koerdisch worden gesproken, doch niet op school worden onderwezen. Koerdische teksten en boeken mogen niet worden gepubliceerd. Koerdische teksten doen wel in het openbaar de ronde. In de registers voor de burgerlijke stand in Syrië worden geen Koerdische namen toegestaan, alleen Arabische of verarabiseerde namen. Het feest van het nieuwe jaar ('aanvang van de lente')³⁰², dat op 21 maart valt, kan worden gevierd mits de festiviteiten geen demonstratief karakter dragen en vantevoren hiervoor toestemming is verkregen van de autoriteiten. Het dragen van Koerdische kleding is wel toegestaan.

Op 11 november 1986 vaardigde de gouverneur van de provincie Al-Hasakah een decreet uit waarbij het spreken van de Koerdische taal op de werkvloer werd verboden. Twee jaar later voegde hij daar een decreet aan toe waarbij het tevens verboden werd Koerdische liederen te zingen op bruiloften en feestelijke bijeenkomsten. Bij een decreet begin 1992 werd het ouders verboden Koerdische namen aan hun kinderen te geven³⁰³. Al deze decreten worden echter niet consequent nageleefd. Al naar gelang de gelegenheid zich voordoet wordt de toepassing van repressieve maatregelen verzacht of verscherpt.

Het uitdragen van het verlangen naar een vorm van Koerdische autonomie of onafhankelijkheid wordt door de Syrische autoriteiten niet getolereerd. Evenals voor andere Syriërs is de enige mogelijkheid voor Koerden om deel te nemen aan de landelijke politiek zich aan te sluiten bij een van de politieke partijen die deel uitmaken van het Nationaal Progressief Front³⁰⁴, dan wel zich onafhankelijk kandidaat te stellen. Enkele Koerden hebben thans zitting in het parlement als onafhankelijken. Na de laatste parlementsverkiezingen eind 1998 hebben thans veertien personen van Koerdische afkomst zitting in het parlement.

Op 5 oktober 1992 werd een pamflet verspreid door enkele Koerdische partijen, waaronder de KDPS-tak onder leiding van Shayk Baqi en de Koerdische

---

³⁰¹ Human Rights Watch, 'Syria – the Silenced Kurds', oktober 1996, blz. 25 t/m 28.

³⁰² Het 'Now Roz'.

³⁰³ Met dit decreet wordt echter tegen een kleine vergoeding aan het bureau van de burgerlijke stand ook wel de hand gelicht.

³⁰⁴ Zie subparagraaf 2.2.1.1.

Progressieve Democratische Partij in Syrië van Hamid Darwish. Het vestigde de aandacht op de dertigste verjaardag van decreet nr. 93 en bevatte een publieke oproep de Koerden te steunen in de strijd om hun fundamentele burgerrechten. Naar aanleiding hiervan werd in oktober en november 1992 een groot aantal Koerden gearresteerd. De Yeketi-partij verspreidde in 1993 een rapport waarin de misstanden die hun oorsprong vonden in de ‘Arabische gordel’-politiek van de jaren zestig en zeventig aan de kaak werden gesteld. Dit rapport dat tevens aan diverse buitenlandse ambassades werd aangeboden had tot gevolg dat tientallen Yeketi-leden werden gearresteerd.

Koerdische partijen

Er bestaat een veelheid aan kleine Koerdische partijen in vaak wisselende coalities. Door interne politieke verdeeldheid, tribalisme en ontwikkelingen in Koerdische gebieden buiten Syrië, zijn coalities veelvuldig aan verandering onderhevig.

De belangrijkste coalitie is thans de *Democratische Koerdische alliantie in Syrië*³⁰⁵ die in 1998 werd opgericht. Aan deze coalitie nemen de volgende partijen deel:

- *Koerdische Democratische Partij in Syrië*³⁰⁶, de KDPS-tak onder leiding van Kamal Ahmad Agha;
- *Koerdische Democratische Partij in Syrië*³⁰⁷, de KDPS-tak onder leiding van Shayk Baqi;
- *Partij van de Koerdische Volksunie in Syrië*³⁰⁸ onder leiding van Salih Badr Al-Din, die zich in Duitsland zou ophouden. ‘Hevgirtina Gel’ is de krant van deze partij; deze is echter nauwelijks verkrijgbaar;
- *Linkse Partij*³⁰⁹, de KDPS-tak onder leiding van Yusuf Dibo. Onder leiding van Murad Hair Al-Din heeft zich weer een subgroep afgescheiden;
- *Koerdische Progressieve Democratische Partij in Syrië*³¹⁰ onder leiding van Abdulhamid Darwish en Rashid Hammo.

Een afsplitsing van de *Partij van de Koerdische Volksunie in Syrië* onder leiding van Fuad Ali Kuh vormde in het verleden tezamen met enkele andere Koerdische groeperingen (zoals de *Linkse Partij*, de *Koerdische Arbeiderspartij in Syrië* en de *Koerdische Partij van de Arbeid in Syrië*) een nieuwe coalitie onder de naam *Koerdische Democratische Eenheidspartij in Syrië*³¹¹. Deze coalitie staat ook

³⁰⁵ In het Arabisch: Al-Tahaluf Al-Dimuqrati Al-Kurdi fi Suriya.

³⁰⁶ In het Arabisch: Al-Hizb Al-Dimuqrati Al-Kurdi fi Suriya.

³⁰⁷ In het Arabisch: Al-Hizb Al-Dimuqrati Al-Kurdi fi Suriya.

³⁰⁸ In het Arabisch: Al-Hizb Al-Ittihad Al-Sha’bi Al-Kurdi fi Suriya.

³⁰⁹ In het Arabisch: Al-Hizb Al-Yasari.

³¹⁰ In het Arabisch: Al-Hizb Al-Dimuqrati Al-Taquadummi Al-Kurdi fi Suriya.

³¹¹ In het Arabisch: Al-Hizb Al-Wahda Al-Dimuqrati Al-Kurdi fi Suriya.

bekend onder de Koerdische benaming *Yeketi*, dat nauwe banden impliceert met de Noord-Iraakse Patriottische Unie van Koerdistan (PUK)³¹².

Yeketi is voorzover bekend een zelfstandige partij geworden en maakt geen deel meer uit van een gelijknamige coalitie. Yeketi zou sinds begin maart 2000 een naamsverandering hebben ondergaan en thans officieel de *Koerdische Yeketi Partij in Syrië* heten.

De *Koerdische Socialistische Partij in Syrië*³¹³ onder leiding van Salih Qaddo, en de in 1995 in Duitsland opgerichte *Koerdistan Democratische Unie in Syrië* zijn nog enkele andere kleinere Koerdische partijen in Syrië. Over deze partijen is weinig bekend.

In december 1998 heeft een rijke zakenman van Koerdische afkomst, Mohammed Marvan Al-Zarki, een partij opgericht onder de naam *Syrische Nationaal-Democratische Coalitie* (SNDC). Deze politieke groepering wil een partij zijn voor Koerden die de nationale eenheid en loyaliteit aan het leiderschap van president Al-Assad voorop stellen. De SNDC heeft een oprichtingscongres in Damascus gehouden, waar werd verklaard dat de partij een actieve rol zou gaan spelen in de Syrische politiek. Een en ander is uiteraard alleen mogelijk met de uitdrukkelijke toestemming van de Syrische autoriteiten.

Op 25 maart 2001 zouden een drietal Koerdische politieke partijen (de Linkse Partij, de Koerdische Progressieve Democratische Partij in Syrië en de Koerdische Democratische Partij in Syrië) hun krachten hebben gebundeld; zij zouden zijn gaan samenwerken in het *Koerdische Democratische Front in Syrië*.

Op 10 december 2002 hielden ongeveer honderd Koerden een vreedzame demonstratie voor het parlamentsgebouw in Damascus. Daarbij werden borden meegevoerd met teksten als (in het Engels vertaald:) 'We demand that the ban on the Kurdish language and culture be lifted' en 'Let Syria be a homeland for all of its people: Arabs, Kurds and other minorities.'. De demonstratie was georganiseerd door de Yeketi-partij. Een tweetal demonstranten had een ontmoeting met de voorzitter van het parlement, waarbij om een dialoog werd gevraagd om de problemen van de Koerdische bevolking in Syrië op te lossen³¹⁴. Daarbij is ook een petitie aangeboden.

Na afloop van de demonstratie zijn de petitie-aanbieders vijf dagen lang ondervraagd en vervolgens in de reguliere sectie van de Adra-gevangenis gevangen gezet. Inmiddels zijn zij aan het Hoogerechtshof voor de Staatsveiligheid (SSSC) voorgeleid en aangeklaagd wegens lidmaatschap van een illegale organisatie.

³¹² Ulkomaalaisviraston julkaisu 1, Finse Immigratiedienst, 'Kurdistan', Helsinki, 5 augustus 1999, blz. 60.

³¹³ In het Arabisch: Al-Hizb Al-Ishtraki Al-Kurdi fi Suriya.

³¹⁴ Reuters, 10 december 2002.

President Bashar Al-Assad bracht in augustus 2002 een bezoek aan de noordoostelijke provincie Al-Hasakah, waar veel Koerden wonen. Tijdens dit bezoek beloofde hij de regio te helpen ontwikkelen, zonder evenwel het Syrische staatsburgerschap en andere rechten voor Koerden ter sprake te brengen³¹⁵.

Hoewel hun eenzelfde behandeling ten deel zal kunnen vallen als andere Syriërs die wegens (vermeende) politieke activiteiten worden opgepakt, zijn veel Koerden ook buiten de toegestane marge politiek actief. Het is echter onduidelijk hoe ruim het Syrische gedoogbeleid is voor Koerdische politieke activiteiten.

In de houding van de Syrische autoriteiten ten opzichte van Koerdische partijen is na het aantreden van president Bashar Al-Assad geen merkbare verandering opgetreden. Koerdische partijen zijn officieel niet toegestaan. In de praktijk wordt enige politieke activiteit van alle hierbovenvermelde Koerdische partijen gedoogd³¹⁶. De marges waarbinnen politieke activiteiten van Koerdische partijen op Syrisch grondgebied worden gedoogd, zijn niet duidelijk te definiëren. Het hangt soms van de gemoedsgesteldheid van een lokaal lid van de geheime diensten af of iemand die bekend staat actief te zijn voor een Koerdische partij wel of niet wordt opgepakt. Openlijke politieke activiteiten georganiseerd door Koerdische partijen vinden in Syrië niet plaats.

De Yeketi-partij verspreidt min of meer vrijelijk haar partijblad Yeketi Al-Wahda, de Democratische Koerdische Alliantie in Syrië doet hetzelfde met haar blad Al-Tahaluf Hevbendi. Voorzover bekend betrachten Koerdische partijen in Syrië echter wel de nodige voorzichtigheid bij het verspreiden van partijvlugschriften. Zij gaan er daarbij van uit dat de Syrische autoriteiten niet al hun activiteiten zonder meer zullen gedogen. Hoewel zij regelmatig bijeenkomsten hebben, geschiedt zulks niet al te openlijk. Koerdische partijen gaan er vanuit dat de Syrische autoriteiten op de hoogte zijn van hun activiteiten en bijeenkomsten. Het is evenwel niet duidelijk wanneer en om welke redenen de Syrische autoriteiten zullen ingrijpen. Sommige vertegenwoordigers van Koerdische partijen kunnen zonder probleem naar Europa reizen om daar deel te nemen aan conferenties over Koerden.

Koerdische Arbeiderspartij (PKK)

Na bemiddeling van Egypte en Iran hebben in de Turkse stad Adana op 19 en 20 oktober 1998 tussen delegaties van Syrië en Turkije besprekingen plaatsgevonden om te komen tot nauwere samenwerking tussen beide landen ter bestrijding van

³¹⁵ Reuters, 10 december 2002.

³¹⁶ Koerdische partijen die in Syrië actief zijn, durven bij hun activiteiten niet de geografische term 'Kurdistan' te gebruiken. De Syrische regering verzet zich tegen het bestaan van een gebied dat 'Kurdistan' wordt genoemd, en dat mogelijk ook delen van het Syrische grondgebied zou kunnen omvatten. De termen 'Koerden' of 'Koerdisch' zijn voorzover bekend minder problematisch.

terrorisme. Als gevolg hiervan is de situatie voor de PKK³¹⁷ in Syrië radicaal gewijzigd. Tot najaar 1998 stond de PKK onder officieuze bescherming van de Syrische autoriteiten. PKK-leider Abdullah Öcalan verbleef in Damascus en het Syrische regime verleende heimelijk steun aan PKK-acties tegen Turkije. Het lijkt echter te ver te gaan om te stellen dat de PKK ooit zijn invloed kon doen gelden in geheel Syrië. Er zijn echter voorbeelden van aanslagen als interne afrekening. In het najaar van 1998 besloot Turkije aan deze situatie een einde te maken door Syrië onder zware militaire druk te zetten. Syrië heeft onder deze dreiging moeten zwichten. PKK-leider Öcalan die al enige jaren verblijf hield in Damascus, werd gedwongen het land te verlaten. Voorts werd er resoluut een einde gemaakt aan PKK-activiteiten in Syrië. Hierbij zouden PKK-kampen zijn gesloten en zou PKK-strijders zijn aangezegd het land te verlaten. Er zouden op Turks verzoek PKK-leden zijn uitgeleverd. In het kader van de Adana-overeenkomst zouden zich enkele Turkse ambtenaren in Syrië bevinden, die toezicht moeten houden op PKK-activiteiten in Syrië.

Honderden Syrische Koerden die in Turkije en met name in Noord-Irak aan de zijde van de PKK hebben gevochten, zijn de afgelopen jaren naar Syrië teruggekeerd. Voor staatloze Koerden afkomstig uit Syrië is het echter niet zo eenvoudig om naar Syrië terug te keren. Zo mogen enkele honderden (staatloze) Koerden afkomstig uit Syrië die zich in de buurt van de stad Sulaymaniyya in Noord-Irak ophouden, niet van de Syrische autoriteiten naar Syrië terugkeren. Sommige Koerden die naar Syrië zijn teruggekeerd, hebben zich aangesloten bij de Syrische Nationaal-Democratische Coalitie (SNDC)³¹⁸. De meeste Koerdische ex-PKK-strijders afkomstig uit Syrië hebben na terugkeer in Syrië hun normale leven weer opgepakt zonder daarbij problemen te hebben ondervonden van de kant van de autoriteiten. Sommigen onder hen kunnen na een jarenlange afwezigheid problemen hebben die samenhangen met herintegratie in de Syrische samenleving. Het is onwaarschijnlijk dat de Syrische autoriteiten de Syrische nationaliteit ontnemen aan een persoon vanwege zijn of haar activiteiten voor de PKK in Turkije en/of Noord-Irak.

Koerdische ex-PKK-strijders afkomstig uit Syrië die na terugkeer in Syrië nog steeds actief zijn voor de PKK, worden door de Syrische autoriteiten nauwlettend in de gaten gehouden. Voorzover bekend heeft de PKK niet veel invloed meer in Syrië. In Noord-Irak gebruikt de PKK nog steeds enkele duizenden uit Syrië afkomstige Koerden als strijder.

---

³¹⁷

Parti Kerkaran Kurdistan.

³¹⁸

Zie blz. 77 van dit ambtsbericht.

3.3.7 Dienstplichtigen

In Syrië geldt een algemene dienstplicht³¹⁹ voor mannen vanaf achttien jaar die 2½ jaar duurt. In theorie kan men daarna tot zijn vijftigste jaar worden opgeroepen om voor een periode van zes maanden als reservist te dienen. Dit komt op dit moment in de praktijk niet voor. Vrouwen kunnen op vrijwillige basis bepaalde militaire taken vervullen. De dienstplicht voor soldaten bij speciale eenheden duurt sinds augustus 1999 2½ jaar. Voorheen bedroeg die dienstduur een periode van drie jaar. Er worden speciale eisen gesteld aan diegenen die (willen) dienen binnen deze speciale eenheden. Zij moeten met name trouw aan het Syrische gezag zijn. Personen waarover de geringste twijfel bestaat over hun trouw aan het staatsgezag, worden niet tot deze eenheden toegelaten. Of men daarnaast nog aan bijzondere recruiteringseisen zou moeten voldoen, en zo ja welke, is niet bekend. Syriërs die tot een religieuze of etnische minderheid behoren, zijn net als andere Syriërs dienstplichtig, met uitzondering van leden van de joodse gemeenschap en staatloze Koerden die al dan niet geregistreerd zijn. Het wordt overigens zeer onwaarschijnlijk geacht dat ex-politieke gevangenen na hun vrijlating nog hun dienstplicht moeten vervullen. Staatloze Palestijnen vervullen in principe hun dienstplicht in het Palestijnse Bevrijdingsleger³²⁰ (PLA) (of ‘Yarmouk Brigades’³²¹), een Palestijns onderdeel van het Syrische leger. Het kan echter ook voorkomen dat ze in het reguliere Syrische leger worden opgenomen. Bij in diensttreding dient een Syriër zijn identiteitsbewijs in te leveren.

Het is mogelijk om voor de gehele periode van de militaire dienst vervangende dienst in het leger te verrichten als arts of ingenieur. Daarvoor ontvangt men een normaal salaris. Een arts of ingenieur die heeft gestudeerd op kosten van de staat, moet vervolgens drie jaar in regeringsdienst werken om dat af te betalen. Het is eventueel mogelijk om beide periodes achter elkaar te doen. Er is een speciale dienstplichtregeling voor studenten. Deze komt erop neer dat men slechts twee jaar in het leger hoeft te dienen, in plaats van 2½ jaar. Zes maanden worden kwijtgescholden indien men voldoet aan de verplichting tijdens de studie elke maand een uur militair onderricht te volgen. In geval van studie (ook studie in het buitenland) kan uitstel van opkomst voor de eerste militaire oefening worden verkregen tot het 26e jaar; in geval van een studie medicijnen tot het 29e jaar.

³¹⁹ In het Arabisch: Al-Khidma Al-Ijbariya.

³²⁰ In het Arabisch: Jaysh Al-Tahrir Al-Filastini.

³²¹ De Yarmouk-Brigades waren oorspronkelijk gevestigd in Jordanië, maar werden na de burgeroorlog in Jordanië in 1970/1971 verdreven naar andere landen, waaronder Syrië en Libanon. De Brigades zijn op den duur opgegaan in het Palestijnse Bevrijdingsleger (PLA) dat deel uitmaakt van het Syrische leger. De term ‘Yarmouk Brigades’ wordt in verband hiermee nog zelden meer gebruikt.

De Syrische wetgeving voorziet niet in vrijstelling op grond van gewetensbezwaren. Vrijstelling van militaire dienstplicht wordt alleen in de volgende gevallen verleend:

- indien men de enige zoon in het gezin is;
- wegens een ernstige lichamelijke of geestelijke handicap;
- indien men reeds in een ander land zijn dienstplicht heeft vervuld³²².

Op 29 juli 2000 heeft de president per decreet no. 11 bepaald dat Syrische en Palestijnse militaire recruten die buiten Syrië verblijfhouden, onder de volgende voorwaarden hun militaire dienstplicht kunnen afkopen:

- Voor degenen die vijftien jaar of langer achtereen in het buitenland verblijfhouden, dan wel ouder zijn dan veertig jaar, bestaat een afkoopbedrag van US\$ 15.000.
- Voor degenen die tien jaar of langer achtereen in het buitenland verblijfhouden en hun geld willen beleggen in Syrië, dan wel houder zijn van een universitair diploma op wetenschappelijk-technisch gebied, bestaat een afkoopbedrag van US\$ 10.000.
- Voorts is de mogelijkheid om voor US\$ 5.000 de militaire dienstplicht af te kopen ook uitgebreid tot degenen die langer dan vijf jaar achtereen in niet-Arabische landen verblijf hebben gehouden. Dit was tot voor kort alleen mogelijk, indien men langer dan vijf jaar achtereen in louter Arabische landen (met uitzondering van Libanon) woonachtig is geweest. Dit gold met name voor Syrische gastarbeiders in de Golfstaten en Syrische studenten die thans in de Arabische wereld studeerden.

Dienstweigering

Dienstweigering is strafbaar. Volgens de Syrische wet wordt de dienstplicht van iemand die niet of te laat gehoor geeft aan een oproep om voor de militaire keuring te verschijnen, met drie maanden vermeerderd. Daarnaast kan een boete van 150 Syrische ponden worden opgelegd. Dit geldt ook voor personen die geen gehoor hebben gegeven aan deze oproep en naar het buitenland zijn vertrokken.

Een dienstplichtige die zich niet of niet tijdig na een definitieve oproep meldt³²³ en opgepakt wordt, wordt bestraft met een gevangenisstraf van een tot zes maanden, waarbij de dienstplicht alsnog moet worden uitgediend. Deze straf wordt vaak pas na twee tot drie jaar na het niet komen opdagen opgelegd. Vaak wordt deze straf niet opgelegd indien de betrokken persoon een geldige reden (bijvoorbeeld ziekte, familieomstandigheden, e.d.) kan overleggen waarom hij niet kwam opdagen.

De Syrische autoriteiten voeren een actief opsporings- en vervolgingsbeleid ten aanzien van dienstweigeraars in die zin dat een dienstweigeraar zal worden geregistreerd op diverse signaleringslijsten; ook zal er een bevel tot aanhouding worden uitgevaardigd.

---

³²² Deze regel is niet beperkt tot Arabische landen.

³²³ In het Arabisch: Mutakhkhalif an Al-Khidma.

Desertie

Desertie tijdens de vervulling van de militaire dienstplicht is strafbaar. Pas na drie maanden militaire dienst wordt ongeoorloofde afwezigheid als desertie in de zin van de wet beschouwd. Voor die tijd vindt bestraffing plaats als beschreven onder dienstweigering. Indien een dienstplichtig militair deserteert, kan hij tot een jaar gevangenisstraf worden veroordeeld indien hij in Syrië is gebleven. Indien hij het land heeft verlaten, loopt de gevangenisstraf op tot vijf jaar. In beide gevallen moet de betrokken persoon na afloop van de gevangenisstraf de dienstplicht verder uitoefenen. Op desertie tijdens daadwerkelijke gevechtshandelingen kan voor dienstplichtigen de doodstraf staan.

Voor beroepsmilitairen geldt een andere strafmaat. In alle gevallen gaat het om een strafbaar feit dat door een militaire rechtbank wordt beoordeeld. Afhankelijk van de wijze en het moment waarop de betrokken persoon deserteert, zal de strafmaat verschillen van drie tot en met tien jaar. Een beroepsmilitair die tijdens daadwerkelijke gevechtshandelingen deserteert (en naar de vijand overloopt) kan tot de doodstraf worden veroordeeld.

De Syrische autoriteiten voeren een actief opsporings- en vervolgingsbeleid ten opzichte van deserteurs in die zin dat een deserteur zal worden geregistreerd op diverse signaleringslijsten; ook zal er een bevel tot aanhouding worden uitgevaardigd.

In Syrië worden bij tijd en wijle amnestiewetten afgekondigd die ook op deserteurs van toepassing zijn. Dit geschiedde in 1988, 1992 en, voor zo ver bekend, laatstelijk in 1999. Men is dan vaak verplicht om zich binnen zestig dagen te melden teneinde gebruik te kunnen maken van de geboden amnestieregeling.

4 Migratie

4.1 Migratiestromen en -motieven

Het Syrische staatsgezag strekt zich over het gehele grondgebied van het land uit³²⁴. Er is geen verschil in toepassing van besluiten of maatregelen op regionaal niveau of met betrekking tot bijzondere groepen. Het is daarom niet mogelijk om zich aan eventuele vervolging door de Syrische autoriteiten te onttrekken door zich naar een bepaald gebied of streek te begeven. In geval van sociale problemen (bij burenruzie of bij huwelijk tegen de wens van de familie) zou men zich aan deze problemen kunnen onttrekken door naar een andere streek te gaan.

---

³²⁴

De door Israël bezette Golan-hoogvlakte niet meegerekend.

4.2 Vluchtelingen

In Syrië bevinden zich naast Palestijnen³²⁵ nog circa 37.000 vluchtelingen. Deze zijn grotendeels afkomstig uit Irak. Voor hen is Syrië land van eerste opvang; een permanente verblijfstatus wordt niet toegekend.

Voor zover bekend zijn er geen officiële nationale niet-gouvernementele organisaties in Syrië die zich bezighouden met de opvang van vluchtelingen en ontheemden.

UNHCR, de International Organisation of Migration (IOM), het United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA)³²⁶ en het International Committee of the Red Cross (ICRC) zijn de internationale organisaties die zich in Syrië elk binnen hun eigen mandaat met het vluchtelingenprobleem bezighouden.

UNHCR draagt in Syrië zorg voor Iraqi's, Jemenieten, Somaliërs, Sudanese en Afghanen. Onder hen bevinden zich talrijke vluchtelingen die al eerder in een ander land hebben verbleven. UNHCR verschaft geen bijstand noch zet zij zich in voor hervestiging, indien de desbetreffende vluchtelingen geen gegronde vrees voor vervolging hebben in het land van eerder verblijf of niet uit dat land zijn gedeporteerd.

Sinds medio 2001 is het IOM officieel vertegenwoordigd in Syrië. Het IOM houdt zich momenteel vooral bezig met de logistieke afhandeling van de diverse hervestigingsprogramma's van de Amerikaanse, Canadese en Australische ambassades in Damascus. Daarnaast is het IOM ook betrokken bij de vrijwillige terugkeer van Syrische uitgeprocedeerde asielzoekers naar Syrië.

Ook het ICRC houdt zich indirect met de positie van vluchtelingen bezig. Het ICRC is verantwoordelijk voor het faciliteren van contacten tussen de bevolking van de Golan-hoogvlakte aan de Syrische kant van de Golan en het door Israël bezette gedeelte van de Golan. Ook geeft het ICRC reisdocumenten uit aan vluchtelingen die via hervestigingsprogramma's naar Europa of Noord-Amerika vertrekken.

De Syrische autoriteiten hebben toestemming verleend voor de inrichting van twee nieuwe vluchtelingenkampen op Syrisch grondgebied ten behoeve van Irakezen die op de vlucht zijn geslagen naar aanleiding van de militaire acties in Irak. Naast het al bestaande kamp Al-Hol in het noord-oosten van Syrië waar aan zo'n 20.000 vluchtelingen opvang kan worden verleend, worden de nieuwe kampen opgezet bij de meest zuidelijke grensovergang Tenf-Al-Walid op de weg Bagdad-Damascus

---

³²⁵

Zie ook het algemeen ambtsbericht Syrië/Palestijnen van 31 januari 2002.

³²⁶

Ibidem.

en bij Al-Bukmal verder naar het noorden. Gezamenlijk kunnen deze nieuwe kampen opvang bieden aan zo'n 40.000 vluchtelingen³²⁷.

Meer dan 2500 Irakezen hebben zich onlangs aangemeld bij het hoofdkantoor van UNHCR in Damascus. De meesten van hen zijn voor 20 maart 2003 Syrië legaal binnengekomen, waarbij vrees voor de vijandelijkheden in Irak de voornaamste reden vormde om Irak te verlaten. Ingevolge de van kracht zijnde Syrische wetgeving mogen zij drie maanden in het land blijven. UNHCR heeft zogenaamde 'temporary protection documents' aan hen laten uitreiken³²⁸. Voorzover bekend heeft zich geen opvallend grote instroom van vluchtelingen vanuit Irak in Syrië voorgedaan³²⁹.

4.3 **Beleid andere westerse landen**

Uit onderzoek naar het beleid van een aantal andere westerse landen inzake Syrische asielzoekers is het volgende gebleken.

België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Italië, Oostenrijk, Noorwegen, Zweden en Zwitserland hebben geen algemeen geldend bijzonder beleid met betrekking tot Syrische asielzoekers. Uitgeprocedeerde asielzoekers worden in beginsel naar Syrië verwijderd. Daarbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende categorieën of bevolkingsgroepen, maar wordt het individuele risico van iedere asielaanvrager dat hij of zij bij verwijdering naar Syrië zou lopen, meegewogen.

4.4 **Terugkeer**

In het kader van een identiteitsonderzoek is het standaardprocedure dat een uitgezette Syriër bij terugkeer naar Syrië aldaar wordt aangehouden ter controle van zijn gegevens. Dit vindt in ieder geval plaats bij die Syrische onderdanen die niet in het bezit zijn van een paspoort, maar reizen op een laissez-passer.

Bij binnenkomst in Syrië wordt, evenals bij uitreis, nagegaan of men niet op de landelijke signaleringslijsten voorkomt. Deze controle kan enkele uren tot dagen duren, gedurende welke men in detentie verblijft. De signaleringslijsten worden nauwgezet bijgehouden en gecontroleerd. Iemand die op een dergelijke signaleringslijst voorkomt, kan niet zonder meer op legale wijze het land binnenkomen dan wel verlaten. Het is echter wel mogelijk dat iemand via omkoping toch op een eigen reisdocument kan vertrekken³³⁰.

In geval van illegale grensoverschrijding kan men voor ondervraging aangehouden worden en een boete krijgen.

---

³²⁷ Reuters, 21 maart 2003.

³²⁸ UNHCR, 'Fact sheet the Iraq situation', 8 april 2003.

³²⁹ Ibidem.

³³⁰ Zie verder paragraaf 3.2.4.2.

Er zijn enige gevallen bekend van teruggezonden asielzoekers afkomstig uit Westeuropese landen die bij terugkeer naar Syrië voor ondervraging door de geheime diensten werden aangehouden, omdat hun naam op de landelijke signaleringslijsten voorkwam. Het betrof personen die de militaire dienstplicht dan wel de arbeidsplicht³³¹ niet vervuld hadden. Ook is een geval bekend van een teruggezonden asielzoeker die na terugkeer werd aangehouden omdat hij in het buitenland politiek actief was³³².

Er zijn geen gevallen bekend van in Westeuropese landen uitgedeede asielzoekers die bij terugkeer in Syrië ernstige problemen hebben ondervonden, louter vanwege het feit dat zij Syrië zonder toestemming hadden verlaten of omdat zij in het buitenland asiel hadden aangevraagd.

Hoewel de mogelijkheid bestaat dat men een gevangenisstraf tussen de twee en vijf jaar krijgt opgelegd wegens het gebruik van valse documenten of tenminste drie jaar gevangenisstraf en een boete omdat men zonder toestemming niet op het werk³³³ aanwezig is geweest, vindt deze bestraffing in de praktijk niet plaats. Er zijn slechts gevallen bekend waarin illegaal uitgereisde Syriërs die in het buitenland asiel hadden aangevraagd, bij terugkeer een geringe geldboete opgelegd kregen. Resumerend zijn er geen aanwijzingen dat het enkele feit dat men asiel aangevraagd heeft in het buitenland tot bestraffing bij terugkeer in Syrië leidt³³⁴.

4.5 **Beleid UNHCR**

De United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) heeft geen bezwaar tegen de terugkeer van Syrische asielzoekers naar Syrië, die na een zorgvuldige asielprocedure zijn afgewezen. UNHCR dringt er daarbij op aan dat 'each case be handled with caution allowing for individual circumstances to be

³³¹ Voor ingenieurs en artsen die na studie op kosten van de staat als tegenprestatie gedurende drie jaar in overheidsdienst moeten werken.

³³² Hussein Daoud, een Syrische koerd die door Duitsland na afwijzing van zijn asielaanvraag op 10 december 2000 naar Syrië was teruggestuurd, werd bij aankomst in Damascus aangehouden. Hij verblijft sindsdien in detentie, laatstelijk in de Sedanya-gevangenis (juni 2001) in afwachting van het resultaat van het tegen hem ingestelde politieke onderzoek. Ten tijde van zijn asielaanvraag in Braunschweig op 18 januari 1996 en daarna was hij politiek actief in Duitsland en nam hij deel aan demonstraties van Syrische ballingen voor de Syrische ambassade in Duitsland (vgl. Amnesty International, Urgent Actions 2001).

³³³ Er zijn gevallen bekend van personen die na terugkomst pro forma alsnog een officieel ontslagverzoek hebben moeten indienen, zodat er van ongeoorloofde werkverlating geen sprake meer kon zijn.

³³⁴ Of het doen van een asielaanvraag in het buitenland door het Syrische regime als een vijandige daad wordt beschouwd, zoals door Amnesty International in haar brief aan de Staatssecretaris van Justitie van 26 juni 2001 wordt aangegeven, kan niet worden bevestigd. Het in dezelfde brief gestelde risico op marteling kan evenmin bevestigd worden.

considered.’. Daarentegen geldt volgens UNHCR ‘a safe and dignified return of a rejected asylum seeker with a islamist profile cannot be guaranteed. UNHCR would therefore recommend that asylum seekers with a islamist profile be granted continued protection.’.

UNHCR beschikt voorzover bekend niet over informatie inzake terugkeer naar Syrië van uitgeprocedeerde asielzoekers afkomstig uit Syrië.

5 Samenvatting

Met het aantreden van een nieuwe president in juli 2000 was er in Syrië korte tijd sprake van een politieke dialoog onder journalisten, mensenrechtenactivisten en kritische intellectuelen over de voor het land noodzakelijke politieke en economische hervormingen. Uitspraken van de president en daarbij gewekte verwachtingen over een modernisering van de samenleving droegen het nodige hiertoe bij. Toen deze ontwikkelingen op den duur een bedreiging bleken te vormen voor de monopoliepositie van de Baath-partij en de voorrechten van de machtselite werd aan deze voorzichtige hervormingen een einde gemaakt.

De manoeuvreerruimte die de president werd geboden voor politieke en economische hervormingen bleek gering te zijn. Naar buiten toe bestaat derhalve de indruk dat de president het beleid van zijn overleden vader en voorganger slechts voortzet. De gevestigde elite heeft tot nog toe weinig inzet getoond om de door de president voorgestelde administratieve en economische hervormingen daadwerkelijk te laten plaatsvinden.

De roep om echte economische en politieke hervormingen in het land is echter groot. De economische groei – veelal gebaseerd op export van olie en gas – neemt onvoldoende toe, terwijl de bevolkingsgroei explosief toeneemt. Ook de werkloosheid neemt in het land grote vormen aan.

Hoewel exacte en eenduidige informatie over schendingen van mensenrechten niet altijd te achterhalen is, kan worden gesteld dat de mensenrechten regelmatig worden geschonden. Van een adequaat toezicht op eerbiediging van de mensenrechten is geen sprake.

Vrijheid van meningsuiting en vrijheid van vereniging en vergadering zijn aan beperkingen onderhevig. De vrijheid van godsdienstbeleving wordt in de praktijk over het algemeen geëerbiedigd. Er is geen sprake van vervolging louter op basis van religie of etniciteit.

Van een eerlijke rechtsgang en rechtseenheid is vaak geen sprake, terwijl willekeurige arrestaties en detenties plaatsvinden. De toestand in Syrische gevangenis is slecht. Mishandeling, foltering, verdwijningen,

buitengerechtelijke executies en moorden komen voor. De doodstraf kan ten uitvoer worden gelegd.

Personen die moeten vrezen voor vervolging door de autoriteiten in Syrië hebben geen mogelijkheid zich aan deze vervolging te onttrekken door vestiging elders in Syrië. Er zijn geen gevallen bekend van in Westeuropese landen uitgeprocedeerde asielzoekers die bij terugkeer in Syrië ernstige problemen hebben ondervonden louter vanwege het feit dat zij Syrië zonder toestemming hadden verlaten of omdat zij in het buitenland asiel hadden aangevraagd.

Bijlage – Literatuurlijst

Naast de in de inleiding genoemde bronnen is gebruik gemaakt van de volgende bronnen en publicaties:

Agence France Presse (AFP)

Al-Hayat

Al-Majalla

Al-Quds Al-Arabi

Al-Sharq Al-Awsat

Al-Zaman

Amnesty International, Syria, caught in a regional conflict: Lebanese, Palestinian and Jordanian political detainees in Syria, AI index MDE 24/01/99 (Londen, 27 januari 1999)

Amnesty International, Syria, double injustice: prisoners of conscience detained beyond expiry of their sentences, AI index MDE 24/10/99 (Londen, 27 juli 1999)

Amnesty International, Syria: torture, despair and dehumanization in Tadmur military prison, AI index MDE 24/014/2001 (Londen, 19 september 2001)

Amnesty International, Syria: smothering freedom of expression: the detention of peaceful critics, AI index MDE 24/007/2002 (Londen, 6 juni 2002)

Amnesty International, annual report 2001 (Londen, mei 2001)

Amnesty International, urgent actions 2002 (Londen, 15 en 30 januari 2002)

Associated Press (AP)

Battu, Hanna, Syria's Peasantry, the Descendants of its Rural Notables and their Politics (New York, 1999)

BBC News – Middle East, Bashar: a year of cautious reform (Londen, 17 juli 2001)

Beker, M. , Oordt, R. van, Soeterik, R., Het Midden-Oosten, een politiek handboek (Amsterdam, 1997)

Berger, Maurits S., The Legal System of Family Law in Syria, in: Bulletin d'études orientales, tome XLIX (Damascus, 1997)

Bonne, E., Justice: institutions et contrôle politique, monde arabe maghreb machrek (Parijs, december 1997)

Boukhaima, Sakina, Bachar El-Assad: chronique d'une succession en Syrie, monde arabe maghreb machrek, no. 169 (Parijs, juli-september 2000)

Çandar, Cengiz, A Turk in the Palestinian Resistance, Journal of Palestine Studies, jrg. 30, nr. 1 (najaar 2000)

Central Intelligence Agency (CIA), World Factbook 2002 – Syria (Washington, januari 2002)

Code Penal Syrien, édition 1979

Collet, André, Le Golan, un enjeu majeur au coeur du proche-orient, défense nationale, jrg. 57, nr. 3 (Parijs, maart 2001)

Dam, N. van, The struggle for power in Syria: politics and society under Assad and the Ba'th party, 3rd edition (Londen/New York, 1996/1997)

Dam, N. van, en Keulen, J., De vrede die niet kwam (Amsterdam, 1998)

Droz-Vincent, Philippe, Syrie: la nouvelle génération au pouvoir, monde arabe maghreb machrak, no. 173 (Parijs, juli-september 2001)

Economist Intelligence Unit, Country profile Syria 2002 (Londen, 10 september 2002)

Economist Intelligence Unit, Country reports Syria 2002 (Londen, april t/m december 2002, januari 2003)

Foreign Report

Ghadbian, Najib, The new Asad: dynamics of continuity and change in Syria, Middle East Journal, vol. 55, no. 4 (Washington, herfst 2001)

Gresh, Alain, L'Ascension programmée du docteur Bachar en Syrie, le monde diplomatique (Parijs, juli 2000)

Hendriks, A., Tielman, R., Veen, E. van der, The Third Pink Book – a global view of lesbian and gay liberation and oppression, Prometheus Books (Buffalo/New York, 1993)

Hourani, Albert, A History of the Arab Peoples, (Londen, 1991)

Human Rights Watch – Middle East, Syria, the price of dissent, vol. 7, no. 4 (Washington, juli 1995)

Human Rights Watch – Syria's Tadmor Prison, dissent still hostage to a legacy of terror, vol. 8, no. 2 (Washington, april 1996)

Human Rights Watch – Middle East, Syria, the silenced kurds, vol. 8, no. 4 (E) (Washington, oktober 1996)

Human Rights Watch – World Report 2003: Syria

Jane's Foreign Report

Koninklijk Instituut voor de Tropen (KIT), Landenreeks, 'Syrië' (Amsterdam, 1997)

Le Monde

Ma'oz, Moshe, Middle East minorities: between integration and conflict, Washington Institute for Near East Policy (Washington, 1999)

Mideast Mirror

Middle East Intelligence Bulletin, Syria's intelligence services: a primer, no. 6, vol. 2 (Washington, 1 juli 2000)

Middle East Intelligence Bulletin, Syria arrests leading dissidents, no. 9, vol. 3 (Washington, september 2001)

Middle East International

Ministerie van Buitenlandse Zaken, Het Midden-Oosten ('s-Gravenhage, januari 1998)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, algemeen ambtsbericht Syrië, DPC/AM-730993 ('s-Gravenhage, 5 april 2002)

Ministerie van Buitenlandse Zaken, algemeen ambtsbericht Syrië/Palestijnen, DPV/AM-707220 ('s-Gravenhage, 31 januari 2002)

Minority Rights Group International, World Directory of Minorities (Londen, 1997)

Minority Rights Group International, The Kurds (Londen, 1996)

Pacini, Andrea (ed.), Christian communities in the Arab Middle East – the challenge of the future, Clarendon Press (Oxford, 1998)

Peaslee, Amos J., Constitutions of nations, volume II – Asia, Australia and Oceania, revised fourth edition, Martinus Nijhoff Publishers (Dordrecht/Boston/Lancaster, 1985)

Perthes, Volker, The political economy of the Syrian succession, Survival, vol. 43, no.1 (Londen, voorjaar 2001)

Perthes, Volker, Syrien nach dem Wechsel: innere und äussere Factoren der politischen Entwicklung, Stiftung Wissenschaft und Politik, Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit (Berlin, maart 2001)

Reuters

Revolutionary & Dissident Movements of the World – an international guide, third edition (Londen, 1997)

Seale, Patrick, Asad of Syria: the struggle for the Middle East (Londen, 1988)

Seale, Patrick, Dramatic Initiatives, The World Today, jrg. 57, nr. 3 (Londen, maart 2001)

Simon, Steven, Après Hafez El-Assad, politique internationale, nr. 88 (Parijs, zomer 2000)

Syrian Human Rights Committee (SHRC), Annual Report-2002, (Londen, juni 2002)

The Economist

The Middle East and North Africa 2002, Syria, 47th edition, Europa Publications Ltd (Londen, 2001)

The Statesman's Yearbook, statistical and historical annual of the states of the world for the year 1999-2000, Macmillan Press Ltd. (Londen, 1998)

Ulkomaalaisviraston julkaisuja 1/Directorate of Immigration, Kurdistan, Helsinki, 5 augustus 1999

UNHCR, Syria – 2000 annual protection report (Washington, 2001)

US Committee for Refugees (USCR), World Refugee Survey 2002, Country Report: Syria

US Department of State, Background notes: Syria, (Washington, februari 2002)

US Department of State, Syria – country report on human rights practices for 2002 (Washington, 31 maart 2003)

US Department of State, Syria: International religious freedom report (Washington, 7 oktobert 2002)

Zisser, Eyal, The 'Alawis, lords of Syria: from ethnic minority to ruling sect, in: Minorities and the state in the Arab world, uitgegeven door Ofra Bengio en Gabriel Ben-Dor (Boulder/Colorado/Londen, 1999)

—